

HYVINVOINNIN VÄRIT
Suomen Intercolor yhdistyksen väriennusteet

Kaisli Oksa
Pro gradu-tutkielma
Sisustus- ja tekstiilimuotoilu
Tekstiili- ja vaatetusalan koulutusohjelma
Taiteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
2019

Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Työn nimi:	Hyvinvoinnin värit – Suomen Intercolor yhdistyksen väriennusteet
Tekijä:	Kaisli Oksa
Koulutusohjelma:	Sisustus- ja tekstiilimuotoilu
Työn laji:	Pro gradu -tutkielma
Sivumäärä:	71
Vuosi:	2019

Tiivistelmä:

Tämän tutkielman aiheena on värien ja hyvinvoinnin välinen yhteys Suomen Intercolor yhdistys ICfin ry:n väriennusteissa. Värit vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin, ensisijaisesti niihin liitettyjen mielikuvien ja odotusten perusteella, jotka muotoutuvat kulttuurisessa ja henkilökohtaisessa elinympäristössämme. Väriennusteet tuottavat tietoa lähitulevaisuuden väritrendeistä ja kuluttajamielityksistä. Kun tarkastellaan menneitä väriennusteita, pystytään näkemään muutos yhteisömmme arvostamassa estetiikassa sekä kollektiivisissa värimielityksissä.

Tutkielma vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Mitä hyvinvointi tarkoittaa ja miten se näkyy ICfinin väriennusteissa? Mitkä värit ICfinin väriennusteissa kuvastavat hyvinvointia? Millainen yhteys on hyvinvointia kuvaavilla sanoilla ja väreillä? Tutkielma ei ota kantaa siihen, mitkä värit edistävät hyvinvointia tai mitä värejä hyvinvointia ajatellen tulisi käyttää, sillä yksiselitteisiä vastauksia näihin kysymyksiin on mahdoton löytää. Tutkimusmetodeina käytettiin teemoittelua ja puolistrukturoitua asiantuntijahaastattelua. Tutkimusaineisto koostui ICfinin arkistoiduista väriennusteista vuosilta Kevät-Kesä 1995 – Kevät-Kesä 2018 sekä haastattelujen kautta saatuun asiantuntijatietoon.

Teemoittelu keskittyy väriennusteiden sanallisiin kuvauksiin ja niitä vastaaviin värimalleihin. Asiantuntijahaastattelut ICfinin väriyöryhmän jäsenien kanssa syventävät teemoittelun avulla saatua tietoa. Haastateltavien näkemykset auttavat ymmärtämään hyvinvoinnin merkitystä ja lähtökohtia väriennustetyössä, kun taas teemoittelu tarjoaa konkreettista informaatiota värien ja hyvinvoinnin yhteydestä käsitteellisellä tasolla. Teemoittelun tuloksena ennusteiden teemat voidaan jakaa kuuteen pääteemaan, joista yksi on hyvinvointi. Hyvinvointi voidaan jakaa edelleen viiteen alateemaan: henkiseen, fyysiseen, sosiaaliseen ja hedonistiseen hyvinvointiin sekä elintapoihin. Tutkimus osoittaa, että hyvinvointia käsitellään väriennusteissa monipuolisesti sekä sanojen että värien osalta. Hyvinvoinnin eri ilmenemismuotoihin liitetään lähes kaikki kuviteltavissa olevat värit, mutta tiettyjä taipumuksia on mahdollista löytää. Useimmiten hyvinvointiin ennusteissa liitetty väri kuuluu joko vihreään tai vaaleaan väriyhmään kun taas harvimmin esiintyy violetin ja tumman väriyhmän värit.

Avainsanat: Värit, hyvinvointi, väriennusteet, Suomen Intercolor, ICfin ry

University of Lapland, Faculty of Art and Design

The title: Colours of wellbeing – Colour forecasts of Intercolor Finland
Author: Kaisli Oksa
Degree programme: Interior and textile design
The type of the work: Pro gradu thesis
Number of pages: 71
Year: 2019

Summary:

The paper discusses the connection between wellbeing and colours in the colour forecasts of Intercolor Finland, ICfin ry. Colours can affect our feelings of wellbeing, mostly based on the conceptions and ideas we relate to them on a personal and cultural level. Colour forecasts give information about colour trends and consumer opinions of the near future. Past colour forecasts give an outlook on the societal aesthetic values and collective colour preferences.

The study searches to answer the following questions: What does wellbeing mean and how does it appear in Intercolor Finland's colour forecasts? What is the connection between words and colours describing wellbeing? Which colours in the forecasts represent wellbeing? To find answers, a thematic analysis and three semi-structured interviews were conducted. The data for the study was acquired from Intercolor Finland's colour forecasts from season Spring-Summer 1995 to Spring-Summer 2018. The research does not search to answer what colours are the most beneficial to wellbeing nor which colours ought to be used to promote wellbeing.

The analysis focuses on the verbal descriptions of themes and the corresponding colour samples. Interviews with colour specialists and members of the Intercolor Finland colour working group were conducted to complement the information acquired by thematic analysis. The interviewees' professional views give an understanding of the nature and status of wellbeing in the forecasts, while the forecasts themselves offer concrete information on how wellbeing and colours connect with each other on a conceptual level. The thematic analysis revealed that wellbeing is one of the six main themes that appear in the forecasts. The theme of wellbeing can be further divided into five subthemes; mental, physical, social and hedonistic wellbeing and lifestyle. The study shows that wellbeing is a multifaceted theme from the point of both colours and words. Practically all colours imaginable are being related to some form of wellbeing, but it is possible to affirm certain tendencies. Most often related to wellbeing are the green and light colour groups whereas the groups appearing the least often are purple and dark.

Keywords: Colour conception, wellbeing, conception of wellbeing, colour forecast, Intercolor Finland

SISÄLLYSLUETTELO

I JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	6
1.2 Tutkimuskysymykset	9
1.3 Menetelmät ja aineisto	9
2 VÄRIT	12
2.1 Värit länsimaisessa kulttuurissa	14
2.2 Näkökulmia väreihin	16
2.2.1 Väriestetiikka	16
2.2.2 Väripsykologia	22
2.2.3 Värien fysiologiset vaikutukset	27
2.3 Värit hyvinvointia lisäävänä tekijänä	31
2.4 Värit tilassa	35
2.4.1 Paimion sininen	38
2.4.2 Baker-Millerin vaaleanpunainen	41
2.4.3 Kromofobia	43
3 TRENDIVÄRIT	45
3.1 Värineuvosto Intercolor	47
3.2 Suomen Intercolor -yhdistys ICfin ry	49
3.3 Trendiväriennusteiden suunnitteluprosessi	52
4 VÄRIENNUSTEET JA HYVINVOINTI	55
4.1 Mitkä värit kuvaavat hyvinvointia?	61
4.2 Väriennusteiden merkitys	64
4.3 Värit ja hyvinvointi	66
5 TULOKSET	68
6 POHDINTA	70

LÄHTEET

LIITTEET

Liite 1 Kuviot

Liite 2 Kuvat

I JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmani aihe on värit ja hyvinvointi sekä niiden välinen suhde Intercolor Finland ry:n trendiväriennusteissa. Tutkielmassa tarkastelen värejä hyvinvoinnin kannalta esteettisestä, psykologisesta ja fysiologisesta näkökulmasta. Suomen Intercolor -yhdistys ICfin ry, jatkossa ICfin, on kansainvälisen värieneuvosto Intercolorin jäsen. Intercolorin ja sen jäsenyhdistysten tavoite on tuottaa trendiväriennusteita sekä teollisuuden että muotoilun ammattilaisten käyttöön. Kyseessä on voittoa tavoittelematon järjestö, jonka toiminta-ajatus on syntynyt teollisuuden tarpeesta koordinoita tulevana kausina käytettäviä värejä.

Trendiväriennusteet vaikuttavat meitä ympäröiviin tiloihin usein ihmisten edes tiedostamatta asiaa. Ympäristön värit kuvastavat aikaansa, ja Intercolorin tuottama väri-informaatio ohjaa osaltaan värien kehitystä ja muutosta. Trendiväriennusteiden tavoite on nimensä mukaisesti tarjota tietoa lähitulevaisuuden trendiväreistä, -materiaaleista sekä kuluttajamielityksistä. Kun ennusteita tarkastelee yksittäisten trendivärien sijaan kokonaisuutena, ne edustavat kulttuurimme esteettisiä mielityksiä. Kun tarkastellaan menneitä väriennusteita, pystytään näkemään muutos yhteisömme arvostamassa estetiikassa sekä kollektiivisissa värimielityksissä. Tämän vuoksi käsitelen hyvinvointia ICfinin väriennusteiden kautta, niiden tarjoama väri-informaatio on kattava otanta Suomessa käytettävien värien jatkumosta.

Olemme jatkuvasti värien ympäröimiä, kuten Verner Panton, 1960-luvulla toiminut tanskalainen muotoilija ja värien käytön pioneeri, on todennut:

” Everything in our surroundings has a colour – only water (distilled) and schnapps are colourless!”¹

Jokapäiväinen ympäristömme koostuu lukemattomista erilaisista väreistä. Nykyinen käsityksemme väreistä on muotoutunut vuosisatojen aikana erilaisten tieteellisten ja taiteellisten saavutuksien sekä kulttuuristen konventioiden yhteisvaikutuksessa. Värit

¹ Panton 1997, 1

ovat kiinteä osa ympäristöämme ja usein miellämme värien olevan asioiden tai esineiden ominaisuuksia. Kuitenkin nykyisen käsityksen mukaan värit ovat aistimus, ihmisen ja kohteen vuorovaikutuksessa syntyvä ilmiö². Tästä syystä käsittelen värejä tutkielmassani ilman tilan tai tuotteen kontekstia, pelkkinä väreinä. Tämä on myös ICfinin väriyöryhmän lähtökohta väriennusteita suunnitellessa. Väri on abstrakti käsite, jota käsitellään tässä tutkielmassa ilmiönä kokemuksellisuuden näkökulmasta.

Sisustussuunnittelijan näkökulmasta minua kiinnostaa, kuinka erilaisista tiloista voidaan tehdä optimaalisia niiden käyttäjiä ja käyttötarkoitusta ajatellen. Tila koostuu monista elementeistä, joista värit ovat yksi osa-alue. Väreihin liittyy monenlaisia uskomuksia, mutta tutkittua tietoa on vähän, mikä vaikeuttaa suunnittelijoiden työtä ja perusteltujen ratkaisujen löytämistä värikysymyksiin. Tutkielman avulla haluan selvittää miten värit ja hyvinvointi liitetään mielikuvien tasolla yhteen. Tämän tiedon avulla voidaan ymmärtää paremmin värien ja niihin liittyvien mielikuvien merkitys ihmisten viihtyvyyteen, virkeyteen sekä positiiviseen mielialaan, eli toisin sanoen hyvinvointiin. Tutkielman tulokset ovat teoreettisia, mutta soveltamalla tuloksia käytännössä on mahdollista suunnitella toimivia ja tarkoituksenmukaisia tiloja.

1.1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Väreihin liittyvää tutkimusta on olemassa runsaasti. Usein käsiteltyjä aihealueita ovat muun muassa väripsykologia, värimielitymykset, värit hoivaympäristöissä, värien fysiologinen vaikutus ihmiseen sekä värien havaitseminen. Merkittävä kansainvälinen toimija väritutkimuksen kentällä on AIC, *Association International de la Couleur* tai *International Color Association*, johon myös Suomen Väriyhdistys SVY ry kuuluu. AIC perustettiin vuonna 1967, ja nykyään se järjestää vuosittain kansainvälisen värikonferenssin, johon osallistuu väriä käsitteleviä tutkijoita eri puolilta maailmaa. AIC:n tarkoitus on tuoda värialan tutkijat yhteen, edistää kansainvälistä ja poikkitieteellistä väritutkimusta sekä levittää tutkimuksen kautta saatua tietämystä väreistä edistäen näin tiedon soveltamista tieteen, taiteen, muotoilun ja teollisuuden ongelmiin.³

² Arnkil 2007, 32

³ International Colour Association Statutes 2013

Väreihin liittyy erottamattomasti valo. Valon vaikutusta vireystilaan sekä hyvinvointiin on tutkittu muun muassa Aalto yliopistossa väitöstutkimuksessa *Research methods and neurophysiological mechanisms behind the alerting effects of daytime light exposure* (Rautkylä, 2011). Valoa ja väriä on tutkinut poikkitieteellinen tutkimusryhmä SYN-TES, *Colour & Light - interdisciplinary spatial studies*, joka toimi Konstfackissa Tukholmassa vuosina 2008-2013. Tutkimusryhmän tavoitteena oli tuoda yhteen eri tieteenalojen näkemyksiä väristä, valosta, tilasta sekä ihmisestä, jotta aiheesta pystyttiin tuottamaan kokonaisvaltaista, monipuolista ja yhtenäistä tietoa. Tutkimusryhmä julkaisi useita teoksia ja artikkelikokoelmia, kuten *Colour and Light: Concepts and Confusions* (2012) sekä *Colour and Light: Spatial Experience* (2017).

Ruotsissa tehdään väreihin liittyvää havaintotieteellistä tutkimusta. Karin Fridell Anter kysyi väitöstutkimuksessaan, *What color is the red house* (Fridell, 2000), eli *Minkä värinen on punainen talo?* Väitöstutkimus käsitteli ympäristön ja kohdetta ympäröivien värien vaikutusta havaittavan kohteen väriin. Kohteena oli omakotitalojen julkisivut eri vuoden- ja vuorokaudenaikaan sekä eri etäisyyksiltä tarkasteltuna. Tutkimuksessa vertailtiin havaittua väriä kohteen ominaisväriin, joka tarkoittaa etukäteen määrättyissä olosuhteissa NCS:n, Natural Color System, perustuvaa kohteelle määriteltyä väriä. Havaittu väri vaihteli jonkin verran katseluolosuhteiden mukaan. Lisäksi havaittu väri sisälsi aina vähemmän mustaa kuin ominaisväri, eli värit miellettiin ympäristön vaikutuksesta todellisuutta vaaleammiksi.⁴

Hyvinvointiin liittyvää tutkimusta on olemassa paljon. Suomessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tekee säännöllisesti selvityksen suomalaisten hyvinvoinnin tilasta. Taidetta ja hyvinvointia on tutkittu muun muassa teoksessa *Oxford textbook of creative arts, health and well-being* (Clift, 2016), jossa käsitellään esteettisten elämysten vaikutusta ihmisen hyvinvointiin. Myös värejä on käytetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen monin eri tavoin, kuten 1800-luvulla käytetyssä kromoterapiassa eli värivalohoidossa. Uudempaa tietoa aiheesta tarjoaa muun muassa *Lighting and colour*

⁴ Fridell Anter 2000, 3

for hospital design (Dalke, 2004), *Colour in Hospital Architecture and the Work of Howard Kemp Prossor* (Oliveira, 2008) sekä *The Colour Treatment: A Convergence of Art and Medicine at the Red Cross Russell Lea Nerve Home* (Berryman, 2016).

Yksittäisten värien vaikutusta ihmiseen on tutkittu hyvinvoinnin näkökulmasta. Ehkä kuuluisin esimerkki on vaaleanpunaisen sävy nimeltään *Baker-Miller pink* ja sen rauhoittava vaikutus ihmisen aggressiiviseen käytökseen. Aiheesta on tehty useita tutkimuksia, joista yksi viimeisimmistä kyseenalaistaa värin vaikutuksen (Genchow, 2015). Punaisen ja sinisen erilaisia vaikutuksia ihmisen kongnitiivisiin kykyihin on tutkittu artikkelissa *Blue or Red? Exploring the Effect of Color on Cognitive Task Performances* (Mehta, 2009).

Intercolorista ja ICfinistä ei ole juurikaan olemassa tutkimuskirjallisuutta. ICfin on toiminut vuodesta 1978 lähtien, mutta siitä on saatavilla vain hyvin vähän kirjallista tietoa lukuun ottamatta järjestön omia arkistomateriaaleja. ICfin on ainoa taho, joka tarjoaa Suomen markkinoille kohdistettua väri-informaatiota, joten sen toimintaperiaatteita ja luovaa prosessia on mielekästä kirjata ylös. Väriennusteiden tilaajamäärien voimakkaan vähenemisen vuoksi ICfinin toiminta on murroskohdassa, joten tähänastisen historian tarkastelu on kannattavaa tulevaisuuden haasteiden ratkaisemiseksi.

Hyvinvoinnin ja värien välisen yhteyden tarkastelu auttaa käyttäjäystävällisempien tilojen suunnittelussa. Tämä tutkielma valottaa osaltaan näiden kahden suhdetta trendivärien ja väreihin liitettyjen mielikuvien kautta. Trendiväriennusteiden värit ovat usein tietämättämme käytössä ympäristössämme, mutta trendivärien ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä ei ole ennen tutkittu. Värien suurin vaikutus ihmiseen muodostuu niihin liitettyistä mielikuvista⁵, ja trendiväriennusteetkin perustuvat mielikuville. Mielikuville tulevaisuuden kehityssuunnista sekä mielikuville väreistä. Väreistä puhuttaessa on tärkeä erottaa värien voima ja mielikuvien voima toisistaan. Väriasiantuntijoiden valistuneet mielikuvat siitä, mitkä värit kuuluvat hyvinvointiin, on tarkastelemisen arvoinen asia ja antaa uutta näkökulmaa hyvinvoinnin väreihin.

⁵ Arnkil 2007, 244

1.2 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkielmani tarkoitus on selvittää, kuinka hyvinvointia käsitellään ICfinin väriennusteissa sekä lisätä ymmärrystä värien ja hyvinvoinnin välisestä yhteydestä. Tutkielmallani on kaksi päätavoitetta. Ensimmäiseksi selvittää ja dokumentoida hyvinvoinnin ja värien välinen yhteys ICfinin väriennusteissa, ja toiseksi selvittää mitkä värit ennusteissa liitetään hyvinvoinnista kertoviin teemoihin. Tavoitteeni on siis selvittää, miten hyvinvointi näkyy väriennusteissa ja vastaavasti, miten värit näkyvät hyvinvoinnin teemoissa.

Tutkielmani vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

Mitä hyvinvointi tarkoittaa ja miten se näkyy ICfinin väriennusteissa?

Mitkä värit ICfinin väriennusteissa kuvastavat hyvinvointia?

Millainen yhteys on hyvinvointia kuvaavilla sanoilla ja väreillä?

Tutkielman alatavoitteena on valottaa värien ja hyvinvoinnin yhteyttä ICfiniä laajemmassa värejä koskevassa dialogissa. Tätä tarkastelen esittelemällä ja analysoimalla väreihin ja hyvinvointiin liittyviä ajankohtaisia ilmiöitä ja tutkimuksia. Tutkielmassa en kuitenkaan ota kantaa siihen, miten värit vaikuttavat hyvinvointiin tai mitkä värit lisäävät hyvinvointia. Toinen alatavoite on tuoda ICfiniä koskevaa tietoa kirjoitettuun muotoon. ICfinistä on olemassa melko vähän kirjallista tietoa eikä väriennusteiden suunnitteluprosessista sitä ole lainkaan.

1.3 MENETELMÄT JA AINEISTO

Tutkielmani on kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytän kahta eri tutkimusmenetelmää, teemoittelua sekä puolistrukturoitua asiantuntijahaastattelua. Asiantuntijahaastatteluiden avulla halusin selvittää väriennusteiden suunnitteluprosessin vaiheet ja siihen vaikuttavat tekijät, saada tietoa ICfinin toiminnasta sekä kuulla asiantuntijoiden näkemyksen hyvinvoinnin ja väriennusteiden yhteydestä. Teemoittelun avulla pystyin tekemään systemaattisen luokittelun väriennusteiden teemoista ja siten selvittää värien ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä.

Näiden kahden toisiaan täydentävän menetelmän avulla saadun tiedon perusteella pystyn vastaamaan aiemmin esittämiini tutkimuskysymyksiin.

Asiantuntijahaastatteluita varten haastattelin kolmea ICfinin väriyöryhmän jäsentä, joilla kaikilla on takanaan erimittainen ura väriennusteiden parissa. Yhdistyksen presidentti, tekstiilisuunnittelija Tuija-Maija Piironen, on työskennellyt yhdistyksessä sen perustamisesta lähtien, kuten myös hallituksen jäsen ja entinen presidentti, tekstiilitaiteilija Maija Arela. Tuoreempaa näkökulmaa asiaan tarjosi vaatesuunnittelija Minni Vierola, joka on aloittanut työskentelyn ICfinille vuonna 2011. Haastattelut tehtiin maaliskuussa 2017. Haastattelujen avulla sain syvällistä ja asiantuntevaa tietoa, jota ei ole saatavilla kirjoitetussa muodossa. Työryhmän jäsenillä on aiheesta hiljaista eli implisiittistä tietoa ja haastattelujen avulla pystyin tuomaan sitä eksplisiittiseen muotoon. Kaikkien haastateltavien kokemusmaailmat väriennusteiden kanssa työskentelystä ovat yksilölliset, ja sen takia oli tarkoituksenmukaista käyttää puolistrukturoitua haastattelua, joka sallii ennalta valittujen teemojen mukaisen vapaan keskustelun ja tarkentavat kysymykset tutkijan puolelta. Näin jokainen haastateltava pystyy tuomaan oman subjektiivisen näkemyksensä esille, eikä sitä rajoita suppeat tai puutteelliset kysymykset. Asiantuntijahaastattelujen avulla sain tietoa, jota pystyin yhdistämään aineistosta löytämiini asioihin ja näin tehdä perusteltuja tulkintoja.⁶

Selvittääkseni hyvinvoinnin ja värien yhteyttä väriennusteissa, teemoittelin väriyhmien sanalliset kuvaukset. Teemoittelu tutkimuksessani oli kaksivaiheinen ja aineistolähtöinen. Teemoittelu tarkoittaa toistuvien teemojen etsimistä aineistosta ja se etenee ryhmien ja alaryhmien muodostamisesta niiden yksityiskohtaiseen tarkasteluun⁷. Teemoittelu oli tarkoituksenmukainen lähestymistapa, koska sen avulla pystyin tunnistamaan laajasta ja moninaisesta väriyhmien kuvauksien joukosta toistuvia teemoja, joista hyvinvointi oli yksi. Teemoittelun tarkoitus on rajata aineistoa ja ottaa oleellimmat teemat lähempään tarkasteluun. Kaksivaiheisen teemoittelun toisella kierroksella otin siis tarkasteluun vain hyvinvoinnin yläteemaan kuuluvat ennusteet, jotta sain tarkempaa tietoa hyvinvoinnin eri ilmenemismuodoista.

⁶ Metsämuuronen 2001, 115

⁷ Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006

Aineistolähtöisyys tarkoittaa sitä, että aineisto ohjaa tulkintaa⁸. Tutkielmassani aineistolähtöinen analyysi saa myös diskurssianalyysin piirteitä, sillä sanallisista kuvauksista piti tunnistaa hyvinvoinnin diskursseja eli millaisia kielellisiä käytäntöjä hyvinvointiin liittyy⁹.

Tutkimukseni primääriaineisto koostuu kolmesta asiantuntijahaastattelusta sekä ICfinin trendiväriennusteista kaudesta kevät-kesä (S/S) 1995 kauteen S/S 2018, eli yhteensä 47 väriennusteesta. Yksi väriennuste koostuu 3-5 väriryhmästä, joista jokaisella on teema, sekä noin viiden virkkeen mittaisista teemojen sanallisista kuvauksista. Näistä ennusteista pääaineiston muodostaa kappaleet, joissa teemana tai alateemana on hyvinvointi. Ennusteet, joissa hyvinvointia ei mainita, jäävät teemoittelun ensimmäisen kierroksen jälkeen lähemmän tarkastelun ulkopuolelle.

Tutkimuksen sekundääriaineisto koostuu ICfinin ja kansainvälisen kattojärjestö Intercolorin arkistomateriaaleista. Sain käyttööni molemmilta yhdistyksiltä niiden toiminnasta ja historiasta kertovia dokumentteja, pöytäkirjoja, toimintakertomuksia, kirjeenvaihtoa sekä tiedotusmateriaaleja. ICfinin arkistoissa oli tallessa materiaalia sen perustamisesta eli vuodesta 1978 lähtien. Hyödyntämällä näitä tietoja sain kokonaisvaltaisen kuvan yhdistysten toiminta-ajatuksista, toimintatavoista sekä päämääristä.

Väriennusteiden tekemisen voidaan katsoa olevan tulevaisuuden tutkimusta. Siinä heikkojen signaalien ja nykyisten trendien perusteella ”ennustetaan” tulevan kauden värejä. Väriytyöryhmän jäsenten mukaan kyse ei kuitenkaan ole varsinaisesti ennustamisesta, vaan menneen tiedon ja nykyisten trendien tulkinnasta ja jalostamisesta¹⁰. Trendiväriennuste on enemmän ehdotus kuin ennuste ja ne toimivat osittain itseään toteuttaen. Tämä tutkielma ei käytä tulevaisuuden tutkimuksen metodeja, mutta tarkastelee niitä myöhemmin väriennusteiden suunnitteluprosessin yhteydessä luvussa 3 Trendivärit.

⁸ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006

⁹ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006

¹⁰ TMP>KO 27.4.2017 ks. lähdeluettelo

2 VÄRIT

Sana väri tarkoittaa kielessä montaa asiaa. Fysiikan alalla väri on aineesta heijastuvaa näköaistimuksena havaittavaa valon aallonpituutta, joka tulkitaan aivoissa värinä, kuten punaisena, sinisenä tai vihreänä. Väri tarkoittaa myös väriainetta, kuten maalia tai pigmenttiä. Symbolisesti väreistä puhuttaessa voidaan tarkoittaa esimerkiksi kansallisuutta tai urheilujoukkuetta¹¹. Väreillä on yhteiskunnassamme monenlaisia tehtäviä visuaalisen informaation tuottamisessa ja jakamisessa, kuten suojavärinä, huomiovärinä ja signaaliväreinä. Väreillä on myös symbolisia tehtäviä heraldisina ja liturgisina väreinä. Värit ovat siis signaaleja ja ohjeita, ne ovat symboleita eri asioille ja niillä voidaan ilmaista yhteenkuuluvuutta tai yksilöllisyyttä¹². Värien merkitys ihmiselle on kehittynyt lajin säilymiseen tähtäävästä havainnoinnista estetiikkaan ja filosofisiin pohdintoihin. Ihmislajin taipaleen alussa oli tärkeä erottaa värejä, jotta pystyttiin löytämään ja tunnistamaan syötäväksi kelpaavia tuotteita. Nykypäivänä värien merkitys ihmiselle on etupäässä kulttuurinen ja esteettinen.¹³

Värioppi tarkoittaa erilaisten väri-ilmiöiden selittämistä ja mallintamista. Aluksi värioppi ja väreihin liittyvä tutkimus keskittyi värin matemaattisiin ja fysikaalisiin ominaisuuksiin. Kun värien luonnontieteelliset salaisuudet oli saatu selville, huomio kiinnittyi siihen, kuinka silmän mekanismit sallivat värien näkemisen ja erottamisen toisistaan. Tämän tutkimushaaran ansiosta ymmärrettiin, että vaikka hyvä värinäkö on ihmislajille tyypillistä, värien tulkinta ei tapahdu silmässä, vaan aivoissa. Tämä selittää esimerkiksi ihmisen kyvyn ymmärtää värin pysyvyys, eli värikonstanssi. Värikonstanssi tarkoittaa sitä että, vaikka havaittavaa väriä ympäröivä valaistus muuttuisi, niin ihminen ymmärtää värin pysyvän muuttumattomana. Punainen omena on punainen sekä päivänvalossa, että hämärässä, vaikka hyvin hämärässä valaistuksessa omenan punainen väri saattaisi objektiivisesti mitattuna olla ruskea tai harmaa.¹⁴

¹¹ Arnkil 2007, 146

¹² Arnkil 2007, 138

¹³ Arnkil 2007, 19

¹⁴ Arnkil 2007, 200

Kaksi suurta vaikuttajaa väriopin historiassa olivat tiedemies Isaac Newton ja kirjailija Johann Wolfgang von Goethe. 1670-luvulla Isaac Newton havaitsi, että valkoinen valo hajaantuu spektriiksi, kun se heijastetaan prisman läpi. Havaintonsa pohjalta Newton kehitti ensimmäisen väriympyrän liittämällä spektrin ensimmäisen ja viimeisen värin, punaisen ja violetin, peräkkäin ympyräksi. Newtonin havainnot väreistä muodostavat yhä väriopin perusteorian, mutta se on saanut osakseen myös kritiikkiä. 1810-luvulla Johann von Goethe kirjoitti kirjan *Värioppi*, jossa hän pyrki osoittamaan Newtonin tulkinnat vajavaisiksi, sillä ne eivät ottaneet huomioon Goethen mukaan värien tärkeintä olemusta, eli niiden psykologisia vaikutuksia. Goethen ajatukset värien vaikutuksesta ihmisen mieleen ovat modernin väripsykologian perusta. Hänen mukaansa värien havaitseminen ei ole pelkkää fysiikkaa, ja värien fysikaalisen olemuksen tarkastelun sijaan Goethe omaksui fenomenologisen lähestymistavan väreihin. Nykyisin yleisesti taideopetuksessa käytetty väriympyrä on Goethen Newtonin mallista tarkentama ympyrä, joka perustuu kolmelle päävärille, kolmelle välivärille sekä teoriassa lukemattomalle määrälle välivärien välivärejä^{15,16} (Kuvio 1)

Värit ovat aistihavaintoja ja psykofyysisiä kokemuksia, jotka välittömän näköaistimuksen jälkeen jatkavat elämäänsä mielensisäisinä kokemuksina¹⁷. Psykofyysisuus tarkoittaa sitä, että psyykkiset tekijät vaikuttavat ihmisen fyysisiin reaktioihin, ja päinvastoin. Voimakas väriaistimus saattaa siis tuntua jopa fyysisenä kokemuksena, vaikuttaa tunteisiimme ja muuttaa mielialaamme¹⁸. Mutta aiheuttaako nämä mieleenpainuvat kokemukset värin fysikaaliset ominaisuudet vai väreihin liittämämme mielikuvat? Kuten on aiemmin mainittu, värit havaitaan silmillä, mutta ne tulkitaan aivoissa¹⁹. Puhtaasti fysikaalisesti puhuttaessa värit ovat eri mittaisia valon aallonpituuksia, jotka silmä vastaanottaa ja jotka aivot tulkitsevat värinä. Koska värien tulkinta tapahtuu aivoissa, voidaan olettaa, että tulkinta vaihtelee yksilöstä toiseen. Usein ajatellaan yksinkertaisesti, että väri on jonkin asian tai esineen ominaisuus, mutta kuitenkin ihmisten muistikuvat ja havainnot samasta väristä saattavat erota toisistaan huomattavasti²⁰. Tämä johtuu psyykkisestä itsesäätelystä, joka tarkoittaa, että

¹⁵ Rihlma 1974, 44

¹⁶ Wright 2008

¹⁷ Arnkil 2007, 254

¹⁸ Arnkil 2003, 1

¹⁹ Arnkil 2007, 32

²⁰ Albers 1963, 3

jokaisella on ainutkertainen suhde ympäristöönsä, mikä muovautuu havaintojen, ajatusten, tunteiden ja kokemusten perusteella²¹.

2.1 VÄRIT LÄNSIMAISESSA KULTTUURISSA

Värit ovat aina olleet osa ihmisten luonnollista elinympäristöä. Kreikkalaiset tempelit ja patsaat olivat koristeltuja värikkäin ornamentein ja symbolein. Populaarikulttuurissa antiikin Kreikka kuitenkin mielletään värimaailmaltaan marmorin valkoiseksi, mikä johtuu siitä, että antiikin aikaiset maalipigmentit olivat ehtineet kulua marmorista pois ennen kuin nykyihminen pääsi tutkimaan temppelien historiaa. Tästä syntyi yleinen väärinkäsitys, jonka vuoksi myös antiikin kertaustyyliin, 1700-luvun uusklassisessa arkkitehtuurissa, käytettiin pääsääntöisesti valkoista ja vaaleita värejä.²²

Tutkijat Brent Berlin ja Paul Kay ovat huomanneet, että värien kuvaileminen voi olla hyvin erilaista kielestä ja kulttuurista riippuen. Berlin ja Kay tutkivat vuonna 1969 kuinka värisanat vaikuttavat värien havaitsemiseen. He vertailivat 30 eri kieltä ja huomasivat, että väriä kuvailevien sanojen määrä vaihteli suuresti. Suurimmassa osassa länsimaisista kielistä perustermejä värien kuvailuun oli 11: punainen, musta, valkoinen, harmaa, sininen, vihreä, keltainen, ruskea, oranssi, violetti ja pinkki (Kuvio 2). Slaavilaisissa kielissä sanoja oli 12, sillä he erottavat tumman- ja vaaleansinisen toisistaan eri sanalla, eivät pelkällä määreellä sanan edessä. Kirjoittamattomissa kielissä sekä heimokielissä värisanoja oli huomattavasti vähemmän, joskus jopa vain kaksi, jolloin värejä kuvailevat sanat olivat musta ja valkoinen. Jos kielessä oli kolmas värisana, se oli punainen. Punaisen jälkeen seuraava sana oli joko vihreä tai keltainen, ja sininen esiintyi värisanoissa vasta näiden kahden jälkeen.²³

Värit eivät olleet antiikin Kreikassa samanlaisia kuin nykypäivänä, ei pigmentteinä eikä kokemuksina. Muinaiskreikkalaisessa runoelmassa *Odysseia* päähenkilö Homeros kuvailee merta ”tumman viinin väriseksi.”²⁴ Muinaiskreikassa ei ollut sanaa värille sininen, joka nykyään länsimaissa on yleisimmin käytetty värisana veden

²¹ Aura 1997, 32

²² Gurewitsch 2008

²³ Berlin 1991, 2-5

²⁴ Wilford 1983

kuvailuun. Värisanoja tutkiessaan Berlin ja Kay huomasivat, että jos kielessä ei ole olemassa sanaa jollekin värille, sen erottaminen muista väreistä on sen kielen edustajille vaikeampaa. Berlin ja Kay tulivat havaintojensa perusteella siihen tulokseen, että todennäköisesti meri oli Homerokselle oikeasti väriltään verrattavissa tummaan viiniin ja taivas pronssiin, kuten hän eepoksessa kuvailee. Tätä ilmiötä kutsutaan kielelliseksi relativismiksi. Tietyn kielen edustaja ei pysty täysin ymmärtämään toisen kielen termejä, jos vastaavaa ei ole omassa äidinkielessä²⁵.

Vuonna 2008 Surreyn yliopiston psykologian osaston tutkimusryhmä, johon myös edellä mainittu Kay kuului, julkaisi raportin vauvojen ja aikuisten värien näkemisen eroista. Aikuisten aivoissa kieltä käsittelevät osat aktivoituvat värejä katsoessa, kun taas vauvan aivot käsittelevät värihavaintoja pre-lingvisticisissä aivojen osissa. Vauvat siis tulkitsevat värejä puhtaasti visuaalisesti. Tulkinta muuttuu, kun lapsi oppii puhumaan ja nimeämään värejä, mutta tämän muutoksen mekanismeja ei vielä tunneta. Tutkijat kuitenkin päättelivät, että on todennäköistä, että vauvat kokevat värit eri tavoin kuin aikuiset, joiden tulkintaa ohjaa opitut kielelliset kategoriat.²⁶

Edellä mainittujen tutkimusten valossa voidaan todeta, että värit suodatetaan monen kokemusta ohjaavan seulan läpi. Näitä seuloja, eli värien kokemiseen vaikuttavia tekijöitä voi havainnollistaa pyramidin avulla, joka etenee yleisestä yksityiseen (Kuvio 3). Ensisijainen väreihin suhtautumista ohjaava tekijä on kulttuuri, jossa yksilö elää. Paikalliset kulttuurit ja alakulttuurit vaikuttavat myös, mutta kulttuuri laajana käsitteenä, kuten länsimainen kulttuuri, luo värien kokemuksen taustan. Toinen tekijä on kieli, joka kulttuurin sisällä ohjaa värien tulkintaa yhä tarkempaan. Kolmas ja tärkein suodatin on yksilön sisäinen maailma, kokemukset ja tunteet, jotka mahdollistavat jokaisen yksilöllisen kokemuksen. Vaikka värit yksinkertaisimmillaan ovat vain aistihavaintoja, niiden tulkinta on monimutkainen prosessi, johon vaikuttaa monet tekijät niin ihmisen sisäisestä maailmasta kuin ympäröivästä ulkoisesta todellisuudesta.

²⁵ Hoffman 2013

²⁶ Franklin 2008, 3223

2.2 NÄKÖKULMIA VÄREIHIN

Kuten edellä on mainittu, värit ovat kokonaisvaltaisia kokemuksia, joihin vaikuttaa monet yksilön sisäiset ja ulkoiset tekijät, kuten muistot, kokemukset, ikä, kulttuuri ja kieli²⁷. Vanhetessa silmien rappeutumisen myötä ihmisten kyky aistia viileitä sävyjä heikkenee, ja kylmätkin sävyt saavat lämpimän vivahteen²⁸. Sylivauvoilla on havaittu olevan voimakas mieltymys punaiseen, mutta jo taaperoikäiset, noin 1-3 vuotiaat, pitävät kirkkaista väreistä melko tasavertaisesti²⁹. Kaikki nämä tekijät sekä lisäksi henkilökohtaiset sekä kulttuurin ohjaamat preferenssit vaikuttavat tulkintaamme meitä ympäröivistä väreistä. Saadaksemme väreistä kokonaisvaltaisen kuvan, käsittelen värejä kolmesta näkökulmasta, esteettisestä, psyykkisestä ja fyysisestä. Esteettinen näkökulma on olennainen, sillä värit ovat ensisijaisesti visuaalinen ilmiö, joka aiheuttaa ihmisessä esteettisiä tunteita ja kokemuksia. Fyysinen ja psyykinen näkökulma limittyvät toisiinsa, sillä ihminen on psykofyysinen kokonaisuus, mutta samalla ne ovat toisistaan irrallisia ja toisiaan täydentäviä tapoja kokea värejä.

2.2.1 VÄRIESTETIIKKA

Väriestetiikka on oppi värien herättämistä esteettisistä tunteista ja vaikutelmista. Sen mukaan värien tunnevaikutus perustuu kolmeen eri näkökulmaan: valon fysiologiseen vaikutukseen, määrättyihin yleisinhimillisiin luonnontunnelmiin sekä tilapäisiin ja yksilöllisiin tunneyhtymiin³⁰. Estetiikan arvostus on tärkeä osa ihmisyyttä. On siis luonnollista, että ihminen on kiinnostunut väreistä ympärillään ja pyrkii muokkaamaan niitä mieleisikseen. Värien arvostamiseen vaikuttaa ympäristö, yksilön aiemmat kokemukset ja oppimat asiat sekä väreihin liitetyt positiiviset elementit. Väriestetiikka ja väriharmonia ovat myös filosofisia kysymyksiä. Miksi värit merkitsevät ihmiselle niin paljon ja miksi tietyt väriyhdistelmät ovat miellyttävämpiä kuin toiset?

²⁷ Rihlana 1987, 69

²⁸ Arnkil 2007, 41

²⁹ Rihlana 1987, 69

³⁰ Bonsdorff 1909, 1663

Ihmisluntoon kuuluu estetiikan kaipuu ja pyrkimys muokata ympäristönsä niin miellyttäväksi kuin mahdollista³¹. Esteettisyyden lisäksi tila on miellyttävä silloin, kun se on toimiva eli käyttötarkoitukseensa sopiva. Tila- ja värisuunnittelulla pyritään maksimoimaan ihmisten tyytyväisyys, viihtyvyys ja toimintakyky, toisin sanoen hyvinvointi, tilassa erilaisten elementtien avulla. Jopa vankiloissa, joiden ensisijainen tarkoitus ei ole viihdyttää, on ymmärretty, että hyvinvoinnin edistäminen tilasuunnittelun ja arkkitehtuurin keinoin parantaa sekä vankien että henkilökunnan tyytyväisyyttä ja näin vähentää välillisesti rikosten uusimisen riskiä. On huomattu, että rangaistus ei ole sitä tehokkaampi, mitä kurjempi kokemus, vaan päinvastoin. Positiivinen vankilakokemus voi auttaa vankien kuntoutumisessa ja sopeuttamisessa takaisin yhteiskuntaan. Väreillä voi siis olla kauaskantoisia vaikutuksia. Kuitenkin hyvinvoinnin kannalta tärkeintä on värien ja tilan muiden elementtien yhdessä muodostama harmoninen kokonaisuus, eivät yksittäiset värisävyt.³²

Pääsääntöisesti tilat, joissa vietämme aikaamme, koostuu monista väreistä ja materiaaleista. Tällöin ihmisen kokemus tietystä väristä on riippuvainen muiden elementtien yhteisvaikutuksesta tilassa. Harvoin on mahdollista olla täysin monokromaattisessa huoneessa ja näin tuntee vain yhden värin vaikutus. Värit liittyvät poikkeuksetta johonkin esineeseen tai konkreettiseen asiaan, jolloin tulkintaa ohjaa myös värin materiaalisuus.³³ Tämän lisäksi myös valon laatu ja määrä vaikuttavat värin havainnointiin³⁴. Koska värin miellyttävyys ei ole muuttumaton asiantila, oleellista on, minkä värien yhteydessä väriä käytetään. Värit vaikuttavat aina toisiinsa ja saattavat muuttaa näköhavaintoa hyvinkin radikaalisti³⁵. Josef Albers on verrannut värihavainnon suhteellisuutta tuntoaistimuksen suhteellisuuteen. Hän on havainnollistanut väitettään kokeella, jossa oikea käsi upotetaan kylmään veteen ja vasen käsi kuumaan veteen, jolloin oikea käsi tuntuu kylmältä ja vasen kuumalta. Tämän jälkeen molemmat kädet upotetaan haaleaan veteen, ja tuntoaistimukset muuttuvat: oikea käsi tuntuukin nyt kuumalta ja vasen kylmältä. Samoin purppuran punainen voidaan kokea joko kylmänä värinä, jos se on yhdistetty oranssin kanssa tai

³¹ Haapala 2015

³² Awofeso 2011

³³ Arnkil 2007, 246

³⁴ Fridell Anter 2000, 247

³⁵ Albers 1963, 1

lämpimänä värinä, jos se on yhdistetty siniseen (Kuvio 4). Näin myös näköaistimus tulkitaan suhteessa väriä ympäröiviin sävyihin. Vaikka väri ei muutu, sen ympäristö muuttuu ja samoin muuttuu värin tulkinta aivoissamme.³⁶ Tämän vuoksi väriharmonioiden, eli sopusointuisten väriyhdistelmien ymmärtäminen on tärkeää esteettisen ja hyvinvointia edistävän tilan suunnittelussa³⁷.

Mielihyvä on hyvinvointiin positiivisesti vaikuttava tunnetila. Jos jokin tietty väri miellyttää esteettisesti, eli tuottaa mielihyvää, sen voidaan sanoa edistävän yksilön kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tästä voidaan päätellä, että tilassa, jossa on miellyttäviä värejä ihminen voi paremmin kuin tilassa, jonka värimaailma on hänelle vastenmielinen. Ihmisten mielivärejä on tutkittu muun muassa kulttuurin, iän ja sukupuolen näkökulmasta ja tietoa on hyödynnetty muun muassa markkinointi- ja mainosalalla³⁸.

Uudessa tuotteessa väri on ensimmäinen asia, johon kuluttaja kiinnittää huomionsa, ja uusi väri voi myös saada aikaan halun ostaa. Vaatemallistoissa on kaudesta toiseen samat klassikkotuotteet, mutta vaihtamalla niiden väriä sesongeittain, ihmisiä houkutellaan astumaan sisään kauppaan ja tekemään uusia ostoksia. Vaikka tuote pysyisi samana, uusi väri tekee siitä uudenveraisen. Vaatteita ja sisustustuotteita myös markkinoidaan värien kautta. ”Kevään uudet värit” tai ”Tunnelmaa kotiin syksyn väreillä” ovat melko tavallisia mainoslauseita, joilla asiakkaita houkutellaan ostoksille värin avulla. Kuluttajat ovat myös oppineet värien muuttuvan säännöllisesti ja osaavat sekä odottaa että edellyttää sitä tulevan kauden tuotteilta. Värien vaikutus ostokäyttäytymiseen johtuu kahdesta asiasta, värien assosiaatiovoimasta sekä kuluttajan itseilmaisun tarpeesta.³⁹

Trendi tarkoittaa suuntausta. Nykyään sana trendi on liitetty kiinteästi vaatetusalaan, jossa trendejä syntyy ja seurataan lakkaamatta. Trendi-sanaa käytetään myös kuvaamaan tietyn asian tämänhetkistä suosiota, mutta tällöin puhutaan jo toteutuneesta trendistä, eikä niinkään kehityssuunnasta. Mutta trendi ei ole pelkästään tekstiili- ja

³⁶ Albers 1963, 8

³⁷ Rihlana 1987, 58

³⁸ Arnkil 2007, 244

³⁹ Nuutinen 2004, 112

vaatetusteollisuudessa esiintyvä ilmiö, vaan se koskee myös esimerkiksi yhteiskunnallisia, poliittisia tai taloudellisia kehityssuuntia. Megatrendi tarkoittaa kehityksen suurta linjaa, se muodostuu useista samaan suuntaan kehittyvistä yksittäisistä trendeistä⁴⁰. Osa suunnittelijoista ja muotoilijoista haluaa työssään irtisanoutua trendeistä ja niiden seuraamisesta, mutta trendit syntyvät osittain luovien alojen uusista ideoista. Muotoilijat ovat osa yhteiskunnan trendejä luovaa mekanismia, joten trendeistä irtautuminen on käytännössä mahdotonta. Toisin sanoen, muotoilijat eivät seuraa trendejä, he luovat niitä.

Trendit ovat ajasta riippuvaisia ja trendiväreille on luotu lähinnä vaatetusteollisuuden tarpeen mukainen keinotekoinen ajallinen ulottuvuus, sesonki. Vuodessa on kaksi sesonkia, syys-talvikausi (A/W) sekä kevät-kesäkausi (S/S). Värit liittyvät kiinteästi vuodenaikoihin ja syys-talvikausille on tarjolla enemmän tummia ja murrettuja sävyjä, kun taas kevät-kesäkausille kirkkaita, vaaleita ja heleitä sävyjä. Tietyt klassikkovärit, kuten valkoinen, musta ja tummansininen, pysyvät mallistoissa jatkuvasti, sillä niille on aina kysyntää. Trendiväreille on luonteenomaista, että ne ovat hetken aikaa pinnalla ja niiden tarkoitus on piristää perusväreillä rakennettua vaatekaappia tai olohuonetta. Kun trendit vaihtuvat kuuden kuukauden välein, tilaa dramaattisille muutoksille ei juuri ole. Kauden uudet trendivärit ovat suurelta osin uusia versioita edellisestä sesongista, täydennettynä muutamalla uudella sävyllä. Näin trendit ja trendivärit jatkuvasti kehittyvät ja rakentuvat toistensa päälle, menneisyyden pohjalta.⁴¹

Värimieltyymysten pyramidi kuvaa värien hierarkiaa niiden suosion ja käytön mukaan (Kuvio 5). Pyramidin huipulla on trendivärit, jotka ovat niin sanottuja kasvavia värejä. Ne ovat lyhytikäisiä ja vaihtuvat nopeaan tahtiin. Trendiväreistä saattaa kehittyä hieman pitkäikäisempiä muotivärejä, jotka ovat sesongittaisia ja ohjailevat osaltaan ihmisten värimieltymyksiä. Muotiväreistä huolimatta on olemassa myös aina suosittuja värejä, joita ihmiset käyttävät muodista ja sesongista rippumatta. Pyramidin pohjalla on ympäristön värit, joita on sekä rakennetun, kulttuurisen että luonnollisen ympäristön värimaailma. Tällä tasolla näkyy arkkitehtien ja ympäristösuunnittelijoiden kädenjälki sekä aikakausi. Mitä lähempänä väri on

⁴⁰ Nuutinen 2004, 20

⁴¹ Scully 2012, 86-90

pyramidin alareunaa, sitä hitaammin se muuttuu, kun taas mitä ylempänä väri on, sitä nopeammin siitä tulee vanhanaikainen⁴². Trendiväriennusteet sisältävät värejä jokaisesta pyramidin luokasta, ei pelkästään trendivärit osiosta. Tämän takia ennusteissa on nähtävillä jatkumo kaudesta toiseen. Kaikki värit eivät vaihdu hetkessä, vaan osa vaihtuu, kun taas osa pysyy ennallaan.

Vaatetus- ja tekstiilimallistojen värikartat muodostuvat pääväreistä sekä kontrasti- tai tehosteväreistä. Päävärit muodostavat kartan pohjan ja yleisen tunnelman. Ne ovat yleensä klassisia monikäyttöisiä värejä, jotka toistuvat melko samankaltaisina sesongista toiseen. Tällaisia värejä ovat esimerkiksi musta, valkoinen, harmaan eri sävyt, tummansininen ja beige. Kontrastivärit ovat lyhytikäisempiä ja huomiota herättävämpiä. Ne vaihtuvat mallistoissa tiuhempaan, ja jokaiselle sesongille on aina uusia tehostevärejä.⁴³ Näiden lyhyiden kausien mukaan vaihtuvien väritrendien lisäksi voidaan trendivärejä tarkastellessa nähdä pidemmän aikavälin muutoksia, värimaailman megatrendejä. ICfinin trendiväriennusteissa 1990-luvun alussa päävärit olivat huomattavasti lämpimämmän sävyisiä kuin viimeisimmissä ennusteissa 2010-luvun loppupuolella. Neutraalit sävyt ovat muuttuneet lämpimistä beigeistä kylmiin harmaan ja ruskean sävyihin. Mutta kuten muoti yleensä, myös trendivärit kulkevat sykleissä. Aiemmin vanhanaikaiset värit alkavat näyttää taas tuoreilta ja kiinnostavilta, kun tarpeeksi aikaa on kulunut niiden suosion hupenemisesta. Värisyklein seuraaminen edesauttaa uusien trendivärien ennakoimista⁴⁴.

Tekstiili- ja vaatetusteollisuus on tulevaisuuteen suuntautunut toimiala. Tulevaisuuden tutkimuksen menetelmien avulla voidaan tunnistaa ja analysoida maailmalla muuttuvia ja syntyviä trendejä ja megatrendejä. Trendien ja trendivärien ennustamisen voidaan siis katsoa olevan tavallaan tulevaisuuden tutkimusta. Tulevaisuuden tutkimus tieteenlajina alkoi vuonna 1943, kun saksalainen asianajaja ja politiikkatieteilijä Ossip Flechtheim lanseerasi termin futurologia. Tulevaisuuden tutkimuksen tavoitteena on tarjota perusteltuja näkemyksiä mahdollisesta, todennäköisestä ja toivottavasta tulevaisuudesta, menneen ja nykyisen tiedon avulla.

⁴² Nuutinen 2004, 112

⁴³ Nuutinen 2004, 109

⁴⁴ Scully 2012, 86

Nykyaikainen tulevaisuuden tutkimus katsotaan alkaneeksi 1950-luvulla, samaan aikaan kuin ensimmäiset kaupalliset trendiväriennusteet tulivat markkinoille. Tulevaisuuden tutkimus jakautuu kolmeen osa-alueeseen: deskriptiiviseen, skenaarioihin perustuvaan sekä evolutionaariseen tulevaisuuden tutkimukseen. Näitä kolmea suuntausta erottaa niiden taustalla olevien ajattelutapojen erot. Trendiväriennusteiden laatiminen kuuluu deskriptiivisen eli kuvailevan tulevaisuuden tutkimuksen piiriin, jossa menneisyyden pohjalta pyritään arvioimaan todennäköisimmin toteutuvaa tulevaisuutta.⁴⁵

Skenaarioihin perustuva tutkimus hahmottaa erilaisia vaihtoehtoisia tulevaisuusskenaarioita ja arvioi niiden todennäköisyyttä ja toivottavuutta⁴⁶. Skenaarioparadigmaan liittyy ajatus ihmisestä aktiivisena toimijana, joka vaikuttaa tulevaisuuden toteutumiseen. Myös väriennusteiden suunnitteluprosessissa hahmotellaan useita skenaarioita ja vaihtoehtoja, joista sitten valitaan todennäköisin. Deskriptiivinen suuntaus painottaa jatkuvuutta, mikä toteutuu väriennusteissa, kun taas skenaarioihin perustuva suuntaus kiinnittää huomion tulevaisuuden epävarmuuteen, sillä mikä tahansa skenaarioista voi toteutua. Skenaarioihin perustuva tulevaisuuden tutkimus antaa monipuolisemman kuvan tulevaisuuden mahdollisuuksista kuin deskriptiivinen, mutta väriennusteita käsitellessä mahdolliset kehityssuunnat ovat melko rajalliset ennusteen spesifin luonteen vuoksi. Evolutionaarinen suuntaus on uusin ja vielä kehittymässä oleva tieteenala, ja se asettuu ajattelutavaltaan deskriptiivisen ja skenaarioihin perustuvan suuntauksen väliin. Sen mukaan yhteiskunta ja talous käy läpi murrosvaiheita osana luonnollista kehitystä. Murrosvaiheissa tulevaisuuden kehitys on ennakoimatonta, kun taas vakaisissa kehitysvaiheissa tulevaisuuden ennustaminen menneisyyden pohjalta on mahdollista.⁴⁷

⁴⁵ Nuutinen 2004, 16

⁴⁶ Rubin ks. lähdeluettelo

⁴⁷ Nuutinen 2004, 16-17

2.2.2 VÄRIPSYKOLOGIA

Väripsykologia on psykologian ala, joka keskittyy selvittämään värien vaikutusta ihmisen mieleen, ajatuksiin ja käytökseen⁴⁸. Aiheesta on olemassa paljon kirjoitettua materiaalia, osa empiiriseen tietoon, osa uskomuksiin ja osa tieteellisesti tutkittuihin tosiasioihin perustuvaa. Väripsykologian teorioihin kannattaa suhtautua varauksella, sillä usein ne esittävät värit melko yksinkertaistetusti ja siinä samalla ne tulevat yksinkertaistaneeksi ihmisen mielen moniulotteisuudenkin. Perinteinen väripsykologia pohjautuu Goethen teorioihin värien vaikutuksista ja niitä käytetään yhä tänä päivänä hyvin pitkälle samoissa yhteyksissä⁴⁹. Goethen mukaan esimerkiksi punainen kiihottaa mieltä, siinä missä sininen rauhoittaa. Vihreällä on raikastava vaikutus, mutta harmaalla taitettu vihreä saa olon alakuloiseksi, sillä väri muistuttaa maativista lehdistä. Keltaiseen taittuva vihreä puolestaan piristää ja antaa toivoa⁵⁰. Nykyisten tutkimustulosten valossa on kuitenkin todettu, että kylmien värien yhdistäminen rauhoittumiseen ja lämpimien aktivoitumiseen on kognitiivinen prosessi, joka perustuu odotuksillemme väristä, ei värin fysiologisille ominaisuuksille⁵¹.

Perinteisen väripsykologian heikkous on se, että usein värien esitetään vaikuttavat kaikkiin ihmisiin samalla tavalla. Vaikka tiettyjä samankaltaisuuksia ihmisten välillä löytyykin, jokaisen kokemus on silti yksilöllinen⁵². Väripsykologian yhteen väriin perustuvien analyysien puute on, että ne eivät ota huomioon ihmisen mielen moninaisuutta eikä värin alati muuttuvaa luonnetta. Sekä rakennetut tilat että luonnonpaikat koostuvat monista eri väreistä, joten yksittäisen värin vaikutusta on lähes mahdoton hallita, sillä sen havaitsemiseen ja tulkintaan vaikuttaa värin materiaali, tekstuuri, ympäröivät värit sekä valaistuksen laatu, määrä ja lähde⁵³.

Esimerkki modernista väripsykologian teoriasta on Angela Wrightin vuonna 1995 *Color and Imaging* instituutissa Isossa-Britanniassa kehittämä teoria väriharmonioista.

⁴⁸ Arnkil 2007, 244

⁴⁹ Rihlana 1974, 180

⁵⁰ Birren 1970, 88

⁵¹ Mikellides 1990, 14

⁵² Arnkil 2007, 239

⁵³ Dalke 2004, 20

Wrightin teorian mukaan värit voidaan niiden harmonia-ominaisuuksien perusteella jaotella neljään ryhmään, joista jokaista kuvailee tietyt adjektiivit. Samoihin ryhmiin voidaan jaotella myös ihmiset heidän persoonallisuuden piirteidensä mukaan. Ihmisen persoona siis määrittelee mitkä värit ovat hänelle optimaalisia esimerkiksi sisustuksen ja pukeutumisen suhteen. Suuremmassa mittakaavassa teoriaa on hyödynnetty yritysten brändäämisessä, jolloin haluttujen ominaisuuksien mukaan valitaan värit tukemaan yrityksen imagoa.⁵⁴

Teorian pääväittämät ovat:

1. Kaikki värit voidaan kategorisoida neljään ryhmään
2. Jokaisella väriryhmällä on luontainen yhteys neljään eri persoonallisuustyyppiin
3. Värit väriryhmien sisällä luovat aina harmonisen kokonaisuuden
4. Väriryhmät ja persoonallisuustyypit ovat universaaleja, eli ne pätevät kaikissa kulttuureissa
5. Jokaiseen väriryhmään liittyy tiettyjä adjektiiveja

Raportissa mainitaan, että kaikkia teorian näkökohtia ei ole tieteellisin koeasetelmin todistettu, mutta ne perustuvat laajaan empiiriseen todistusaineistoon. Tätä aineistoa on saatu muun muassa sovellettaessa teoriaa kaupallisella alalla markkinointiin ja mainontaan. Väittämät 2 ja 4 ovat todennäköisesti niitä, joita ei ole tieteellisesti todistettu ja niiden käsitys ihmisestä melko yksiulotteinen. Kiinnostavaa tässä teoriassa on kuitenkin sanojen ja värien välinen yhteys, ja kuinka samankaltaista värien kuvailu eri yksilöiden välillä on.

Teorian neljä väriryhmää on nimetty vuodenaikojen mukaan, eli ryhmät ovat kevät, kesä, syksy ja talvi. Värit jaotellaan näihin neljään ryhmään ominaisuuksiensa mukaan. Kevät-ryhmän värit ovat vaaleita ja lämpimiä, kesävärit ovat viileitä ja usein harmaalla taitettuja, syksyvärit ovat lämpimiä, mutta intensiivisempiä kuin kevätvärit, kun taas talvivärit ovat viileitä, voimakkaita ja kirkkaita⁵⁵. Värien yhteyttä sanoihin

⁵⁴ Wright 1984, 2

⁵⁵ Wright 1984, 6

testattiin kokeessa, jossa koehenkilöiden tuli yhdistää toisiinsa väriyhmä ja niitä heidän mielestä parhaiten kuvailevat sanat. Kokeeseen osallistui koehenkilöitä Iso-Britanniasta, Kiinasta, Ranskasta, Saksasta, Espanjasta sekä Ruotsista. Tämän kokeen perusteella eri kulttuureista tulevat koehenkilöt yhdistivät pääsääntöisesti samat adjektiivit ja värit toisiinsa.⁵⁶ Kesäväriyhmään liitettiin sanoja kuten hauska, eloisa, älykäs, raikas ja mielikuvituksellinen. Kevätvärejä kuvailtiin sanoilla rauhallinen, muodollinen, vakuuttava, viileä ja pehmeä. Syksyryhmään liitettiin adjektiivit yltäkylläinen, maanläheinen, rohkea, autenttinen ja ympäristöllinen. Talvivärit puolestaan kuvailtiin sanoilla nykyaikainen, päättäväinen, tehokas, looginen ja ylevä (Kuvio 6).⁵⁷

Vaikka kokeen perusteella värien ja sanojen yhdistäminen vaikuttaa melko yksimieliseltä asuinmaasta riippumatta, kulttuurinen vaihtelu oli koeasetelmassa kuitenkin pientä. Koehenkilöiden kuudesta asuinmaasta vain yksi oli Euroopan ulkopuolelta. Tämän vuoksi johtopäätöstä, että väriyhmät ja niihin liittyvät persoonallisuudet olisivat universaaleja, ei voida tämän koeasetelman perusteella pitää luotettavana.

Tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin mielenkiintoisia Intercolorin väriennusteiden kannalta, joissa sanojen ja värien yhdistely on osa suunnitteluprosessia. Intercolor Finlandin väriennusteet sisältävät kauden väriyhmistä lyhyen sanallisen kuvauksen, joissa eritellään värien inspiraation lähteet ja tunnelmat sanallisesti. Ennusteiden suunnitteluprosessissa sanat ovat läsnä ennen värejä⁵⁸. Kysyessäni ICfinin väriyöryhmän jäseniltä mistä värit teemoihin tulevat, he eivät osanneet nimetä tiettyä mekanismia tai taktiikkaa, vaan värit määrittyivät enimmäkseen intuition pohjalta. Wrightin teorian tulokset kuvailevat miten vaistonvaraisesti ja samankaltaisesti ihmiset yhdistävät sanat ja niitä kuvailevat värit, tai toisin päin. Tutkimus ei kuitenkaan selitä miksi näin on.

⁵⁶ Wright 2004, 17

⁵⁷ Wright 2004, 4-6

⁵⁸ TMP>KO 27.4.2017

Väreihin liitetyt mielikuvat ovat osittain kulttuurisidonnaisia, eli ympäröivä sosiaalinen todellisuus myös ohjaa värien tulkintaa. Mutta myös universaaleja käsityksiä väreistä on olemassa, mikä näkyi esimerkiksi edellä mainitussa Wrightin toteuttamassa tutkimuksessa. Tällaiset yleispätevät väreihin liitetyt mielikuvat perustuvat usein luonnossa esiintyviin väreihin ja ihmisen taipumukseen assosoida värit aikaisempiin kokemuksiensa perusteella tuttuihin elementteihin. Hyvä esimerkki yleismaailmallisesta väriassosiaatiosta on taivaan sininen, joka on tuttu käsite suuressa osassa maailman kulttuureita.⁵⁹

Värimielityksiä on tutkittu paljon, sillä niiden tutkiminen on yksinkertaisempaa kuin monien muiden väripsykologian osa-alueiden. Helppouden lisäksi saadulla tiedolla on suoraa käyttöä markkinointiin ja tuotesuunnitteluun, ja kaupallinen näkökulma on edistänyt rahoituksen saamista tämän osa-alueen tutkimukseen.⁶⁰

Chinese Culture University, joka on kansainvälisen väritutkimusyhteisö AIC:n jäsen, on selvittänyt silmän liikkeitä seuraamalla, mitkä värit ihmisiä eniten miellyttää. Tutkimukseen osallistui 103 yliopisto-opiskelijaa, joille esitettiin kuvia kahdeksasta väristä seitsemän eri esineen avulla. Koehenkilöiden silmänliikkeitä tallentamalla mitattiin katseen kestoa kohteessa, kuinka usein kohdetta katsottiin sekä kuinka usein kohdetta palattiin katsomaan. Lisäksi koehenkilöiden tuli laittaa saman esineen eri väri variaatiot järjestykseen miellyttävimmästä epämiellyttävimpään. Vertailemalla ihmisten ilmoittamia mielivärejä ja mittauksen perusteella todettiin, että ihmiset katsoivat mieliväriään pidempään kuin muita, mieliväri huomioitiin muita värejä useammin ja mieliväri viehätti muita värejä enemmän. Tutkimuksessa huomattiin myös, että koehenkilöt kiinnittivät enemmän huomiota väreihin, joilla oli tekstuuri verrattuna pelkkiin väripintoihin.⁶¹

Tässä tutkimuksessa koehenkilöt suosivat eniten punaista ja oranssia kun taas purppura ja limenvihreä saivat osakseen vähiten katseita ja ne olivat lyhytkestoisimpia⁶². Tämä on mielenkiintoista, sillä muiden tutkimusten perusteella on

⁵⁹ Palmer 2010, 8877

⁶⁰ Arnkil 2007, 244

⁶¹ Lee 2005, 335

⁶² Lee 2005, 336

todettu, että sininen on maailmanlaajuisesti ihmisten yleisin mieliväri⁶³. Kulttuurilla on kuitenkin vaikutusta värien arvostukseen ja se selittää osaltaan punaisen suosion tässä koeasetelmassa. Tutkimus tehtiin Kiinassa, jossa punainen symboloi hyvää onnea, kun taas länsimaissa ei tätä symboliarvoa laajalti tunneta⁶⁴.

Väreillä on erilaisia symbolisia merkityksiä eri kulttuureissa ja se vaikuttaa kokemukseemme väreistä. Länsimaissa valkoinen on puhtauden, viattomuuden ja ilon väri, kun taas aasialaisessa kulttuurissa valkoinen symboloi surua. Länsimaissa surun väri on musta⁶⁵. Lisäksi on eri asia kysyä ihmisen lempiväriä, kuin pyytää häntä laittamaan seitsemän eri väristä esinettä järjestykseen mieluisimmasta epämieluisimpaan. Yhden värin nimeäminen kymmenien värisanojen joukosta voi olla haastavaa, jos ihminen ei ole erityisesti perehtynyt omaan värimakuunsa. Sinistä käytetään julkisissa tiloissa, mainonnassa ja vaatetuksessa paljon, joten se voi olla helppo vastaus, joka tulee ensimmäisenä mieleen. Annettujen värillisten esineiden asettaminen järjestykseen on yksinkertaisempi tehtävä, koska vaihtoehdot ovat rajalliset ja tehtävänanto on konkreettinen. Esineeseen kiinnitettyä väriä on helpompi käsitellä kuin pelkkää värin ideaa.

Kalifornian yliopistossa vuonna 2010 tehdyssä tutkimuksessa on laadittu teoria, *Ecological Valence Theory*, jatkossa EVT, jonka avulla selitetään ihmisten värimielityksiä. On todettu, että lempivärit ovat jokseenkin universaaleja. Kuten edellä mainittu, yleisimmin lempiväriksi nimetään sininen, kun taas vähiten pidetty väri vaikuttaa olevan ruskea. EVT esittää, että värimielityksemme perustuu siihen, että ihmiset pitävät väreistä, jotka edustavat asioita, joista heillä on positiivisia kokemuksia. Teorian mukaan värimielitykset ulottuvat kauemmas kuin yksilön omaan historiaan ja kokemusmaailmaan, ne perustuvat koko ihmislajin säilymisen kannalta tärkeisiin asioihin. Sininen on monen lempiväri, sillä se edustaa pilvetöntä taivasta ja puhdasta vettä, jotka ovat ihmiselle elinehtoja. Ruskea taas on hyljeksitty väri, sillä se muistuttaa ulosteesta ja pilaantuneesta ruoasta.⁶⁶

⁶³ Hurlbert 2007

⁶⁴ Hurlbert 2007

⁶⁵ Pastoureau 2008, 30

⁶⁶ Palmer 2010, 8880

Tästä näkökulmasta katsottuna myös väripsykologiaan liitetyt uskomukset voisivat selittyä värien alkuperäisillä asiayhteyksillä. Punainen on intohimon väri, koska se liitetään tuleen, joka on kuumaa. Samoin yhteys vereen tekee punaisesta elinvoimaisen ja taistelijoita symboloivan värin. Vihreä on harmoninen kasvua symboloiva väri, jonka esikuva on luonnollisesti kasvikuva.⁶⁷ Lempivärimme ovat siis tavalla tai toisella opittuja, yhtä lailla omien kokemuksiemme kuin ympäröivän kulttuurin muovaamia tulkintoja meitä miellyttävistä asioista.

2.2.3 VÄRIEN FYSIOLOGISET VAIKUTUKSET

Usein väreihin liittyvässä kirjallisuudessa puhutaan värien fysiologisista vaikutuksista, kuten punaisen elimistöä kiihdyttävästä ja sinisen rauhoittavasta voimasta. Vaikka nämä väitteet voidaan ajatella kuuluvan jopa yleistietoon, niiden tieteellistä perustaa on mahdoton paikantaa eikä niitä ole koeolosuhteissa pystytty luotettavasti toistamaan⁶⁸. Nykytutkimuksen mukaan väreillä ei ole suoria biologisia vaikutuksia ihmisen elimistöön, tai ainakin ne ovat paljon hienovaraisempia ja monimutkaisempia prosesseja kuin yleisesti on luultu⁶⁹.

Nykytiedon mukaan värit vaikuttavat ensisijaisesti mielikuvien kautta, jotka vaihtelevat yksilöiden välillä ja väristä toiseen⁷⁰. Mutta vaikka värit eivät aiheuta suoria fysiologisia seurauksia, värit voidaan kokea niin voimakkaasti, että ne tuntuvat jopa fyysisesti kehossa. Tätä tarkoittaa värikokemusten psykofyysisyys, eli kokemus on niin kokonaisvaltainen, että mielen ja kehon reaktioita voi olla vaikea erottaa toisistaan.

Värit ja lääketiede

Kromoterapia tai kromopatia oli 1800-luvun puolivälissä yksi kokeellisen lääketieteen haara, joka perustui uskomukseen värien eri aallonpituuksien vaikutuksesta ihmiskehoon. Värien avulla hoidettiin mitä moninaisempia vaivoja ummetuksesta

⁶⁷ Birren 1970, 84-90

⁶⁸ Arnkil 2003, 1

⁶⁹ Arnkil 2003, 3

⁷⁰ Arnkil 2007, 244

kasvaimiin ja hulluuteen. Hoito toteutettiin altistamalla potilas värillisen suodattimen läpi siivilöityvälle päivänvalolle. Tähän tarkoitukseen rakennettiin hoitohuoneita, jonka ikkunoihin oli helppo vaihtaa kunkin sairauden vaatimat värisuodattimet. Potilaat viettivät aikaa huoneessa, kunnes altistus värille ja valolle oli riittävä. Värien hyvinvointia edistävä vaikutus kiinnosti osaa lääkäreistä jo tuolloin, vaikka tätä hoitomuotoa ei silloinkaan laajalti perinteisen lääketieteen piirissä otettu vakavasti. Väriterapiahoitoja antavat lääkärit korostivat, että tavallisia lääkkeitä tulisi käyttää vain vähän ja niitäkin tulisi säilyttää parannettavan taudin luonteen värisessä lasipullossa⁷¹. Väriterapian periaatteiden mukaan eri väreillä on erilaisia vaikutuksia, joten värien hoitavat voimat on tunnettava tarkoin, jotta potilaat voivat saada diagnoosiaan vastaavaa värihoitoa. Ajatus värien hoitavasta voimasta perustui auringonvalon terveydelle välttämättömiin ominaisuuksiin. Auringonvalo on puhdasta valkoista valoa, joka sisältää kaikki muut värit ja mahdollistaa ihmisen selviämisen maan päällä. Normaalille terveelle ihmiselle puhdas valo on kaikkein hyödyllisintä, sillä silloin ihminen altistuu kaikille väreille tasapuolisesti. Sairaalla ihmisellä on kehossa epätasapainotila, jota pyrittiin korjaamaan altistamalla potilas tietylle värille. Näin värillinen valo neutraloi sairauden aiheuttamia oireita.⁷²

Sinisen valon avulla voitiin hoitaa muun muassa tulehduksellisia sairauksia, keltaisella valolla hermostollisia sairauksia, kun taas punaisen valon sanottiin olevan peruuttamattoman haitallista hulluudesta kärsiville. Yksi potilaskertomus 1800-luvulta kuvailee, kuinka punaisella valolla parannettiin potilas alaraajojen halvauksesta. 8-vuotias poika kärsi kurkkumädän seurauksena yhtäkkisestä halvauksesta, eikä pystynyt enää kävelemään ja seisominen onnistui vain tuettuna. Hoidoksi määrättiin päivittäinen altistus yhdestä kahteen tuntia kerrallaan voimakkaalle punaiselle valolle. Punainen on kromoterapian mukaan elvyttävä ja elimistöä kiihdyttävä väri, joten se on optimaalinen lihasten uudelleen herättelyyn. Raportissa kerrotaan, että kolmen viikon päästä poika pystyi taas jo kävelemään ja kahden kuukauden päästä hän oli täysin toipunut⁷³.

⁷¹ Babbitt 1967, 115

⁷² Babbitt 1967, 64

⁷³ Babbitt 1967, 20

Yhä tänä päivänä intialainen lääketiede hyödyntää ayurveda-hoitoja, joihin liittyy kehon ja mielen hoitamista väreillä, mutta länsimainen lääketiede on todennut värihoidot tutkimusten avulla tehottomiksi. Kromoterapia on mielenkiintoinen ilmiö värin ja hyvinvoinnin vuorovaikutuksesta ja ihmisen uskosta värien voimaan. Vaikka enää ei mennä niin pitkälle, että käytettäisiin värejä hoitomuotona, värien vaikutus hyvinvointiin tunnustetaan. Sairaaloissa on kiinnitetty huomiota värisuunnitteluun jo viime vuosisadan alusta, sillä onnistunut värisuunnittelu lisää viihtyvyyttä ja sitä kautta vaikuttaa hyvinvointia edistävästi, mikä taas edesauttaa sairauksista toipumista⁷⁴.

Värit ja valo

1970-luvulla väripsykologi Lars Sivik tutki värien vaikutusta ihmiseen. Sivik kyseenalaisti myös kromoterapian periaatteisiin kuuluvat yleiset uskomukset väreistä, että kylmät sävyt, kuten sininen, turkoosi ja vihreä, koetaan rauhoittavina ja lämpimät sävyt, kuten punainen, keltainen ja oranssi, koetaan kiihottavina. Hän osoitti, että värein koettu rauhoittavuus ei ole riippuvaista värin sävystä vaan tummuusasteesta. Vuonna 1990 Byron Mikellides vahvisti Sivikin teorian omalla koeasetelmallaan, jossa mitattiin ihmisten fysiologisia reaktioita, kuten sydämen sykettä ja keskushermoston aktivoitumista samalla kun henkilöt laitettiin erivärisiksi maalattuihin huoneisiin. Mittaustuloksissa eroa kylmän ja lämpimän sävyisten tilojen välillä ei ollut, mutta tilat, jotka oli maalattu vaaleilla väreillä, rauhoittivat elintoimintoja, kun taas tilat, jotka olivat hyvin värikkäitä tai tummia, aktivoivat niitä.⁷⁵

Tutkimusten mukaan ihmiset myös suosivat vaaleita värejä enemmän kuin tummia, eli rauhoittavat värit koetaan miellyttävämpinä⁷⁶. Tämä liittyy luultavasti ihmisen hormonitoimintaan, joka valon myötä lisääntyy ja siten tuottaa mielihyvää. Suomessa voimakas valon vaihtelu pitkistä pimeistä ja valoisiin kausiin aiheuttaa ihmisissä lääketieteellisiä ongelmia, kuten hormonitoiminnan muutoksia ja kaamosmasennusta⁷⁷. Kaamosmasennusta hoidetaan lisäämällä keinotekoisesti puuttuvaa valoa, jonka

⁷⁴ Dalke 2004, 8

⁷⁵ Mikellides 1990, 14

⁷⁶ Arnkil 2007, 251

⁷⁷ Bourgin 2016

tarkoitus on huijata keho tuottamaan mielihyvähormonia, oksitosiinia, ja siten lisätä mielihyvää. Samankaltainen tapahtumaketju voi olla värimielitymyksien taustalla. Paljon valkoista sisältävät värit tulkitaan valoisiksi ja siten ne miellyttävät useammin kuin ”pimeät” sävyt. Ehkä osittain tästä syystä suomalaiset kodit ovat pääsääntöisesti vaaleita sisustukseltaan, ihmiset haluavat alitajuisesta maksimoida valon määrän valkeilla seinillä, verhoilla ja kalusteilla.

Aalto yliopistossa 2011 julkaistussa väitöstutkimuksessa todettiin, että valo vaikuttaa tunteisiin ja muutos tunnetilassa saa aikaan virkistävän vaikutuksen. Tämän lisäksi koehenkilöiden subjektiivisesti arvioima mieliala korreloi positiivisesti vireystilan kanssa. Iltapäivän väsymyksen aikaan kylmänsävyinen valo auttoi ihmisiä pitämään yllä vireystilaa, kun taas lämmin valo väsytti entisestään. Tutkimuksessa huomattiin myös, että muutokset valoaltistuksessa kohottivat vireystilaa enemmän kuin jatkuvasti samanlaisena pysyvä valaistus.⁷⁸ Vireystila ja mieliala vaikuttavat erityisesti työhyvinvointiin. Korkea vireystila ja mieliala auttavat jaksamaan päivittäisessä työssä. Tuloksia valaistuksen vaikutuksesta voidaan soveltaa muun muassa toimistoissa, kotioiloissa tai vaikka sairaalaympäristöissä ja hoivatiiloissa. Valolla voi olla myös negatiivisia vaikutuksia mielialaan, joten on tärkeä kiinnittää huomiota hyvään valaistussuunnitteluun, jotta se tukee hyvinvointia ja tilan toiminnallisuutta⁷⁹.

Valo ja väri ovat toisistaan erottamattomia elementtejä, sillä ilman valoa ei ole myöskään väriä. Silti valon ja värin vaikutus ihmiseen on hyvin erilainen. Ihmiset reagoivat valoon ja sen määrään ja sävyyn pääsääntöisesti samalla tavalla yksilöstä riippumatta, kun taas värit koetaan hyvin yksilöllisesti, eikä minkään tietyn värin positiivista vaikutusta ihmisen vireyteen tai mielialaan ole pystytty näyttämään toteen. Myöskään fysiologisia vaikutuksia, jotka ilmenisivät systemaattisesti kaikilla ihmisillä tietyn värin vaikutuksesta, ei ole pystytty todistamaan tieteen keinoin⁸⁰. Valolla on fysiologisia vaikutuksia ihmiseen, kuten edellä mainitussa väitöstutkimuksessa todetaan. Valon ja värin suurin ero on siinä, että vaikka valo pystytään prisman avulla

⁷⁸ Rautkylä 2011, 84

⁷⁹ Rautkylä 2011, 85

⁸⁰ Arnkil 2007, 248

hajottamaan spektriä, valo itsessään on valkoista ja väri taas on ihmisen silmän havaitsema ja aivoissa tulkittu aistimus.⁸¹

Valon tunnetuista vaikutuksista ihmiseen voidaan tehdä varovaisia päätelmiä myös värin vaikutuksesta ihmiseen. Valo on harvoin täysin valkoista, vaan usein se on sävyttynyttä joko kylmään tai lämpimään päin. Kylmä valo on sinertävää ja lämmin valo on kellertävää. Kirkas, kylmä ja sinertävä valo nostaa vireystilaa, näin ollen myös kirkkaat, siniset ja kylmänsävyiset värit saattavat vaikuttaa vireystilaa nostavasti. Mutta väreissä on aina otettava huomioon niiden ympäristö ja muut ympäröivät värit. Purppuran punainen on kylmä sävy, jos sitä vertaa oranssiin, mutta sinisen rinnalla purppura on selkeästi lämmin sävy⁸². Tällaista tietoa hyödyntämällä voidaan suunnitella tiloja, jotka vastaavat entistä paremmin niiden käyttötarkoitusta ja lisäävät sitä kautta tilan käyttäjien hyvinvointia.⁸³

2.3 VÄRIT HYVINVOINTIA LISÄÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ

Ihminen on pitkään luottanut näköaistiinsa muiden aistien kustannuksella havainnoidessaan ympäristöään⁸⁴. Väriaistimuksista puhuttaessa näköaisti on ensisijainen informaation lähde. Mutta kun puhutaan tiloista, joista värit muodostavat vain osan, on tärkeää huomioida myös muut aistit. Koska tila on aina elementtiensä summa, pelkkä väri ei pysty tekemään tilasta hyvinvoinnin kannalta optimaalista, vaan se vaatii erilaisia aistiärsyksiä sopivassa suhteessa. Esimerkiksi kävely metsässä on hyvinvointia edistävä kokemus, sillä metsässä kaikki aistit, näkö, haju, kuulo, tunto sekä maku, stimuloituvat ja vastaanottavat tietoa ympäristöstä. Täten myös sisätilan, jonka halutaan edistävän hyvinvointia, täytyy huomioida eri aistein havaittavat elementit. Toisaalta on myös varottava ärsyketulvaa, etteivät aistit ylikuormitu ja rasita ihmistä. Erityisesti kaupunkiympäristössä tämä on haaste, kun pelkästään visuaalisia ärsyksiä on tarjolla liiallisesti.⁸⁵

⁸¹ Arnkil 2007, 246

⁸² Albers 1963, 9

⁸³ Rautkylä 2011, 49

⁸⁴ Pallasmaa 2005, 15

⁸⁵ Pallasmaa 2005, 41

Värit vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin, mutta mitä oikeastaan on hyvinvointi? Länsimaisessa hyvinvointivaltiossa asuessa monet hyvinvoinnin perustekijät kuten suoja, ruoka, puhdas juomavesi sekä kaikille saatavilla olevat terveystalvelut ovat itsestäänselvyksiä. Hyvinvointia ja sen osa-alueita voidaan tarkastella esimerkiksi Maslow'n tarvehierarkian avulla (Kuvio 7).⁸⁶ Abraham Maslow oli amerikkalainen psykologi, joka vuonna 1943 julkaisi teorian, jonka mukaan ihminen perustaa toimintansa erilaisten ja eritasoisten tarpeiden tyydyttämiseen. Hän esitti teoriansa pyramidin muodossa, jonka pohjalla on ensisijaiset fysiologiset tarpeet, jotka tyydytettyä ihminen siirtyy askel askelmalta ylemmäs. Kun resursseja vapautuu perustarpeiden tyydyttämisestä, hyvinvoinnin toteutuminen muuttuu materiaalsen hyvinvoinnin kautta abstraktin, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tavoitteluun. Maslow'n hierarkiaa on kritisoitu riittämättömäksi, ja siitä onkin julkaistu täydennetty versio, joka ottaa huomioon myös ihmisen kaipuun estetiikkaan ja älylliseen kehitykseen.⁸⁷

Maslow'n tarvehierarkia pyrkii selittämään, mitä ihminen tarvitsee voidakseen hyvin. Pyramidin tasot havainnollistavat, kuinka perustarpeiden tyydytettyä ihminen kaipaa hengellistä tyydytystä, toteuttamalla itseään, olemalla sosiaalinen sekä kuulumalla yhteisöön. Kuitenkin jopa suuressa köyhyydessä elävät ovat sosiaalisia ja hengellisiä olentoja, joten hyvinvoinnin osa-alueiden hierarkkisuuksi voidaan pitää puutteellisenä. Myös nykyaikaiseen hyvinvoinnista huolehtimiseen kuuluu erottamattomasti ravinnon laadun ja määrän hallitseminen, vaikka Maslow'n teorian mukaan ravinto kuuluu fysiologisiin perustarpeisiin, eikä sen pitäisi enää toteutuessaan olla tärkeää. Esteettisiä tarpeita, johon värien arvostus pääosin kuuluu, toteutetaan myös materiaalisessa puutteessa elävien ihmisten keskuudessa. Estetiikan lisäksi värien käyttö voi liittyä myös itsensä toteuttamisen tarpeeseen, joka on hierarkiassa estetiikan yläpuolella. Vaikka Maslow'n tarvehierarkian osa-alueet voidaan katsoa päteviksi kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kuvaajiksi, niiden hierarkkisuus ei ole välttämättä perusteltua.⁸⁸

⁸⁶ McLeod 2014

⁸⁷ McLeod 2014

⁸⁸ McLeod 2014

Hyvinvointi on nykyään paljon keskusteltu aihe, mikä näkyy muun muassa aikakauslehtien hyvinvointi-palstoina, sanomalehtien artikkeleissa sekä lukuisissa lifestyle-blogeissa, joissa kerrotaan kuinka voida hyvin niin fyysisesti, henkisesti kuin sosiaalisesti. Internetissä on nykyään saatavilla kaikki mahdollinen tieto, myös hyvinvointiin liittyen. Yksittäisten henkilöiden ja median lisäksi tietoa hyvinvoinnista tuotetaan paljon myös tieteellisen tutkimuksen avulla. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut raportteja suomalaisten hyvinvoinnista jo vuodesta 2002 lähtien. Raportteja käytetään lähteenä muulle tutkimukselle sekä yhteiskunnan toiminnan mittarina.⁸⁹ Hyvinvoinnille on monia eri määritelmiä, eikä se ole yksiselitteinen asia, kuten Maslow'n teoriasta voidaan jo päätellä. Jotta pystytään muodostamaan mahdollisimman kattava kuva hyvinvoinnista, on tarkasteltava sitä monesta eri näkökulmasta ja luotava määritelmä niiden perusteella. Yksilölle hyvinvointi voi yksinkertaisesti tarkoittaa hyvää elämää, mutta myös erilaiset järjestöt ja viralliset tahot ovat määritelleet hyvinvoinnin käsitteen omiin tarpeisiinsa. Esittelen seuraavaksi neljän eri tahon virallista määritelmää hyvinvoinnille, THL:n, Terveyskirjaston, Kotuksen sekä Maailman terveysjärjestö WHO:n.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL määrittää hyvinvoinnin seuraavasti:

”Hyvinvointi-käsite viittaa suomen kielessä sekä yksilölliseen hyvinvointiin että yhteisötason hyvinvointiin. Yhteisötason hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat mm. elinolot, kuten asuinolot ja ympäristö, työhön ja koulutukseen liittyvät seikat, kuten työllisyys ja työolot, sekä toimeentulo. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöiksi taas luetaan sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma.”⁹⁰

Duodecimin Terveyskirjasto seuraavasti:

”Toisessa merkityksessä onnellisuus viittaa erityisesti filosofien suosimaan ja Aristoteleesta alkavaan tutkimusperinteeseen, jonka avainsanoja ovat hyvinvointi, kukoistaminen sekä eudaimonia (Aristoteleen hyvää elämää tarkoittava termi). Tähän filosofiseen onnellisuuden käsitteeseen viitataan, kun puhutaan onnellisesta elämästä,

⁸⁹ Vaarama 2014, 3

⁹⁰ THL 2015

siitä mikä saa ihmisen elämän sujumaan hyvin, siitä mikä on ihmiselle hyväksi.”⁹¹

Kotimaisten kielten keskuksen, Kotuksen, kielitoimiston sanakirjassa määritellään sana hyvinvointi näin:

hyvinvointi

1. vauraus, varakkuus, rikkaus. *Aineellinen, taloudellinen hyvinvointi.*
2. hyvä terveydentila; hyvä, harmoninen olo. *Huolehtia henkisestä ja ruumiillisesta hyvinvoinnistaan.*⁹²

Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee peruskirjassaan terveyden olevan:

” -- a state of complete physical, mental and social well-being, and not merely the absence of disease or infirmity.”⁹³ (-- täydellinen fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila, ei pelkästään sairauden tai heikkouden puute.”)

Kaikki neljä määritelmää painottavat eri asioita. THL:n määritelmä käsittää hyvinvoinnin laaja-alaisesti ja objektiivisesti sekä huomioi hyvinvoinnin yhteiskunnallisen luonteen ja vaikutukset yhteisötasolla, kun taas Terveyskirjasto keskittyy yksilön onnellisuuteen. Terveyskirjaston määritelmän mukaan ihminen voi hyvin, kun hän elää hyvää elämää ja kokee itsensä onnelliseksi. Kotuksen määritelmä keskittyy luonnollisesti itse sanan merkitykseen, ei siihen liitettyihin arvoihin ja odotuksiin. Kotuksen mukaan hyvinvoinnilla on kaksi päämerkitystä, aineellinen hyvinvointi sekä hyvä terveyden tila, joista ensin mainittu ei tule esiin muiden tahojen määritelmissä. Kuten määritelmistä voidaan huomata, terveys ja hyvinvointi ovat osittain toistensa synonyymeja. WHO:n määritelmä onkin oikeastaan terveyden määritelmä, joka kuitenkin sisältää kaikki aiemmin mainitut hyvinvoinnin elementit. Yhteistä kaikille määritelmille on se, että niiden mukaan hyvinvointi ei ole pelkästään fyysistä tai aineellista, vaan siihen kuuluu myös henkinen puoli.

⁹¹ Mattila 2009

⁹² Kotimaisten kielten keskus, kielitoimiston sanakirja

⁹³ Constitution of WHO 1948

Tätä tutkielmaa varten hyvinvointia tarkastellaan pitkälti Maslow'n tarvehierarkian ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yksilöllisen hyvinvoinnin määritelmän mukaan, jossa hyvinvointi koostuu useammasta osatekijästä, onnellisuudesta, itsensä toteuttamisesta ja sosiaalisista suhteista. Tästä määritelmästä puuttuu kuitenkin terveydentilan ja ruumiillisuuden näkökulma, jotka tulevat esille Kotuksen ja WHO:n määritelmässä. Yksilön kannalta onnellisuus ja hyvä olo ovat konkreettisimpia hyvinvoinnin mittareita, joten niitä ei voi hyvinvointia käsittelevässä tutkielmassa ylenkatsoa. Kaikki nämä erilaiset hyvinvoinnin määritelmät huomioon ottaen, tutkielmassani hyvinvointi tarkoittaa yksilön kokemusta tai tavoiteltua olotilaa, joka koostuu erilaisista osatekijöistä. Kun hyvinvointi on määritelty, voidaan tarkastella tekijöitä, jotka siihen vaikuttavat ja sitä, kuinka värit hyvinvoinnin kokonaiskuvaan asettuvat.

2.4 VÄRIT TILASSA

Tutkielmani keskiössä on värit, ilman tilan tai tuotteen kontekstia, itsenäisenä vaikuttavana tekijänä. Arkitodellisuudessa värit eivät kuitenkaan ole irrallaan muusta maailmasta, vaan ne ovat ympäristöön, asioihin ja esineisiin liitettyjä ominaisuuksia, jotka antavat tiloille luonteen, tunnelman ja jopa tarkoituksen. Ympäristöpsykologia on psykologian ala, joka tutkii ihmisen ja ympäristön vuorovaikutusta. Sen keskeisiä kysymyksiä on muun muassa, kuinka rakennettu ympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan, kokemuksiin ja mielialaan. Ihminen käyttää pääsääntöisesti näköaistiaan saadakseen informaatiota ympäröivästä maailmasta⁹⁴. Värit eivät ole ainoa asia, joka ympäristöstä havaitaan, mutta se on usein ensimmäinen. Kuten aiemmin on todettu, ihminen viihtyy tiloissa, joiden väreistä hän pitää, mutta tila voi olla viihtyisä ja hyvinvointia edistävä myös ilman henkilökohtaisia mielivärejä. On mahdotonta suunnitella tilaa siten, että sen värimaailma miellyttäisi kaikkia, mutta onneksi se on harvoin edellytyksenä toimivan tilan luomisessa.⁹⁵

Sisäympäristön parantaminen on hyvinvoinnin kannalta merkityksellistä⁹⁶. Tähän

⁹⁴ Dalke 2004, 3

⁹⁵ Aura 1997, 10

⁹⁶ Hongisto 2012, 4

kuuluu värimaailman lisäksi monia muita elementtejä, kuten toiminnallisuus, ergonomia, ilmanvaihto ja sisäilma, lämpötila sekä äänimaailma. Työterveyslaitoksen vuonna 2012 päättynyt *Käyttäjälähtöiset toimistotilat, tilaratkaisut, sisäympäristö ja tuottavuus* -hanke, TOTI-hanke, koski erityisesti toimistotilojen suunnittelua, mutta sen tuloksia voidaan tietyiltä osin soveltaa myös muihin tiloihin. Koeasetelmissa koehenkilöille annettiin erilaisissa tila-olosuhteissa testejä, jotka mittasivat muun muassa työmuistia, tarkkaavaisuutta, pitkäkestoista muistia, tiedonhakua, tekstin tuottamista ja luovaa ajattelua. Edellä mainitut tiedonkäsittelytoiminnot ovat olennaisia niin toimistotöissä kuin esimerkiksi kouluissa ja sairaaloissa.⁹⁷

TOTI-hankkeessa huomattiin, että ihmisen luovuus lisääntyi virikkeellisemmässä ja värikkäämmässä sisustetussa tilassa verrattuna tilaan, joka oli neutraali ja harmaa. Myös koehenkilöiden itseraportoimat vireystila, henkinen kuormittuneisuus sekä tunnetila arvioitiin korkeammiksi värikkäämmässä tilassa. Virikkeellinen tila koettiin elvyttäväksi, inspiroivaksi, turvalliseksi ja työntekoa edistäväksi, kun taas neutraali tila koettiin vähemmän stimuloivaksi ja tylsäksi⁹⁸. Aistiärsykkeiden puute siis aiheuttaa apaattisuutta, ja tarpeeksi vaihteleva ja stimuloiva ympäristö edesauttaa hyvinvointia⁹⁹.

Tila, joka edistää hyvinvointia on viihtyisä, toiminnallinen ja turvallinen. Värien avulla on mahdollista edesauttaa näiden osa-alueiden toteutumista, joten voidaan katsoa, että väreillä on epäsuora vaikutus ihmisten hyvinvointiin¹⁰⁰. Mikään yksittäinen väri ei nopeuta sairaalassa potilaan toipumisprosessia tai nosta toimistossa työntekijän tuottavuutta kaksinkertaiseksi, mutta värin, valon ja kalustesuunnittelun avulla on mahdollista luoda tiloja, jotka ovat optimaalisia tilan tarkoituksen kannalta¹⁰¹. Olemassa ei ole myöskään yhtä väriä, joka olisi paras ratkaisu kaikkiin sairaaloihin, kouluihin tai toimistoihin, vaan onnistunut värisuunnittelu perustuu rakennuksen, sen ympäristön, käyttötarkoituksen ja käyttäjäryhmän yksilöllisiin ominaisuuksiin ja tarpeisiin. Toimivan värisuunnitelman tekeminen on aina tilakohtaista.

⁹⁷ Hongisto 2012, 10

⁹⁸ Hongisto 2012, 18-19

⁹⁹ Dalke 2004, 11

¹⁰⁰ Schrader ks. lähdeluettelo

¹⁰¹ Dalke 2004, 20

Sairaalan kaltaisen tilan kannalta onnistunut väri- ja valosuunnittelu on tärkeää, sillä se vaikuttaa sekä henkilökunnan että asiakkaiden viihtyvyyteen ja näin edistää sekä potilaiden toipumista, että henkilökunnan työtehoa. Kustannustehokkuus on yksi sairaaloiden toimintaperiaatteista, sillä terveydenhoidon kustannukset ovat suuret. Näin ollen, jos hyvällä tila- ja värisuunnittelulla voidaan tehostaa sairaalan toimintaa, niihin panostaminen kannattaa. Ihmisillä on iästä ja mahdollisista fyysisistä poikkeavuuksista riippuen erilainen valmius havaita värejä. Ikääntyessä ihmisen värinäkö heikentyy ja värisokeat ihmiset eivät erota kaikkia värejä toisistaan. Sairaaloissa suuri osa asiakkaista on ikääntyneitä tai huonossa fyysisessä kunnossa. Tämän takia erityisesti opastukseen käytetyt värit on tärkeää suunnitella hyvin, jotta ne palvelevat koko asiakaskuntaa, lisäten viihtyvyyttä ja turvallisuutta. Onnistunut värien käyttö opasteissa voi myös auttaa ihmisiä muistamaan informaatiota ja löytämään etsimänsä helpommin.¹⁰²

Visuaalinen melu tarkoittaa jatkuvasti näkökentässä olevia liiallisia ärsykeitä, kuten kuvia, liikettä, valoja ja esineiden paljoutta¹⁰³. Sairaalaympäristössä visuaalista melua esiintyy paljon ja se saattaa aiheuttaa ylistimulaatiota sekä potilaissa että henkilökunnassa ja näin aiheuttaa tarpeetonta stressiä¹⁰⁴. Visuaalista melua voi vähentää yhtenäistämällä tilan elementtejä ja vähentämällä tarpeettomia ärsykeitä¹⁰⁵. Värien kannalta tämä tarkoittaa ylimääräisten värien välttämistä, esimerkiksi rajaamalla väripaletin enintään kolmeen pääsävyyn, jotka muodostavat huoneen tunnelman. Paletin väreistä yhden tulisi olla neutraali vaalea sävy, kun taas kaksi muuta voivat olla kirkkaita tai tummia, ja joita käytetään tilassa pienissä määrissä. Kaikkia tilan värejä ei kuitenkaan voi tällä tavoin hallita. Opasteet ja infotaulut kuuluvat eri värisuunnitelmaan, kuten niiden kuuluukin, jotta niiden funktio huomion herättämisessä ja tiedon jakamisessa säilyy.¹⁰⁶

Sairaaloissa on nykyään jokseenkin vakiintunut käsitys niihin sopivasta värimaailmasta¹⁰⁷. ”Sairaalan vihreä” tarkoittaa tiettyä vaaleahkoa siniseen taittuvaa

¹⁰² Dalke 2004, 7

¹⁰³ Dalke 2004, 27

¹⁰⁴ DiNardo 2016

¹⁰⁵ DiNardo 2016

¹⁰⁶ Dalke 2004, 25

¹⁰⁷ Sanders 2008

vihreän sävyä, jota käytetään paljon sairaalateksteileissä (Kuvio 8). Väripsykologian mukaan vihreä ja sininen ovat rauhoittavia sävyjä, mutta toisten arvioiden mukaan sairaalatekstiilien vihreys perustuu enemmän käytännöllisyyteen kuin rauhoittavuuteen. Vihreä tarjoaa vastavärikontrastin leikkaussaleissa paljon nähdyn punaisen kanssa ja näin ehkäisee jälkikuvien muodostumista. Lisäksi vihreällä on neutraloiva vaikutus punaisiin tahroihin¹⁰⁸. Toinen sairaaloissa käytettävä pääväri on valkoinen. Sitä on perusteltu puhtauden ja hygieenisyyden illuusiolla, mutta liian suurissa määrin vain yhden värin käyttäminen on turruttavaa. Joitain värejä tulisi silti välttää tietyissä tiloissa joko käytännön tai diagnostisista syistä. Esimerkiksi synnytysosastolla keltaisen värin käyttö seinissä voi vaikeuttaa keltataudin toteamista vauvoilla.¹⁰⁹

2.4.1 PAIMION SININEN

Paimion parantola on vuonna 1933 valmistunut keuhkoparantola Paimiossa, jonka on suunnitellut arkkitehti Alvar Aalto. Vuonna 1928 Aalto voitti uutta sairaalaa varten järjestetyn arkkitehtuurikilpailun, minkä seurauksena Aalto nousi kansainväliseen kuuluisuuteen. Sairaalan sisustussuunnitelmassa pyrittiin takaamaan potilaille mahdollisuus keskeytymättömään lepoon ja rauhaan, ottamalla huomioon kaikki yksityiskohdat, kuten kulkureitit, ikkunat, ilmansuunnat, tuuletus, kalusteet ja värimaailma. Paimion parantola on kansainvälisesti tunnustettu modernin arkkitehtuurin mestariteos, ja kuten monet Aallon rakennuksista, se on suomalaisen funktionalistisen arkkitehtuurin helmiä.¹¹⁰

”Valoa, ilmaa ja aurinkoa” oli sekä uuden sairaalan arkkitehtuurin, että tuberkuloosin hoidon iskulause¹¹¹. Sairautta pyrittiin hoitamaan siis myös tilan ja arkkitehtuurin keinoin. Valo toistuu iskulauseessa kahdessa eri muodossa, joten sen voi päätellä olevan erittäin tärkeä elementti rakkaan ilman ohella. Rakennuksen eri toiminnot Aalto suunnitteli muun muassa ilmansuuntien mukaan, jotta mahdollisimman paljon hyötyä saataisiin luonnonvalosta sitä kaipaaviin tiloihin. Makuuhallit sijaitsivat etelän

¹⁰⁸ Arnkil 2007, 251

¹⁰⁹ Dalke 2004, 19

¹¹⁰ Arkkitehtitoimisto HNP 2000, 8-10

¹¹¹ Donner 2003

puolella ja potilashuoneet olivat itään päin. Näin huoneet saivat mahdollisimman paljon piristävää ja terveellistä aamuaurinkoa, mutta välttyivät paahtavalta iltapäivän auringolta.¹¹²

Parantolan värisuunnitteluun panostettiin erityisen paljon ja mukana suunnittelussa ja maalaustöiden valvonnassa oli taiteilija Eino Kauria¹¹³. Sisätiloissa käytettiin tavanomaisen valkoisen lisäksi mustaa, tummanvihreää, keltaista sekä turkoosia, jota alettiin kutsua ”Paimion siniseksi” (Kuvio 9)¹¹⁴. Johannes Ittenin väriteorian mukaan keltainen on väriympyrän väreistä kaikkein valovoimaisin, joten se oli luonteva valinta parantolaan, jossa valolla oli niin suuri merkitys¹¹⁵. Keltainen on keskeisin parantolan luonnetta määrittelevä väri, mutta kuitenkin sisätiloissa käytetty turkoosi nimettiin parantolan mukaan Paimion siniseksi. Mainintoja Paimion sinisestä on löydetty alkuperäisistä asiakirjoista parantolan rakentamisen ajoilta¹¹⁶. Vaikka alkuperäistä maalia ei ole enää näkyvillä parantolassa vuosien varrella tehtyjen lukuisten uusien pintakäsittelyjen jälkeen, vuonna 2000 tehdyn väritutkimuksen perusteella pystyttiin vahvistamaan sen alkuperäiset käyttökohteet. Paimion sinistä käytettiin julkisissa tiloissa keltaisen ohella, mutta pienemmissä määrin, kuten lattialistoissa, portaikkojen kaiteissa sekä ikkunoiden ja sisäovien metallirakenteissa. Myös kahden potilashuoneisiin johtavan käytävän seinät maalattiin Paimion sinisellä. Sinisellä ei kuitenkaan saatavilla olevan tiedon mukaan ollut erityistä roolia potilaiden terveyden edistämässä, joten se on mahdollisesti valittu vain esteettisin perustein.¹¹⁷

Tuohon aikaan tutkimukset olivat osoittaneet, että väreillä voitiin vaikuttaa sekä henkilökunnan että potilaiden mukavuuteen, erityisesti käyttämällä lämpimiä ja rauhallisia sävyjä. Mutta myös tummia sävyjä käytettiin, esimerkiksi potilashuoneiden katot maalattiin tummanvihreällä, jotta tunnelma sisällä toisi makaavien potilaiden mieliin metsän lehväkaton. Yleisissä tiloissa, portaikoissa ja kattoterassilla käytettiin paljon kirkkaan keltaista, joka lisäsi aurinkoisuuden ja ulkoilman tunnetta ja toi

¹¹² Donner 2003

¹¹³ Arkkitehtitoimisto HNP 2000, 9

¹¹⁴ Nomination of Paimio Hospital for Inclusion in the World Heritage List 2005, 20

¹¹⁵ Birren 1970, 85

¹¹⁶ Arkkitehtitoimisto HNP 2000, 149

¹¹⁷ Riksman 2016, 37, 78, 88, 106, 110, 120, 125

lisävaloa sisätiloihin myös pimeinä talvikuukausina.¹¹⁸

Jo vuosikymmen aiemmin Paimion sairaalan auringonkeltaista väriä oli käytetty potilaiden parantumisen edistämiseen Ethel McCaulin sairaalassa Lontoossa, sisustussuunnittelija ja lavastaja Howard Kemp Prossorin toimesta. Vuonna 1917 oli meneillään ensimmäinen maailmansota ja taisteluväsymyksestä, toisin sanoen traumaperäisestä stressihäiriöstä, kärsiviä sotilaita hoidettiin lontoolaisessa sairaalassa¹¹⁹. Sotilaita hoidettiin keltaisessa huoneessa, jossa oli taivaansininen katto ja ruohonvihreä lattia (Kuva 1). Huone oli suunniteltu muistuttamaan kevätpäivää ja sen oli määrä saada potilaat unohtamaan, että he ovat suljettuina sisätiloihin, mikä Kemp Prossorin mukaan oli usein esteenä toipumiselle¹²⁰. Kemp Prossor vastusti tiukasti punaisen ja ruskean käyttöä sotilaiden toipumishuoneissa, sillä värit saattoivat tuoda pintaan muistoja sotatantereen verisyydestä, kuolemasta ja kivusta. Keltaisen värin funktio oli sama Paimion parantolassa kuin Ethel McCaulin sairaalassa. Sen oli tarkoitus tuoda auringonvalo sisälle vakavista sairauksista toipuvien potilaiden huoneisiin ja piristää heidän mieltään kuten aurinkoiset päivät piristävät¹²¹.

Paimion parantolan sisätiloissa panostettiin värisuunnitteluun ja väreillä tuettiin sairaalan tehtävää, eli potilaiden parantamista. On kuitenkin kiintoisaa, kuinka erilaisia parantolassa käytetyt värit olivat verrattuna väreihin, joita tänä päivänä sairaalaympäristöissä suositaan. Nykyään tummia kattoja ei näy juuri lainkaan, sillä vallalla on käsitys, että tilan tuntua täytyy tilassa kuin tilassa pyrkiä suurentamaan. Tämä onnistuu parhaiten vaaleilla väreillä, ja tumma katto saattaa aiheuttaa painostavan tunteen¹²². Samoin keltainen on suhteellisen harvinainen väri julkisissa tiloissa, luultavasti koska se on tutkimusten mukaan vähiten pidetty väri länsimaisten ihmisten keskuudessa¹²³. Parantolan leikkaussalien seinissä oli kuitenkin alun perin käytetty ”sairaalan vihreää”, joka on myöhemmin peitetty vaaleilla ja valkoisen sävyillä¹²⁴.

¹¹⁸ Nomination of Paimio Hospital for Inclusion in the World Heritage List 2005, 20

¹¹⁹ Berryman 2016, 5

¹²⁰ Berryman 2016, 13

¹²¹ Moore 2013

¹²² Rihlana 1987, 62

¹²³ Arnkil 2007, 250

¹²⁴ Riksman 2016, 34-35

Värien muutokseen on osittain syynä värien ”vanheneminen”. Vaikka sairaalaympäristössä väritrendien ei kuvittelisi olevan tärkeässä roolissa, trendit kuitenkin vaikuttavat siihen millaiseksi tilat minäkin aikana rakennetaan. Trendit vaikuttavat siis myös sairaaloiden sisustukseen ja käsitykseen siitä mitkä värit ovat ihmiselle hyväksi. Värien suhteen pidetään tällä hetkellä arvossa eri asioita kuin 90 vuotta sitten. Sisätilojen vaaleus on trendi, jota hyvinvoinnin kannalta tukee tutkimukset valon vaikutuksista ihmisen mielialaan. Todellisuudessa auringonvalo on valkoista, mutta keltainen on spektrin väreistä valovoimaisin, joten sen yhdistäminen auringonvaloon oli Paimion parantolassa looginen valinta. Vaikka väriterapian hoitavaa vaikutusta ei oltu pystytty todistamaan, sitä kuitenkin sovellettiin ja sovelletaan yhä, erilaisiin hoitotiloihin. Sitä hyödynnettiin, sillä sota ja tuberkuloosi vaativat monia kuolonuhreja, kuten kuvaa seuraava lainaus 1918 ilmestyneestä lehdestä koskien Kemp Prossorin keltaista huonetta:

“...we simply cannot afford to ignore any method of treatment, or any theory which can be seen to rest on anything like a basis of ascertained fact, which promises to assist in the alleviation of the terrible toll of nervous disorders the war is taking from the officers and men of our fighting services.”¹²⁵

2.4.2 BAKER-MILLERIN VAALEANPUNAINEN

Baker-Miller pink, eli Baker-Millerin vaaleanpunainen, on hyvä esimerkki siitä, kuinka tietyn värin uskotaan vaikuttavan ihmisiin tietyllä tavalla. Baker-Millerin vaaleanpunainen –nimitystä käytetään tietystä vaaleanpunaisen sävystä, jonka sanotaan vähentävän väkivaltaista, vihamielistä ja aggressiivista käytöstä (Kuvio 10). Värin väitetään vaikuttavan neurologisiin toimintoihin sekä hormonitoimintaan siten, että fyysinen voima vähenee, mikä taas vähentää aggressiivista käytöstä¹²⁶. 1979 tutkija Alexander Schauss totesi kokeidensa perusteella Baker-Millerin vaaleanpunaisen toimivan ja sen seurauksena värin käyttö vankiloissa yleistyi. Väri on nimetty Yhdysvaltalaisen merivoimien upseereiden mukaan, joiden alaisena Schauss teki

¹²⁵ Moore 2013

¹²⁶ Genschow 2015, I

kokeita värin vaikutuksesta¹²⁷.

Schauss testasi hypoteesiaan Baker-Millerin vaaleanpunaisen vaikutuksesta fyysisen voiman määrään siten, että koehenkilöt ojensivat käsivartensa eteen 90 asteen kulmassa samalla kun tutkija painoi käsivartta alaspäin. Koehenkilöiden tuli vastustaa painamista niin pitkään kuin he pystyivät. Tämä asetelma toistettiin kolmessa olosuhteessa. Ensin ilman värialtistusta perustason osoittamiseksi, toiseksi näyttämällä koehenkilöille vaaleanpunaista korttia ennen fyysistä suoritusta ja viimeiseksi näyttämällä sinistä korttia.¹²⁸ Fyysistä voimaa tutkittiin myös dynamometrillä, jolla mitattiin koehenkilöiden käsien puristusvoimaa samojen värialtistusten jälkeen, jolloin tulokset olivat samansuuntaiset kuin ensimmäisessä koeasetelmassa.

Toisessa tutkimuksessa seurattiin vankien ja vartijoiden väkivaltaisten kohtaamisten määrää kahden vuoden ajan, josta ensimmäinen 12 kuukautta oli verrokki-aika ja sellin väri oli alkuperäinen valkoinen. Seuraavaan 12 kuukauden vaiheeseen selli maalattiin Baker-Millerin vaaleanpunaisella. Tuloksissa nähtiin huomattava lasku väkivaltaisissa kohtaamisissa viiden ensimmäisen vaaleanpunaisen kuukauden aikana verrattuna verrokki-vuoden vastaavaan aikaan. Mutta viiden kuukauden jälkeen väkivalta alkoi tasaisesti lisääntyä niin, että lopulta 12 kuukauden kohdalla väkivallan määrä oli jopa korkeampi kuin edellisenä vuonna.¹²⁹ Vuoden alun rauhallisemman kauden ei siis voida katsoa johtuvan vaaleanpunaisen fysiologisesta vaikutuksesta vankeihin.

Baker-Millerin vaaleanpunaisesta on siis olemassa ristiriitaista tutkimustietoa. Vaikka Schaussin kokeet ovat näyttäneet tukevan vaaleanpunaisen rauhoittavaa ja voimia vähentävää vaikutusta, myöhemmin tutkimuksissa näitä tuloksia ei ole pystytty toistamaan. Schaussin koeasetelmia on kritisoitu siitä, että ne eivät ole olleet tarpeeksi kontrolloidut ja siten niiden tulokset eivät ole luotettavia. Schaussin havaitsema rauhoittava vaikutus ei välttämättä ollut suoranaisesti vaaleanpunaisen värin aiheuttamaa, vaan mahdollisesti ympäristön odottamattoman muuttumisen, mikä

¹²⁷ Genschow 2015, 1

¹²⁸ Genschow 2015, 2

¹²⁹ Pellegrini 1981, 176

aiheutti vangeissa hämmennystä ja siten toimi aluksi rauhoittavasti.¹³⁰ Tästä huolimatta väriä käytetään yhä länsimaisissa vankiloissa melko yleisesti. Esimerkiksi Sveitsissä joka viidennessä vankilassa on yhä vaaleanpunainen selli, vaikka sen vaikutuksesta aggressiivisuuden vähentymiseen ei ole olemassa pitäviä todisteita.¹³¹

Baker-Millerin vaaleanpunainen on kiinnostava tapaus, sillä se osoittaa kuinka vahvoja olettamuksia väreihin liittyy ja kuinka niitä voi olla vaikea edes pätevän tutkimustiedon valossa saada kumotuksi. Kiintoisaa on myös mistä Baker ja Miller saivat ajatuksen, että nimenomaan vaaleanpunainen kaikista väreistä rauhoittaisi aggressioita. Todennäköisesti vaaleanpunaiseen liitetyt mielikuvat ja kulttuuriset ennako-odotukset olivat taustavaikuttimena. Vaaleanpunainen yhdistetään länsimaisessa feminiiniseen, herkkyyteen, sulaisuuteen ja rauhallisuuteen¹³². On siis mahdollista, että tiedostamattamme käytöksemme muuttuu, tai odotamme sen muuttuvan, rauhallisemmaksi kun olemme tilassa, jossa on käytetty paljon vaaleanpunaista. Kuitenkin sininen on perinteisesti ollut vakautta ja mielen rauhaa symboloiva väri, joten voisi olla yhtä perusteltua käyttää vaaleansinistä huonetta, kun pyrkimyksenä on rauhoittaa väkivaltaista käytöstä. Baker-Millerin vaaleanpunaisen mahdolliset vaikutukset ihmisten käytökseen johtunevat siis enemmän psyykkisistä kuin fysiologisista tekijöistä.

2.4.3 KROMOFOBIA

Värienkäytön ammattilaisten, kuten arkkitehtien ja muotoilijoiden, keskuudessa vaikuttaa olevan jako kahteen koulukuntaan värien suhteen. Ensimmäinen ylistää valkoista väriä ylitse muiden ja arvostaa mustavalkoisia, monokromaattisia elementtejä kun taas toinen puolustaa värien asemaa ja niiden merkitystä elinympäristössämme. Kromofobia on taiteilija David Batchelorin nimeämä ilmiö, josta hän on kirjoittanut kirjassaan *Chromophobia*. Kromofobia ei ole varsinaisesti värien pelkoa, vaan kulttuurista vastenmielisyyttä värejä kohtaan. Kyseessä on länsimainen ilmiö, jonka Batchelor on tullut huomaamaan uransa aikana, ja joka on

¹³⁰ Pellegrini 1981, 175

¹³¹ Genschow 2015, 1

¹³² Wright 2008

hänen mukaansa ollut olemassa jo antiikin ajoista lähtien. Kromofobia kuvaa ilmiötä, jossa länsimaissa värit on tapana liittää johonkin alempiarvoiseen tai vieraaseen, kuten lapsiin, naisellisuuteen tai vieraisiin ja primitiivisiin kulttuureihin, kuten Aasian tai Afrikan perinteisiin. Värit ovat kosmeettisia, merkityksettömiä eikä vakavasti otettavia.¹³³

Ehkä kuuluisin Batchelorin nimeämä kromofobikko oli sveitsiläis-ranskalainen arkkitehti Le Corbusier, jota pidetään yhtenä modernin arkkitehtuurin edelläkävijänä. *The law of Ripolin* on Le Corbusierin 1900-luvun alkupuoliskolla lanseeraama ajatus, jonka mukaan kaikki pinnat kodeissa sekä julkisissa tiloissa tulisi maalata Ripolin-merkkisellä valkoisella maalilla¹³⁴. Tämä perustui ajatukseen, että valkoinen on vakaa, puhdas ja aito, joka ei peitä totuutta, toisin kuin värit. Le Corbusierin vakaumusta värejä vastaan kuvaa hänen lausahduksensa: “värit ovat sopivia yksinkertaisille roduille, maalaisille ja villi-ihmisille”¹³⁵. Le Corbusierin arkkitehtuuri on tunnettu geometrisesta yksinkertaisuudesta, valkoisesta ja betonin harmaasta, jota hän käytti myös paljon rakennusmateriaalina. Huolimatta vastenmielisyydestä värejä kohtaan, edes Le Corbusierin rakennukset eivät olleet väreistä vapaita. Le Corbusierin 1925 suunnittelema paviljonki *l’Esprit Nouveau* (Kuva 2) on tyypillinen esimerkki hänen suunnittelufilosofiastaan sekä yksi hänen mestariteoksistaan. Vaikka ensisilmäyksellä rakennus on valkoinen, todellisuudessa se on maalattu yhdeksällä eri värillä: valkoisella, mustalla, vaaleanharmaalla, tummanharmaalla, okrankeltaisella, vaalealla okrankeltaisella, poltetulla siennalla, tummalla poltetulla siennalla sekä vaaleansinisellä¹³⁶. Tämä kertoo siitä, että värejä on mahdotonta poistaa ympäristöstämme sekä siitä, että myös valkoinen ja harmaa ovat värejä.

Toisen ääripään edustaja värien suhteen oli tanskalainen muotoilija Verner Panton, jonka ura kesti 1960-luvulta 1990-luvulle hänen kuolemaansa saakka. Pantonin suunnittelufilosofia oli täysin päinvastainen kuin Le Corbusierin. Hänen töidensä lähtökohta ja tärkein elementti olivat värit, joiden hän on sanonut olevan myös elämän

¹³³ Batchelor 2000, 22

¹³⁴ Weinthal 2011, 233

¹³⁵ Batchelor 200, 41

¹³⁶ Batchelor 2000, 47

tarkoitus¹³⁷. Hän kuitenkin koki, että värien käyttö oli aliarvostettua nykymaailmassa, jossa valkoinen ja harmaa vallitsivat. Panton on sanonut:

*” In the kindergarten one learns to love and use colours. Later on, at school and in life one learns something called taste. For most people this means limiting their use of colour.”*¹³⁸

Panton suunnitteli pääsääntöisesti sisustuksia ja tekstiilejä, ja hänen tyyliään voidaan kuvailla värikylläiseksi, epäsovinnaiseksi ja jopa psykedeeliseksi. (Kuva 3 &4) Panton oli värien käytön pioneeri ja häntä kiehtoivat värien vaikutus ihmisten mieliin ja tunnetiloihin¹³⁹. Väreillä hän pyrki herättämään tunteita ihmisissä ja luomaan henkisesti ja fyysisesti vaikuttavia kokemuksia. Vuonna 1991 Panton julkaisi kirjan, *Notes on Color*, jossa hän kuvailee värien vaikutuksia, joita hän uransa varrella sovelsi erilaisiin tiloihin, ja jotka hän empiirisen kokemuksensa perusteella uskoi todeksi. Pantonin ajatukset ovat hyvin samansuuntaisia kuin Goethen, joka olikin tärkeä esikuva Pantonin värisuunnittelussa¹⁴⁰.

Vallitsevaa valkoisuutta vastustaa Pantonin lisäksi arkkitehti Juhani Pallasmaa. Pallasmaan mukaan ihmiset ovat antaneet vallan kodeissaan asiantuntijoille, minkä seurauksena kodeista on hävinneet värit ja samalla persoonallisuus. Länsimainen kulttuuri on yhä visuaalisempaa ja kuvien tulva vyöryy päällemme etenkin kaupunkiympäristössä. Ehkä tämä visuaalisuuden ylitarjonta on saanut osan ihmisistä välttelemään värejä. Valitsemalla neutraalin valkoisen ja harmaan yritetään hallita edes osaa ärsyketulvasta, tekemällä siitä monotonista. Kodit pidetään minimalistisen vaaleina, jotta edes jossain silmät saavat levätä.¹⁴¹

3 TRENDIVÄRIT

Väri on usein ensimmäinen asia, joka kiinnittää ihmisen huomion. Sesongista toiseen

¹³⁷ Panton 1997, 24

¹³⁸ Panton 1997, 24

¹³⁹ Vegesack 2000, 18

¹⁴⁰ Vegesack 2000, 158

¹⁴¹ Pallasmaa 2005, 25

mallistoissa säilyvät samat klassikkotuotteet, mutta väriä vaihtamalla tuote näyttää uudelta, jolloin se herättää kuluttajassa halun ostaa¹⁴². Nykyaikana kuluttajat eivät osta pelkästään tarpeeseen, eli kun edellinen tuote on kulunut tai rikkoutunut, vaan vallitseva taloudellinen tilanne ja kulttuuri sallivat ostamisen myös mielihyvän tavoitteluun¹⁴³. Toisaalta yleinen vaatteiden laadun aleneminen ja *fast fashion* -ilmiö pakottavat ostamaan uusia tuotteita, sillä jopa yhden pesun jälkeen tuote voi olla käyttökelvoton. Sisustustuotteissa materiaalien laatu on usein parempi ja tuotteet pitkäikäisempiä. Molemmissa tapauksissa uudet värit eli trendivärit ovat tärkeässä asemassa tuotteiden markkinoinnissa sesonkien vaihtuessa.

Jokaisen kauden uudet trendivärit suunnitellaan vähintään kaksi vuotta etukäteen trendiennustetoimistojen toimesta. Väriennusteiden tekeminen on osa trendien jatkumoa, ja uudet ennusteet tehdään aina edellisten kausien tarjoaman tiedon päälle. Tämän takia *ennuste* ei ole ehkä paras sana kuvaamaan tätä toimintaa, vaan kyse on ennemminkin värien ennakoimisesta tai ehdottamisesta. Väriennusteet perustuvat nouseviin ja ajankohtaisiin ilmiöihin, hiljaiseen tietoon ja intuitioon. Informaatio ennusteita varten saadaan tulkitsemalla vahvoja ja heikkoja signaaleja ja vallitsevien trendien kehitystä. Tämän perusteella on mahdollista tehdä ehdotus tulevana kautena voimistuvista väreistä.

Kansainväliset väriorganisaatiot ja trendiennusteita myyvät yritykset hankkivat tietonsa yhteistyössä toistensa kanssa. Yhdessä värien ja trendien ammattilaiset kehittävät tulevia värikarttoja esitellen, vertaillen ja analysoiden eri osapuolten tarjoamia inspiraation lähteitä, havaintoja ja dataa. Väriennusteissa tunnelma on pääosassa, tämän vuoksi sanalliset kuvaukset ovat pitkiä ja niitä saattaa olla enemmän kuin itse värejä. Tärkeämpää väriennusteissa on siis yleiset suuntaviivat kuin yksittäiset värimallit¹⁴⁴. Väriennusteen tarkoitus ei siis ole määrätä vain tiettyjä värejä käytettäväksi tiettyinä kautena, vaan ennusteet ovat apuvälineitä ja työkaluja muun muassa tuotesuunnittelijoille ja kauppojen sisäänostajille.¹⁴⁵

¹⁴² MA > KO 30.4.2017 ks. lähdeluettelo

¹⁴³ Scully 2012, 92

¹⁴⁴ Scully 2012, 117

¹⁴⁵ MA > KO 30.4.2017

3.1 VÄRINEUVOSTO INTERCOLOR

Intercolor värineuvosto on kansainvälisesti toimiva järjestö, jonka tuottaa trendiväriennusteita yhteistyössä jäsenmaidensa kanssa. Intercolor on voittoa tavoittelematon järjestö, joka perustettiin vuonna 1963. Intercolorin tehtävä on luoda värikehityksen suuntaviivat noin kaksi vuotta ennen kutakin sesonkia mahdollisimman monen tekstiiliteollisuusmaan ja kuituteollisuusyritysten edustajien kesken¹⁴⁶. Sen tarkoitus on koordinoita tekstiili- ja muotivärejä kansainvälisellä tasolla ja tuottaa väri-informaatiota jäsenmailleen¹⁴⁷. Intercolorin perustivat ranskalainen Fred Carlin, sveitsiläinen Milo Legnazzi sekä japanilainen Yasuo Inamura. Carlin, Legnazzi ja Inamura toimivat liikemiehinä tekstiiliteollisuuden alalla, ja olivat yhtä mieltä siitä, että muotivärejä tulisi koordinoita kansainvälisesti¹⁴⁸. Tekstiilituotteiden suunnittelu- ja valmistusprosessi oli 1960-luvulla huomattavasti pidempi kuin nykyään, jolloin nopeimmat *fast fashion* -periaatteella valmistetut vaatekappaleet voivat olla parhaimmillaan parissa viikossa suunnittelijan pöydältä kuluttajien saatavilla. Intercolorin perustamisen idea lähti teollisuuden tarpeesta tietää etukäteen värit, jotka parin vuoden päästä ovat markkinoilla, jotta materiaalit voitaisiin valmistaa ajoissa. Päätökset väreistä tulee tehdä melko aikaisessa vaiheessa ja sitä varten tarvittiin elin, joka pystyi arvioimaan ja koordinoimaan väritrendien kehityssuuntaa.¹⁴⁹

Intercolorin päämaja on Pariisissa. Aluksi Pariisissa myös järjestettiin kaikki Intercolorin kansainväliset kokoukset suurien lanka- ja kuitumessujen yhteydessä, jolloin alan ihmiset kokoontuivat kaupunkiin¹⁵⁰. Vuodesta 2004 lähtien kokouspaikkaa alettiin kierrättää, jotta järjestämisvastuuta saatiin jaettua jäsenmaiden kesken. Lisäksi messujen merkitys alan ajankohtaisen tiedon hankinnassa ja tekstiili- ja muotialan ihmisten tapaamispaikkana on vähentynyt, joten Pariisi tapaamispaikkana ei ollut enää välttämätön¹⁵¹. Nykyään jäsenmaat tarjoutuvat vuorotellen isännöimään kokouksia. Suomessa kansainvälinen kokous on järjestetty kahdesti, kesäkuussa 2006 ja joulukuussa 2012. Tällä hetkellä jäsenmaita on 16: Kiina, Tanska, Suomi, Ranska,

¹⁴⁶ Arkisto I, 12 ks. lähdeluettelo

¹⁴⁷ The statutes of Intercolor 1989 ks. lähdeluettelo

¹⁴⁸ Guillemin 2016

¹⁴⁹ TMP > KO 27.4.2017

¹⁵⁰ TMP > KO 27.4.2017

¹⁵¹ TMP > KO 27.4.2017

Saksa, Iso-Britannia, Unkari, Italia, Japani, Korea, Portugali, Espanja, Sveitsi, Thaimaa, Turkki ja Yhdysvallat. Jäsenistö on vuosien varrella muuttunut, osa on liittynyt myöhemmin, osa maista on eronnut. Valtaosa alkuperäisistä jäsenistä olivat Euroopasta, mutta nykyään mukana on myös useita Aasian maita.¹⁵²

Ensimmäisessä Intercolorin kokouksessa 9. syyskuuta 1963 oli paikalla 11 jäsenmaata, Ranska, Saksa, Yhdysvallat, Iso-Britannia, Belgia, Espanja, Alankomaat, Italia, Japani, Ruotsi ja Sveitsi¹⁵³. Kokouksessa keskusteltiin kauden S/S 1965 väreistä sekä muun muassa seuraavista Intercolorin toimintaan liittyvistä ohjeista:

1. Värien valinnat tulee tehdä oikein
2. Valittuja muotivärejä tulee mainostaa jäsenmaiden toimesta ja mainonnan hallinta tulee olla Intercolorin hallussa
3. Väri-informaatiota ei saa antaa medialle enne kuin ennuste on julkaistu¹⁵⁴

Väriennusteen tekeminen on tulevan kuluttajakäyttäytymisen luotaamista. Kuten aiemmin mainittu, sana *ennuste* ei ole välttämättä hyvä sana kuvaamaan väriennusteen olemusta, parempi termi olisi *ehdotus*. Tämän takia myös Intercolorin sääntöjen kohta 1. ”*Värien valinnat tulee tehdä oikein*” on ongelmallinen. Trendien ennustaminen ei luonnollisesti ole ehdottoman varmaa, eikä absoluuttista totuutta trendiväreistä ole olemassa. Ennusteiden toteutuminen ei myöskään ole yksiselitteistä. Väri, joka on signaalien perusteella näyttänyt vahvalta, saattaakin jostain syystä kadota käytöstä tai korvautua jollain toisella värillä. Varsinaisesta erehtymisestä ei silti voi puhua, sillä väritilanne elää ympäröivän maailman mukana ja tulevaisuuden tutkimuksen tapaan, väriennusteet tarjoavat perusteltuja näkemyksiä mahdollisesta ja todennäköisestä tulevaisuudesta. Toisaalta ennusteet ovat myös itseään toteuttavia. Kun tietty väri otetaan ennusteeseen mukaan, suunnittelija valitsee sen mallistoonsa ja sitten teollisuus valmistaa sen, on ennuste toteutunut. Tämän jälkeen on kuluttajista kiinni, kuinka suosittu väristä tulee, mutta tässä vaiheessa ennusteen voi jo sanoa olevan onnistunut.

¹⁵² Shimizu 2002, 2

¹⁵³ Shimizu 2002, 1

¹⁵⁴ Shimizu 2002, 2

Kaupalliset trendiennusteet ovat Intercoloria vanhempia, niitä on ollut olemassa jo 1950-luvulta asti. Yksi Intercolorin perustajista, Fred Carlin, perusti myöhemmin myös kaupallisen trenditoimiston nimeltään *Carlin Creative Trend Bureau*, joka toimii yhä pääkonttorissaan Pariisissa. Kaupallisten ennusteiden motiivi on tiedon jakamisen lisäksi ennusteiden myyminen. Intercolor on poliittisesti ja taloudellisesti riippumaton toimija, joten sen asema muotoilun alalla on erilainen verrattuna kaupallisiin trenditoimistoihin. Kun kaupallisuuden vaatimusta ei ole, se vapauttaa tavanomaisesta työelämään liittyvästä tulostavoitteesta, mikä on järjestön ydintoiminnan kannalta etu muihin trenditoimistoihin verrattuna. Ennustetta tehdessä ei tarvitse miettiä kaupallisuuden näkökulmaa, eli etsiä värejä, jotka myyvät hyvin¹⁵⁵. Kaupallisuutta mietitään vasta ennusteiden lopullisia värejä valittaessa, kun väriennusteita kohdennetaan tiettyjen maiden markkinoille.¹⁵⁶

3.2 SUOMEN INTERCOLOR -YHDISTYS ICFIN RY

Suomi liittyi Intercolorin jäseneksi vuonna 1978. Ensimmäinen Suomessa julkaistu väriennuste on kaudelle S/S 1980. Ennusteen teema oli ”konfetti”, ja sen värit olivat tyypillisiä 1980-luvulle: kirkkaita sävyjä ja vahvoja kontrasteja, joiden sekoitus tuo mieleen värikkäät paperinpalat eli konfetit (Kuva 5).

Vielä 1980-luvulla Suomessa oli kukoistavaa tekstiili- ja vaatetusteollisuutta, ja alan työpaikkoja ja järjestöjä oli useita. Vuonna 1945 perustettu Tekstiilivaltuuskunta oli tärkein tekstiiliteollisuuden kauppapoliittinen yhdistys, jonka ohella toimi vaatetusalan yhdistys VATEVA ry sekä jalkineisiin keskittyvä Kenkäneuvosto -järjestö. Vuonna 1988 Tekstiilivaltuuskunta yhdistyi Tekstiiliteollisuuden työnantajaliiton kanssa Tekstiiliteollisuusliitoksi, joka 1990-luvun lopulla yhdistyi Vaatetusteollisuuden Keskusliitto VATEVA ry:n kanssa Tekstiili- ja vaatetusteollisuus ry:ksi¹⁵⁷. Yhdistyksen nimi on tämän yhdistymisen jälkeen

¹⁵⁵ MV > KO 30.4.2017 ks. lähdeluettelo

¹⁵⁶ TMP > KO 27.4.2017

¹⁵⁷ Suomalaiset yhteisönimet ks. lähdeluettelo

muuttunut muutaman kerran, mutta nykyään se tunnetaan Suomen Tekstiili & Muoti ry:nä.¹⁵⁸

Suomen Intercolor-jäsenyys alkoi Tekstiilivaltuuskunnan alaisena toimintana, missä se jatkui lukuisista nimenvaihdoksista huolimatta vuoteen 2004 saakka. Vuonna 2004 silloinen Tekstiili- ja vaateusteollisuus ry ei nähnyt Suomen omien väriennusteiden laatimista enää tarpeellisena ja päätti lopettaa jäsenyytensä kansainvälisessä Intercolorissa. Väriyöryhmän jäsenet pitivät kuitenkin Intercolor-jäsenyyttä ja väriennusteita tärkeinä Suomen tekstiili- ja vaateusteollisuudelle, ja päättivät perustaa uuden yhdistyksen, joka jatkaisi keskeytyksettä Suomen jäsenyyttä. Näin perustettiin nykyinen Suomen Intercolor yhdistys ICfin ry. Aiemmin tekstiili- ja vaateusteollisuus ry oli huolehtinut värien valintaan liittyvästä valmistelusta, värikarttojen valmistuttamisesta sekä niiden julkistamisesta ja jakelusta, ja nyt nämä tehtävät siirtyivät ICfinin vastuulle.

”Väri ei yksinään pysty palauttamaan maailmanrauhaa, mutta hyvä ja hallittu värien käyttö voi suuresti kuitenkin edesauttaa ihmisten mielenrauhaa, antaa hyvänolon tunnetta ja edistää hyvinvointia. Mielestämme värien merkitystä ei pidä aliarvioida, päinvastoin sitä harvoin arvostetaan liikaa.”¹⁵⁹

Yllä oleva lainaus on ICfinin entisen puheenjohtajan Maija Arelan puheesta, jonka hän piti kauden A/W 2005-2006 väriennusteen esittelytilaisuudessa eli matineassa. Se kuvaa hyvin kuinka tärkeänä väriyöryhmän jäsenet työtään pitivät ja mikä merkitys väriennusteilla ja väreillä ylipäänsä voi olla. Väriennusteet ovat merkityksellisiä, sillä ne tarjoavat näkemyksen värien kehityksestä ja siten antavat suuntaa koko tekstiili- ja vaateustalalle¹⁶⁰.

Väriennusteita käyttää pääasiallisesti tekstiili- ja vaateusteollisuus, mutta niiden lisäksi ICfinin asiakkaita ovat alan oppilaitokset, mainostoimistot, tapahtumajärjestäjät, maahantuojat ja sisäänostajat, kosmetiikkateollisuus,

¹⁵⁸ TMP > KO 27.4.2017

¹⁵⁹ Arela 2004, ks. lähdeluettelo

¹⁶⁰ Arkisto I, 14

suunnittelutoimistot, hoitoalan teknologia, muotoilijat sekä visualistit.¹⁶¹ Asiakkaat voidaan jakaa kahdentyypisiin. Ensimmäinen tyyppi on kestopilaajat, jotka ovat olleet tilaajina useampia vuosia ja joille ennuste toimitetaan heti sen ilmestyttyä. Toinen tyyppi on satunnaiset tilaajat, jotka tilaavat yksittäisen ennusteen silloin tällöin, usein jotain tiettyä projektia varten. ICfinin asiakaskunta on vähentynyt tasaisesti 2000-luvun alusta lähtien, ja tällä hetkellä tilaajia on jäljellä noin puolet huippumääristä. Samoin osallistujamäärä matineoissa on pienentynyt arviolta neljäsosan.¹⁶²

Väriennusteiden suosion laskuun on vaikuttanut sekä tekstiili- ja vaatetusalan tuotannon väheneminen Suomessa että tiedon demokratisoituminen¹⁶³. Suomessa 1980-luvulta lähtien tekstiilialan tehtaat ja työt ovat pikkuhiljaa vähentyneet globalisaation myötä. Työ on siirtynyt edullisemmän tuotannon maihin ja näin Suomen markkinat ovat pienentyneet¹⁶⁴. Tiedon demokratisoituminen tarkoittaa, että tieto on nykyään entistä enemmän ja helpommin saatavilla internetin, digitalisaation ja sosiaalisen median myötä, eikä tiedonhankinta ole enää pienen eliitin etuoikeus tai hallittavissa. Ihmiset pystyvät hankkimaan tietoa trendeistä ja arvioimaan kehityssuuntia itsenäisesti, minkä vuoksi tarve tietoa jakavalle kolmannelle osapuolelle on vähentynyt. Näiden näkökulmien lisäksi muotoilijat toisinaan tietoisesti karttavat trendien seuraamista, jolloin trendiväriennusteen käyttö ei kuulu heidän työtapoihinsa¹⁶⁵.

Tekstiilialan tulevaisuus Suomessa painottuu suunnittelu- ja kehitystyöhön¹⁶⁶. Haastattelemi ICfinin jäsenet ovat yhtä mieltä siitä, että väriennusteita tarvitaan tulevaisuudessa, mutta niiden muoto voi muuttua merkittävästi. Ehkä kyseessä ei enää ole painettu värikartta, ehkä tieto muuttuu digitaaliseksi tai entistä vuorovaikutuksellisemmaksi ja yhteisöllisemmäksi. Tällä hetkellä vuorovaikutus on melko yksipuolista, on tarjoaja ja saaja, eli ICfin tuottaa ja esittelee näkemyksensä kauden väreistä ja kiinnostuneet ottavat tiedon vastaan. Samoin kuin tekstiiliteollisuudessa, myös ICfinillä tarvitaan uusia innovaatioita siitä, miten kehittää

¹⁶¹ MA > KO 30.4.2017

¹⁶² TMP > KO 27.4.2017

¹⁶³ TMP > KO 27.4.2017

¹⁶⁴ Suomen tekstiiliteollisuuden tarina 2006

¹⁶⁵ MV > KO 30.4.2017

¹⁶⁶ Tahvanainen 2014, 14

toimintaa. Ennusteiden käyttösuosion lasku kertoo siitä, että nykymuotoinen toiminta ei vastaa tämän hetken suunnittelijoiden tarpeeseen yhtä hyvin kuin ennen. Ennuste on pysynyt hyvin samankaltaisena jo yli 30 vuotta, mutta siinä ajassa vaatetus- ja tekstiiliteollisuuden toimintatavat ovat muuttuneet merkittävästi, jolloin myös suunnittelijoiden toimintatavat ja tarpeet ovat muuttuneet. Ratkaisun löytymiseksi tulisi kartoittaa millaista väri-informaatiota tällä hetkellä kaivataan sekä missä muodossa se tulisi jakaa asiakkaille, jotta se palvelisi heitä parhaiten.

3.3 TRENDIVÄRIENNUSTEIDEN SUUNNITTELUPROSESSI

ICfinin väriennusteiden suunnitteluprosessi on monivaiheinen ja siinä on sekä kansallinen että kansainvälinen ulottuvuus. Ensin väriytyöryhmä pitää Suomessa kaksi kokousta, minkä jälkeen on vuorossa kansainvälinen kokous Intercolorin jäsenmaiden kesken vuosittain vaihtuvassa paikassa. Tämän jälkeen palataan vielä kansalliselle tasolle ja väriytyöryhmä pitää viimeisen kokouksen Suomessa ennen väriennusteen julkistamista. Suunnitteluprosessi kestää noin kuusi kuukautta ja ennuste julkaistaan noin kaksi vuotta ennen kyseessä olevaa sesonkia.¹⁶⁷

Ensimmäinen kokous Suomessa on ideapalaveri, jolloin työryhmän jäsenet keskustelevat havaitsemistaan uusista ja kiinnostavista asioista tai ilmiöistä, jotka voisivat olla tulevan kauden värien teemoina. Ideoita haetaan ensisijaisesti suomalaisesta näkökulmasta, mutta niiden lähtökohdat ovat moninaiset, esimerkiksi taidenäyttelyt ja uudet taitelijat, kirjallisuus, ajankohtaiset asiat politiikassa, luonnonilmiöt tai teknologiset innovaatiot. Tässä vaiheessa prosessia värit eivät ole vielä lainkaan mukana, vaan ensimmäinen tapaaminen keskittyy teemoihin, joita käsitellään vain sanallisesti. Sanojen merkitys on korostunut suunnitteluprosessissa, myös kansainvälisellä tasolla, jossa tietyn teemaa kuvaavan sanan kirjoitusasusta voidaan käydä kiivastakin keskustelua. Kokouksessa ilmiöistä ja asioista keskustellaan, niitä yhdistellään ja järjestellään kattoteemojen alle, ja näin saadaan määriteltäviä tulevan kauden teemat. Lähtökohta teemoille voi olla hyvin abstrakti, esimerkiksi tunnetila kuten nostalgia tai muistot mummolasta. Prosessin aikana

¹⁶⁷ TMP > KO 27.4.2017

teemojen käsitteellinen perusta konkretisoituu väreiksi, esimerkiksi mummon hiusten harmaaksi tai mummolan pitsiverhojen haalistuneiksi sävyiksi.¹⁶⁸

Ensimmäisessä kokouksessa päätetään 3-5 teemaa seuraavaa kokousta varten. Ennen seuraavaa kokousta työryhmän jäsenet etsivät valittuja teemoja kuvaavia värejä ja valitsevat jokaiseen teemaan omat ehdotuksensa. Inspiraatio väreihin ja värimallit voivat löytyä monenlaisista paikoista ja värin materiaalilla ei ole tässä vaiheessa merkitystä. Värinäytteet voivat olla esimerkiksi paperia, tekstiiliä, kiveä, metallia tai helmiäistä, jonka oikeaa väriä ja luonnetta voi olla vaikea toistaa paperilla. Kokouksessa käydään väriehdotukset läpi ja lopullinen versio kansainvälistä kokousta varten tehdään yhdistelemällä värejä eri ehdotuksista. Väriehdotukset saattavat aluksi olla hyvin toisistaan poikkeavia, mutta prosessin päätteeksi lopullinen värikartta on aina parempi kuin yksittäiset ehdotukset. Valituista väreistä ja teemoista tehdään esittelyplanssit sekä pienoismallit kansainvälistä kokousta varten, jotta kaikki jäsenmaat saavat toistensa värikartat. Lisäksi Pariisiin päämajaa varten tehdään yksi värikartta arkistoitavaksi.¹⁶⁹

Kansainvälinen kokous järjestetään vuorotellen eri jäsenmaissa. Kaksipäiväisessä kokouksessa maat esittelevät omat ehdotuksensa kauden väriennusteeksi. Ehdotukset käydään ensin läpi lyhyiden esitelmien kautta, jotta syntyy kokonaiskuva maiden teemoista ja värikartoista. Toisena päivänä teemoja ja värejä käsitellään yhteisessä workshopissa samaan tapaan kuin kansallisissa kokouksissa, eli keskustellen ja yhdistellen. Yhteiset teemat ja värit kootaan sulauttamalla, karsimalla ja sovittelemalla eri maiden ehdotuksia. Kokouksessa luotuu väriennusteeseen valitaan 6-7 teemaa, ja jokainen teema käsittää keskimäärin 10 väriä. Tämän ennusteen perusteella väriyhdistykset muokkaavat oman maansa markkinoille soveltuvan väriennusteen. ICfinin väriyöryhmä pitää vielä yhden kokouksen Suomessa kansainvälisen kokouksen jälkeen, jossa määritellään Suomen lopullinen ennuste. Suomen karttaan valikoidaan 3-4 teemaa, jolloin yhdessä ennusteessa on yleensä noin 30 väriä. Teemojen ja värien valinnat perustuvat työryhmän jäsenten ammattitaitoon

¹⁶⁸ MV > KO 30.4.2017

¹⁶⁹ MA > KO 30.4.2017

perustuviin näkemyksiin ja kokemukseen Suomen markkinoista.¹⁷⁰

Vaikka muotivärit ovat suurelta osin kansainvälisiä, on maiden välillä kuitenkin eroja siinä, mitkä värit otetaan käyttöön. Esimerkiksi Kolumbiassa ei ole talvisesonkia lainkaan, vaan heillä kesäsesongit seuraavat toisiaan, kun taas Suomessa sesongit ja vuoden ajan vaihtelut ovat sekä tärkeitä että väistämättömiä trendeihin vaikuttavia tekijöitä¹⁷¹. Suomen oloissa vahva valon vaihtelu vuodenaikojen mukaan sekä pohjoismaille tyypilliset vaaleat ja keskivaaleat ihon ja hiusten värit vaikuttavat trendivärien valintaan¹⁷². Paikallisuus näkyy myös värien kokemisessa ja väriassosiaatioissa. Kansainvälisessä kokouksessa näkyy usein samoja teemoja eri mailla, mutta teemojen värit ovatkin jopa päinvastaiset. Tai toisin päin, eli värikartat ovat hyvin samankaltaiset, mutta teemat käsittelevät täysin eri aihepiirejä.¹⁷³

Ennusteiden julkistamistilaisuus eli matinea on suunnitteluprosessin viimeinen vaihe. Matineaan kutsutaan väriennusteiden tilaajat sekä toisinaan potentiaalisia uusia asiakkaita. Matineassa esitellään uuden ennusteen teemat, kansainvälisen kokouksen satoa sekä tietysti tulevan kauden trendivärit. Tästä työ jatkuu uuden ideapalaverin muodossa seuraavaa sesonkia varten. Esityksiä ja tietoa trendiväreistä pyydetään toisinaan alan oppilaitosten ja median toimesta. Intercolor on voittoa tavoittelematon järjestö, joten ICfin tuottaa ennusteet omavaraisesti ja ne myydään asiakkaille kustannushintaan. Ennusteiden tuottamiseen liittyvät työvaiheet, kuten värien valinta, väriyhmien sanalliset kuvaukset, ennusteen graafinen suunnittelu ja matinean järjestelyt tehdään työryhmän voimin. Väriäytteet värjätään kuitupaperille Nokian Neulomossa.¹⁷⁴

Kuten trendivärit ovat erilaisia eri maissa, samoin väriennusteen toteutus ja siihen liittyvät käytännöt vaihtelevat maasta toiseen. Esimerkiksi Italiassa ei valmisteta ennusteesta lainkaan konkreettista värikarttaa, vaan siellä järjestetään seminaareja, joissa asiakkaille esitellään uusi väri-informaatio. Japani taas toteuttaa useamman

¹⁷⁰ TMP > KO 27.4.2017

¹⁷¹ MA > KO 30.4.2017

¹⁷² Arkisto I, 15

¹⁷³ TMP > KO 27.4.2017

¹⁷⁴ MV > KO 30.4.2017

väriennusteen, jotka on kohdennettu erikseen vaatetuksen, sisustuksen sekä autoteollisuuden tarpeisiin. Iso-Britannian värijärjestö on suunnittelijoiden vapaamuotoinen yhteenliittymä. Kansainvälisessä kokouksessa heitä edustaa aina samat henkilöt, jotka toimivat myös kuraattoreina suunnittelijoiden väriehdotuksille, eli värit eivät tule suoraan suunnittelijoilta vaan esiraadin kautta. Suuremmille maille Intercolor on vain yksi väri-informaation lähde ja kansainvälisiä trenditoimistoja on useita. ICfin on kuitenkin ainoa taho, joka tarjoaa Suomen markkinoille kohdennettua väri-informaatiota.¹⁷⁵

4 VÄRIENNUSTEET JA HYVINVOINTI

Aineiston teemoittelu

Tutkielmani aineisto koostuu Intercolor Finlandin trendiväriennusteista kaudesta S/S 1995 kauteen S/S2018. Yksi väriennuste koostuu 3-5 väriyhmästä, joista jokaisella on teema, sekä noin viiden virkkeen mittaisista teemojen sanallisista kuvauksista. Tarkastelin aineistoa sanojen ja ilmaisujen kautta, joita tästä eteenpäin kutsun ydinsanoiksi. Ydinsana tarkoittaa tutkimuksessani väriennusteen teemaa kuvaava sanaa, joka tiivistää teeman idean yhteen sanaan, sanapariin tai ilmaukseen. Yhden ennusteen teemat voivat olla hyvin läheisesti toisiinsa liittyviä, jolloin ne muodostavat kokonaisuuden yhteisen kattoteeman alle, tai teemat voivat olla toisistaan irrallisia, jolloin ennuste muodostuu useammasta eri näkökulmasta. Aloitin teemoittelun etsimällä jokaisen teeman kuvauksesta ydinsanan. Pyrin tiivistämään yksittäisen teeman ytimen vain yhteen sanaan, mutta tapauksissa, joissa teemana oli jonkinlainen vastakkainasettelu tai vertailu, kirjasin ylös molemmat ydinsanat. Tietyt ydinsanat toistuivat useamman kerran aineistossa, mutta en pitänyt kirjaa sanojen yleisyydestä. Teemoittelussa tärkeää on teeman sisältö, ei lukumäärä tai yleisyys¹⁷⁶. Teemoittelun seuraavassa vaiheessa pidin kirjaa myös sanojen esiintyvyydestä, jotta sain tietoa siitä, millaiset ydinsanat olivat yleisempiä kuin toiset.

¹⁷⁵ TMP > KO 27.4.2017

¹⁷⁶ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006

Määriteltyäni ydinsanat, jaottelin sanat ryhmiin aihepiirien mukaan, jonka jälkeen ryhmittelin aihepiirit laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Tällä tavoin sain muodostettua kuusi väriennusteissa esiintyvää pääteemaa. Nämä teemat ovat identiteetti, luonto, tiede ja teknologia, mielikuvitus, yhteiskunta sekä hyvinvointi (Kuvio 11).

Pääteemat

Väriennusteiden pääteemoja ovat hyvinvointi, identiteetti, yhteiskunta, luonto, mielikuvitus sekä tiede ja teknologia.

Identiteetti-teema voidaan jakaa kahteen alateemaan; kulttuuri-identiteetti sekä yhteisö & yksilö. Kulttuuri-identiteettiä kuvaavat aineistossa ydinsanat kuten kulttuuriperintö, kansallistunnus, alkuperäiskansat, etnisuus, paikallisuus sekä monikulttuurisuus. Yksilön identiteetti ilmaistaan ydinsanoilla itseilmaisuus, yksilöllisyys, identiteetti sekä sukupuoliroolit. Nämä kaksi alateemaa ovat osittain limittäisiä. Esimerkiksi ydinsana sukupuoliroolit voidaan käsittää joko yhteisön tai yksilön näkökulmasta. Analyysissäni jaottelin sen yksilön identiteetin alle, sillä teeman sanallisen kuvauksen perusteella kyse oli henkilökohtaisesta kokemuksesta.

Yhteiskunta-teemana käsittää kolme alateemaa: yhteiskunnalliset ilmiöt, urbaani yhteiskunta sekä yhteiskunnallinen muutos. Ydinsanat kuten politisoituminen, propaganda sekä kansalaisaktivismi muodostavat alateeman yhteiskunnalliset ilmiöt. Yhteiskunnallinen muutos ilmenee ydinsanoina muuttuva maailma sekä jatkuva muutoksen tila, kun taas urbaani yhteiskunta –teemaa kuvaa ilmaukset post- ja pre-industrialismi, modernismi sekä urbaani moninaisuus.

Mielikuvitus-teemaan kuuluu myös kolme alateemaa, fantasiaan, menneisyyteen ja mielikuviin liittyvät mielikuvituksen tuotteet. Fantasiat ja mielikuvitus tarkoittavat ydinsanoissa ihmisen keksimiä mielikuvituksen ulottuvuuksia, kuten unelmointi, mielikuvitus, seikkailu, tarina, myytit ja mystisyys. Mielikuvitus ja menneisyys taas tarkoittavat ihmisen kokemia, mutta subjektiivisesti värittyneitä ulottuvuuksia kuten muistot, muistojen maisema sekä nostalgia. Mielikuvat –teemana tarkoittaa väreihin

liitettyjä kokemuksellisia ydinsanoja, kuten aistillisuus, runollisuus, herkkyytensä sekä moniulotteisuus.

Tiede ja teknologia on yksi laajimmista teemoista, ja siihen liittyy monipolvisimmat alateemat. Tiede ja teknologia sisältää mm. ydinsanat robotiikka, biotekniikka, älymateriaalit, valoenergia, virtuaaliarvot, keinotekoisuus sekä mikro- ja makrokosmos. Alateemat edustavat tieteen ja teknologian lieveilmiöitä, ja ne voidaan jaotella luovuuteen, vastareaktioon ja tasapainoon. Luovuus esiintyy ydinsanoissa virtuaaliseikkailu sekä fantasia & teknologia. Vastareaktion ydinsanoja ovat infoähky sekä pako kuormittavasta ympäristöstä. Jälkimmäinen ydinsana liittyi uuden teknologian aiheuttamaan jatkuvan tavoitettavissa olemisen paineeseen. Tasapainoalateema näkyi ydinsanoissa kuten perusarvot, realismi, turvallisuus sekä järkevyytensä, jotka ennusteissa viittasivat usein teknologian ja digitalisaation vastapainoksi peräänkuulutetuissa perinteisissä arvoissa sekä virtuaaliuhkien torjumisessa.

Luonto on toinen suuri teema, johon voi luokitella kolme alateemaa: luonto ja yhteiskunta, luonto ja ihminen sekä luonnonilmiöt. Luonnonilmiöt-alateema käsittää konkreettiset ydinsanat kuten metsä, meri, talviaamu sekä kuunpimennys. Luonto ja yhteiskunta -alateema käsittelee abstraktimpia asioita, jotka ovat yhteiskunnan ja ihmiskunnan selviämisen kannalta ratkaisevia, kuten ilmastonmuutos, kestävä kulutus & kehitys, luonnon suojelu sekä energian säästö. Luonto ja ihminen -alateema kuvaa luonnon ja ihmisen välistä suhdetta ydinsanoilla luontokokemus, luonnon ihmeet sekä luonnon uskonnot.

Hyvinvointi on kolmas suuri teema, ja sen voi aineiston perusteella luokitella kolmeen alateemaan: fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Fyysinen hyvinvointi sisälsi keuhonhoidon, ravinnon ja elintavat ydinsanoilla elinvoima, terveelliset elintavat, keuhonhoito sekä kotiruoka ja lähiruoka. Lisäksi suorituskyvyn parantaminen, superfood sekä geenimanipuloidut elintarvikkeet voivat kuulua fyysisen hyvinvoinnin alateemaan, joskin suorituskeskeisestä näkökulmasta, jolloin joudutaan miettimään, onko suoritettava hyvinvointi enää hyvinvointia? Psyykkiseen hyvinvointiin viitataan ydinsanoilla elämän ilo, rento elämän asenne, sielun ravinto

sekä nauttiminen. Sosiaaliseen hyvinvointiin kuuluu ydinsanat yhteisöllisyys, tarve kokoontua yhteen sekä läsnäolo.

Aineiston teemoittelu hyvinvoinnin näkökulmasta

Kuten luvussa 2.3 Värit hyvinvointia lisäävänä tekijänä on todettu, tutkielmassani hyvinvointi tarkoittaa yksilön kokemusta tai tavoiteltua olotilaa, joka koostuu erilaisista osatekijöistä. Tämä määritelmä perustuu useaan eri tahojen tuottamaan hyvinvoinnin määritelmään. Hyvinvointi-teeman ydinsanat ovat ensisijaisesti samoja, joita esiintyi näissä hyvinvoinnin määritelmissä, ja toissijaisesti niiden synonyymejä, merkitykseltään vastaavia sanoja sekä lähitermejä.

Teemoittelun toisessa vaiheessa kävin uudestaan läpi ensimmäisessä vaiheessa hyvinvointi-teeman alle luokittelemani väriennusteet. 47 ennusteesta 24 sisälsi hyvinvointiin liittyviä ydinsanoja. Tällä kertaa kirjoitin jokaisesta teemasta ylös yhdestä neljään ydinsanaa, jotta sain luotua kokonaisvaltaisen tiivistelmän teeman sisällöstä. Jaottelin uudet ydinsanat taas pienempiin ryhmiin, jotka nimesin ydinsanoja kuvaavalla kattotermillä. Analysoituani aineiston uudestaan, pystyin löytämään viisi erilaista hyvinvoinnin ilmentymää tai näkökulmaa. Ensimmäisellä kierroksella löytämäni fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen teema säilyivät, mutta niitä täydentämään muodostui kaksi uutta kokonaisuutta, hedonistinen hyvinvointi sekä elintavat, johon kuuluvat alateemoina hyvinvoinnin edistäminen ja hyvinvoinnin haasteet (Kuvio 12). Nämä viisi pääteemaa eivät kuitenkaan ole toisistaan erillisiä ryhmiä, vaan sekä limittäisiä että hierarkkisia kokonaisuuksia. Saman ydinsanan voi näkökulmasta ja kontekstista riippuen luokitella useamman alateeman alle. Esimerkiksi ydinsana *rentoutuminen* kuuluu sekä psyykkisen että fyysisen hyvinvoinnin teemaan.

Hyvinvoinnin teemat

Fyysisen hyvinvoinnin ydinsanoja ovat terveelliset elintavat, kehon terveys sekä kehon hoito. Näistä ydinsanoista lähtien fyysisen hyvinvoinnin käsitettä voidaan laajentaa kahteen suuntaan. Ensinnäkin voidaan lähentyä psyykkistä hyvinvointia

käsitteillä lepo ja rauha sekä rentoutuminen. Toiseksi aineistosta nousi esiin suorituskeskeinen hyvinvointi, jota kuvaa sanat kehokontrolli sekä suorituskyvyn parantaminen. Fyysiseen hyvinvointiin voisi kuulua yhtenä osa-alueena myös ravinto, jota aineistossa kuvaa ydinsanat lähiruoka, super food ja geenimanipuloidut elintarvikkeet. Mutta tutkielmani määritelmän mukaiseen hyvinvointiin ne eivät sovi, joten tässä vaiheessa teemoittelua luokittelin ravintoon liittyvät ydinsanat esimerkiksi tiede & teknologia ja luonto & yhteiskunta teemojen alle.

Psyykkisen hyvinvoinnin teeman ydinsanat viittaavat mielensisäisiin toimintoihin ja henkisyyteen. Tällaisia ovat mielen hyvinvointi, mielen rauha, sielun ja kehon ravinto, sisäinen onni, mietiskely, henkinen paratiisi. Lisäksi harmonia ja tasapaino kuuluvat tähän teemaan, sillä ne voidaan käsittää psyykkisen hyvinvoinnin ja henkisyyden tuloksina.

Fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin väliin muodostui alateema toiminnallinen psyykkinen hyvinvointi. Se tarkoittaa psyykkisen hyvinvoinnin edistämistä toiminnan kautta aktiivisesti tai passiivisesti. Sitä kuvastaa ydinsanat terapeuttinen, meditatiivinen, rentoutuminen, puhdistamieli, hengitä vapaasti sekä rauhoittava.

Sosiaalinen hyvinvointi merkitsee yhteisöllisyyttä, yhteistä iloa, läsnäoloa sekä vuorovaikutusta. Yhteisöllisyydelle löytyy aineistosta kaksi tasoa, yhtäältä yhteiskunnallinen ja toisaalta yksilöllinen ulottuvuus, johon kuuluu perhe ja ystävät. Tämän lisäksi sosiaaliseen hyvinvointiin kuuluu psyko-sosiaalinen alateema, jota kuvaa ydinsanat hyvää tarkoittava, hyvää tekevä sekä oma ja ympäristön hyvinvointi.

Neljännän ryhmän, eli elintavat-teeman ydinsanat olivat aiemmin jaoteltuna psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin alle, mutta päädyin muodostamaan niille oman ryhmän aihepiiriin laajentuessa toisen teemoittelukierroksen tuloksena. Elintavat voidaan jakaa kahteen ryhmään: hyvinvoinnin edistäminen ja hyvinvoinnin haasteet – teemoihin. Hyvinvoinnin edistäminen sisältää ydinsanoja, kuten elämänmyönteinen asenne, optimismi, saada/antaa energiaa. Hyvinvoinnin haasteet -ryhmässä on usein negaation kautta ilmaistuja ydinsanoja, jotka kuvailevat hyvinvoinnin esteitä. Niissä vastustetaan jotain ulkoapäin tulevaa ilmiötä tai asiaa hyvinvoinnin puolesta. Näitä

ydinsanoja ovat pois arjen ongelmista, kieltäytyminen jatkuvasta tietovirrasta, ei kiirettä sekä pako henkisesti kuormittavasta ympäristöstä.

Viides teema on hedonistinen hyvinvointi. Sitä kuvaa ydinsanat mielihyvä, hauskanpito, nautinto, onnellisuus, hekuma ja aistillisuus. Hedonistiset ydinsanat olivat aineistossa melko yleisiä ja ensiksi olin luokitellut ne psyykkisen hyvinvoinnin alle. Ne kuitenkin muotoutuivat omiksi ryhmikseen, sillä henkiseen hyvinvointiin liittyvät ilmaukset, abstraktit ja aineettomat elementit, jotka toimivat mielen ja ajatusten tasolla erosivat mielihyvään, onnellisuuteen ja maalliseen nautintoon liittyvistä positiivisesti latautuneista ilmauksista.

Kaksiosaisen teemoittelun tulokset näyttävät, että hyvinvointi on monipuolinen ja usein esiintyvä teema väriennusteissa. Löysin aineistosta 127 hyvinvointiin liittyvää ydinsanaa, jotka teemoittelun päätteeksi on jaettu viiden pääteeman alle. Osa ydinsanoista toistui useammin kuin kerran, kuten ilo, joka toistui kolme kertaa, sekä harmonia, viisi kertaa. Näin ollen yksittäisiä ydinsanoja on hieman vähemmän kuin sanojen kokonaismäärä. Keskimäärin joka toisessa ennusteessa hyvinvointi on sanallisesti otettu huomioon. Ennusteiden teemat ovat kuitenkin jatkuvia, sillä ne perustuvat ajankohtaisiin ilmiöihin ja trendeihin. Hyvinvointi, kuten muutkin teemat, esiintyy väriennusteissa sykleissä, eli muutaman kauden peräkkäin voidaan käsitellä samankaltaisia hyvinvoinnin teemoja ja seuraavina kausina niitä ei välttämättä käsitellä lainkaan.

Hyvinvointi väriennusteissa –taulukosta (Kuvio 12) pystyy näkemään teemojen ja alateemojen keskinäiset suhteet ja hierarkian sekä millaiset ydinsanat teemoja kuvaavat. Kiinnostavaa aineistossa oli se, että kaikki hyvinvoinnin osa-alueet olivat likimain yhtä paljon edustettuina väriennusteissa. Tämä kertoo siitä, että värit ja hyvinvointi liittyvät kiinteästi ja kokonaisvaltaisesti toisiinsa sekä teoreettisella että mielikuvien tasolla. Mielikuvien luominen on väriennusteiden sanallisten kuvausten tarkoitus, niillä luodaan värikarttojen tunnelma, ja väreihin liitetyt positiiviset mielikuvat houkuttelevat käyttämään niitä.

4.1 MITKÄ VÄRIT KUVASTAVAT HYVINVOINTIA?

Aineiston teemoittelun ja ydinsanojen analyysin jälkeen keskityin väriennusteiden ytimeen, eli väreihin. Teemoittelun tuloksena havaitsin, että hyvinvointi näkyy ennusteissa sanallisesti, mutta mitkä värit näihin sanoihin liittyvät? Selvittääkseni asian, tein systemaattisen analyysin ennusteiden väreistä neljällä eri tavalla. Saadakseni tietoa värien ja hyvinvointi-teeman sanallisesta yhteydestä, lajittelin värit ilmestymisvuoden, teemojen sekä värien ominaisuuksien mukaan. Ennusteiden värinäytteet ovat pääsääntöisesti kuitupaperille värjättyjä, mutta muitakin materiaaleja on yksittäistapauksissa käytetty, muun muassa nahkaa ja muovia. Tein arvioni värien luonteesta alkuperäisten näytteiden perusteella, jonka jälkeen muunsin värit digitaaliseen muotoon NCS Natural Colour System -väriviuhkan avulla. Digitaalinen vastine on lähin mahdollinen versio alkuperäisestä väristä. Valitsin NCS-värijärjestelmän työkaluksi, sillä sen havaitsemiseen perustuva värien kategorisointi tukee tutkimukseni lähtökohtaa väristä havaintona tai aistimuksena ihmisen ja kohteen välillä. Analysoituja värejä on yhteensä 300.

Ennuste on nykyisessä muodossaan ensimmäistä kertaa kauden S/S 2003 ennusteessa. Siitä lähtien ennusteissa on systemaattisesti yhdistetty kuvaukset ja värimallit, jolloin hyvinvointiin liittyvät värit ovat selkeämmin eroteltavissa. Ennen vuotta 2003 ennusteiden sanalliset kuvaukset koskivat usein koko ennustetta, jolloin oli mahdoton tietää, mitkä avainsanat kuvailevat mitäkin väriyhmää ennusteen sisällä. Tällaisissa tapauksissa otin analyysiin mukaan koko ennusteen ja kaikki siinä esiintyvät värimallit.

Ensin tarkastelin värejä niiden ilmestymisvuoden mukaan asettamalla värit järjestykseen kaudesta A/W 96-97 kauteen A/W 16-17 (Kuvio 13). Tällä tavalla pystyin näkemään värien ajallisen kehittymisen ja trendien muuttumisen. Huomattavaa oli, että 1990-luvun lopulla on jonkin verran enemmän murrettuja sävyjä sekä neutraalit sävyt ovat lämpimiä ja beigejä, kun taas vuoden 2005 jälkeen neutraalit ovat yhä useammin viileitä ja harmaaseen taittuvia. Myös puhtaiden värien osuus suurenee samalla, kun aikajanalla tullaan lähemmäs vuotta 2017. Pidemmällä aikajanalla trendien muutoksen näkisi vielä selkeämmin, mutta jo kahden

vuosikymmenen ajalta voi havaita kuinka trendiväreistä kehittyi pidempiaikaisia muotivärejä¹⁷⁷. Eli vielä 90-luvulla suosiossa olleet lämpimät perusvärit ovat korvautuneet pikkuhiljaa vastaavilla viileämmillä sävyillä. Tämän tiedon perusteella voimme odottaa lämpimien sävyjen alkavan palata seuraavan kymmenen vuoden aikana taas korvaamaan nyt jo jonkin aikaa muodissa olevat viileät ruskean ja harmaan sävyt sekä pukeutumisessa että sisustuksessa.

Seuraavaksi lajittelin värit NCS-arvojen avulla tehdyn kaavan mukaan kahdeksaan sävykategoriaan eli punaisiin, sinisiin, keltaisiin, vihreisiin, violetteihin, oransseihin, ruskeisiin ja harmaisiin (Kuvio 14). Värit jaoteltiin seuraavien kaavojen mukaisiin ryhmiin:

Y90R- R20B = Punaiset

R30B-R60B = Violetit

R70B-B50G = Siniset

B60G-G80Y = Vihreät

G90Y-Y30R = Keltaiset

Y40R-Y80R = Oranssit

Y10R-Y80R + musta > 30 = Ruskeat

N-arvot sekä kylläisyys arvot 02+R/G/B/Y/50R/50G/50B/50Y = Harmaat

Jos värin NCS-arvoksi on tunnistettu S 5030-G10Y, väri kuuluu vihreään ryhmään, koska sävyä määrittävä osa G10Y löytyy väliltä B60G-G80Y.

Kategoriat käsittävät perinteisen väriympyrän päävärit, välivärit sekä kaksi neutraalien värien ryhmää. Vihreiden ja ruskeiden sävyryhmät ovat suurimmat, kun taas violetteja ja keltaisia sävyjä on lukumäärällisesti vähiten. Vihreät, ruskeat, punaiset ja harmaat ovat suurimmat ryhmät, ja siniset, oranssit, keltaiset ja violetit ovat pienimmät ryhmät. Kaikissa ryhmissä on sekä tummia että vaaleita sävyjä edustettuna melko tasavertaisesti. Sävyjen kirjo on laaja ja värien joukosta löytyy niin sairaalan vihreää, Paimion sinistä kuin Baker-Millerin vaaleanpunaistakin.

¹⁷⁷ Nuutinen 2004, 112

Kolmas kategorisointi on hyvinvointiin liitettyjen värien jaottelu neljään kategoriaan värin ominaisuuksien, eli puhtauden ja valovoimaisuuden, perusteella. Tällä tavoin edustettuina on kaksi värien luonnetta kuvaavaa ja vastakohtaista näkökulmaa¹⁷⁸. Kategoriat ovat tummat, vaaleat, murrettut ja kirkkaat värit (Kuvio 15). Myös tämä kategorisointi toteutettiin NCS-koodiston avulla tehtyjen kaavojen mukaan:

Musta > 70 = Tummat värit

Musta < 20 + kylläisyys < 40 = Vaaleat värit

Musta 5 - 65 + (musta-kylläisyys) > 40 = Kirkkaat värit

Musta 5 - 65 + (musta-kylläisyys) < 35 = Murrettut värit

Jos otetaan edellisen esimerkin väri S 5030-G10Y, kaavoihin vertaamalla näemme, että väri kuuluu murrettujen värien ryhmään. Väriässä on mustaa 50% ja sen kylläisyys on 30%, näiden arvojen erotus on 20, eli vähemmän kuin 35.

Tämän kategorisoinnin tuloksena nähdään, että suurin yksittäinen ryhmä on vaaleat värit. Toiseksi suurin ryhmä on murrettut, joskaan se ei ole huomattavasti suurempi kuin kaksi pienempää, eli kirkkaat ja tummat. Pienin ryhmä on tummat värit. Tämä havainto tukee käsitystä siitä, että värin vaaleus vaikuttaa positiivisesti koettuun hyvinvointiin. Assosiaatio näyttää toimivan siis myös toisin päin, kun ajatellaan hyvinvointia edistäviä värejä, mieleen tulee useimmin vaaleat värit. Vaikka vaaleita värejä on eniten, pelkkää valkoista on vain muutama kappale.

Viimeinen kategorisointi on teeman mukaan (Kuvio 16). Hyvinvoinnin alateemat ovat fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja hedonistinen hyvinvointi sekä elintavat. Lajittelin ryhmiin jokaista alateemaa koskevat värit, jotta sain tietää mitä värejä kuhunkin teemaan on liitetty. Tällä tavalla lajiteltuna värit eivät jakaannu yksiselitteisesti. Vain psyykkiseen hyvinvointiin liittyvät värit ovat lähes kauttaaltaan vaaleita. Fyysinen hyvinvointi on yllättäen pääsääntöisesti vaalea, mutta sen lisäksi kirkas. Usein fyysiseen hyvinvointiin liitetään mielikuvissa kirkkaat ja huomiota herättävät

¹⁷⁸ Arnkil 2007, 71

energiset värit. Sosiaalinen hyvinvointi on kirkasta ja murrettua samoin kuin hedonistisen hyvinvoinnin ryhmä. Elintavat on suurin sekoitus värejä, siihen liittyy sekä tummia, kirkkaita että vaaleita värejä.

Näiden neljän kategorisoinnin pohjalta voidaan siis todeta, että myöskään ICfinin väriennusteiden perusteella ei voida määritellä tiettyjä värejä, jotka liittyvät poikkeuksetta ja väistämättä hyvinvointiin. Mielikuvat hyvinvointiin liittyvistä väreistä vaihtelevat suuresti, mutta suuri on hyvinvoinnin käsitteen laajuuskin. Teemoittelun tuloksesta voidaan kuitenkin nähdä miten ICfin hyvinvoinnin käsittää ja kuinka trendivärit ja mielikuvat hyvinvoinnista liittyvät toisiinsa.

Trendivärit ovat aikaan ja paikkaan sidottuja. Värit ilmentävät aikaansa ja erityisesti trendivärit liittyvät kiinteästi ajan suosituimpiin väreihin ja niiden käyttöön. Jos aineisto ulottuisi 1950-luvulle saakka, huomiot väreistä ja niiden yhteydestä hyvinvointiin voisivat olla hyvin erilaisia. Tämän lisäksi maantieteellinen sijainti vaikuttaa värien tulkintaan. Hyvinvointiin liitetyt värit ovat tässä suomalaisesta näkökulmasta, muissa maissa ja kulttuureissa tulokset voisivat olla erilaisia. Hyvinvoinnin teemoissa on eroja maiden välillä, esimerkiksi Etelä-Euroopasta tulee paljon sosiaalisen hyvinvoinnin teemoja, kun taas Kiinassa painotetaan usein henkistä hyvinvointia. Sekä värien käyttö että hyvinvoinnin kokemus ovat kulttuurisidonnaisia asioita.^{179 180}

4.2 VÄRIENNUSTEIDEN MERKITYS

Mikä merkitys väriennusteilla sitten on? Ne on luotu sekä teollisuuden tarpeeseen ennakoida tuotantoaan, että eri alojen ammattilaisten avuksi suunnittelutyöhön. Trendivärit liittyivät aikoinaan pääsääntöisesti vaatetus- ja tekstiiliteollisuuteen, mutta nykyään väritrendejä hyödynnetään myös muun muassa graafisessa suunnittelussa, teollisessa muotoilussa, tapahtumasuunnittelussa sekä asustesuunnittelussa. Asusteet ovat osa muotiteollisuutta, mutta trendivärien käyttö ei rajoitu pelkästään tekstiilituotteisiin, kuten laukkuihin, hattuihin, kenkiin tai huiveihin, vaan niitä

¹⁷⁹ TMP > KO 27.4.2017

¹⁸⁰ MV > KO 30.4.2017

hyödynnetään lisäksi myös kovista materiaaleista valmistetuissa tuotteissa, kuten koruissa ja silmälasissa. Jopa kodin jokapäiväisistä tuotteista kuten keittiösaksista on aika ajoin uutuus- tai teemaväri saatavilla.

Suunnittelijat hyödyntävät väriennusteita monin tavoin. Toisille ne ovat inspiraation lähde, toisille ohjenuora ja toisille väline oman näkemyksen vahvistamiseen. Esimerkiksi tekstiilitaiteilija ja ICfin väriyöryhmän jäsen Maija Arela kertoo käyttävänsä väriennusteita työssään, mutta ei suoraan valitsemalla värejä kartasta, vaan suodattamalla oman näkemyksen mukaan¹⁸¹. Samoin vaatesuunnittelija Minni Vierola käyttää jokaisessa mallistossaan ainakin yhtä uutta väriä väriennusteesta¹⁸². Tehtaiden värikartat ohjaavat ja osittain rajoittavat värisuunnittelua, mutta juuri tämän takia väriennusteita tehdään, jotta voidaan koordinoida värien käyttöä teollisuuden ja suunnittelijoiden välillä.

Kuluttajille väriennusteet ovat saatavilla vasta kauden ollessa käynnissä, mutta suunnittelijat ja muut ammattilaiset saavat kartan käyttöönsä heti sen ilmestyttyä kaksi vuotta ennen kutakin sesonkia. Kuluttajille väriyöryhmä tarjoaa tietoa trendiväreistä median kautta, haastatteluissa ja asiantuntijalausunnoissa.¹⁸³

Kaikki haastatteleman väriasiiantuntijat, eli ICfinin väriyöryhmän jäsenet, ovat käyttäneet väriennusteita omassa taiteellisessa tai suunnittelutyössään. Siten he pystyvät ymmärtämään ennusteiden tärkeyden ja roolin suunnitteluprosessissa ja se myös inspiroi heitä jatkamaan väriennusteiden parissa. He korostavat ennusteiden asemaa erityisesti apuvälineenä suunnitteluun. Suunnittelijan työ on hektistä ja yksityiskohtia sekä päätettäviä asioita on paljon, jolloin ennuste voi osaltaan helpottaa, sillä se on yksi osa työprosessia esivalmisteltuna.¹⁸⁴

¹⁸¹ MA > KO 30.4.2017

¹⁸² MV > KO 30.4.2017

¹⁸³ TMP > KO 27.4.2017

¹⁸⁴ MV > KO 30.4.2017

4.3 VÄRIT JA HYVINVOINTI

Ihmisten hyvinvointiin on pyritty vaikuttamaan lukemattomin eri värein ja perustein, kuten aiemmissa luvuissa olen esitellyt. Sairaalan vihreän kuuluisi rauhoittaa, kuten myös Baker-Millerin vaaleanpunaisen. Keltainen väri piristää ja valkoinen on kokonaisen arkkitehtien koulukunnan mielestä ainoa oikea väri rakennuksiin, sillä vain puhtaassa, valkoisessa ympäristössä ihminen voi hyvin¹⁸⁵. Kromoterapia tunnisti yksittäisten värien parantavan voiman, mutta piti niiden yhteisvaikutusta eli auringonvaloa kaikkein tärkeimpänä. Kromoterapiassa ei käytetty lainkaan tummia värejä, värit olivat aina joko kirkkaita tai vaaleita, sillä niiden lähde oli valo. Valon merkityksestä ihmisen hyvinvointiin tiede on samaa mieltä, sillä auringonvalo on elämälle välttämätöntä. Ehkä nykyajan väriterapia onkin valoterapiaa, kirkasvalolamppuja ja korvavaloja myydään kaamosmasennuksen vaivaamille suomalaisille. Psykkiseen hyvinvointiin liitetyt värit ICfinin väriennusteista olivat pääsääntöisesti vaaleita ja valovoimaisia sävyjä.

Väriasantuntija Maija Arelan mukaan hyvinvointi on koko väriennustetyön tausta-ajatus, sillä eihän väreillä ole koskaan tarkoitus tuottaa pahaa oloa. Arelan mukaan väriennusteissa hyvinvointi tulee siitä, että värejä katsotaan ryhmänä, jotka tekevät tunnelman, yksittäinen väri ei yleensä edusta hyvinvointia¹⁸⁶. Tämä pitää ottaa huomioon myös värien käytössä käytännössä. Suunnitellessa tilaa, jonka tarkoitus on olla hyvinvointia edistävä, ei pidä juuttua yhteen yksittäiseen väriin, kokonaisuus ratkaisee onko lopputulos onnistunut. Myös tilasuunnittelun tavoite voi olla edistää hyvinvointia, tietenkin tilan käyttötarkoituksen ehdoilla. Hyvinvointia edistävä tila tarjoaa sopivalla tavalla virikkeitä myös värien muodossa, mutta ei kuitenkaan liikaa. Tila toimii näyttämönä erilaisille toimille ja tapahtumille, eli sen ei ole tarkoitus olla pääroolissa. Jos tila itsessään vie huomion pois sen toiminnallisuudesta ja käyttötarkoituksesta, positiivisesti tai negatiivisesti, se ei välttämättä ole tarkoituksenmukaisesti suunniteltu. Värit tukevat tilan käyttötarkoitusta, kun ne ovat harmonisia ympäristön ja rakennuksen kanssa, toisin sanoen värien sävyillä ei ole niin paljon merkitystä kuin niiden luomalla kokonaisuudella.

¹⁸⁵ Batchelor 2000, 46

¹⁸⁶ MA > KO 30.4.2017

Asiantuntijahaastatteluisissa tuli esille käsityksiä väreistä, jotka ovat kaikki luonnollisesti suomalaisesta näkökulmasta. Esimerkiksi esille tullut näkökulma ”energisoivat värit ovat ilman muuta kirkkaita”¹⁸⁷ sai minut miettimään, että miksi näin on. Ehkä se johtuu värin valovoimaisuudesta. Kun ympärillä on paljon valoa, se liitetään hereillä oloon, pirteyteen ja aktiivisuuteen. Tutkimusten mukaan värin koettu aktivaatio lisääntyi värin kylläisyyden kasvaessa¹⁸⁸. Kirkkaiden värien ominaisuutta kiinnittää huomio ja vaikuttaa näin ihmisen valppauteen käytetään hyväksi muun muassa liikennemerkkeissä¹⁸⁹. Usein vaaleat pastellivärit liitettiin hemmotteluun. Kun värit ja valo ovat pehmeitä, niiden uskotaan rauhoittavan ympäristöä ja siten ihmisiä, kuten Baker-Millerin vaaleanpunaisen tapauksessa. Murretut värit liitettiin sosiaaliseen hyvinvointiin, tämä miellelyhtymä ehkä juontaa juurensa ihmisten välisen kanssakäynnin lämmöstä sekä kotoisuudesta. Minimalistiset harmaan, mustan ja valkoisen sävyt, etenkin suomalaisesta näkökulmasta, liittyvät saunaan, lumeen sekä rauhaan ja näin myös fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin¹⁹⁰. Sekä haastattelujen että ennusteiden perusteella voidaan sanoa, että väreihin liittyvät ja liitetyt mielikuvat ovat siis avainasemassa, kun pohditaan värien vaikutusta ihmiseen. Väreillä edistetään mielikuvien syntymistä ja mielikuvat aiheuttavat ihmisessä kokemuksen.

Kun olemme tietoisia värimielitymysten henkilökohtaisuudesta ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden yksilöllisyydestä, saattaa tulevaisuudessa siintää ajatus personoitavista tiloista, joissa yksilö saa itse määritellä uuden teknologian avulla esimerkiksi sairaalahuoneen värityksen omaa hyvinvointiaan tukevaksi. Nykyisessä yksilökeskeisessä kulttuurissa, jossa korostetaan valinnanvapautta ja erottautumista muista monilla eri elämän osa-alueilla, on jo normaalia odottaa henkilökohtaisesti räätälöityjä palveluja, oli kyse sitten terveydenhuollosta tai pukeutumisesta. Tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että liika valinnanvapaus tuottaa epätyytyväisyyttä, kun omasta valinnastaan ei voi olla varma¹⁹¹. Ihmisille tulee tunne, että aina voisi valita jotain parempaa. Edistäisikö siis tällainen värien

¹⁸⁷ MV > KO 30.4.2017

¹⁸⁸ Arnkil 2007, 251

¹⁸⁹ Arnkil 2007, 141

¹⁹⁰ TMP > KO 27.4.2017

¹⁹¹ Linley 2004, 90

valinnanmahdollisuus aidosti hyvinvointia vai olisiko se uusi stressitekijä? Lisäksi monet ihmiset eivät ole tietoisia tai kiinnostuneita ympäristönsä väreistä ja silloin heidän laittaminen valitsemaan saattaisi vaikuttaa negatiivisesti heidän hyvinvointiinsa.

5 TULOKSET

Kysyin tutkielman alussa, mitä hyvinvointi tarkoittaa ja miten näkyy ICfinin trendiväriennusteissa. Hain vastausta tähän kysymykseen kahdella metodilla, asiantuntijahaastatteluilla sekä aineistolähtöisellä teemoittelulla. Haastattelujen perusteella hyvinvointi on tärkeä aihe ja näkökulma, joka on tavalla tai toisella lähes aina läsnä väreistä puhuttaessa. Teemoittelu osoitti, että hyvinvointi on yksi väriennusteiden kuudesta pääteemasta. Hyvinvointi voidaan jakaa vielä viiteen alateemaan, jotka liittyvät fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, hedonistiseen hyvinvointiin tai elintapoihin. Alateemat ovat erillisiä kokonaisuuksia, mutta myös osittain limittäisiä ja toisiaan täydentäviä.

Toinen tutkimuskysymys oli, mitkä värit kuvastavat hyvinvointia. Tähän ei ole aineiston eikä haastattelujen perusteella yksiselitteistä vastausta, vaikka joitain yleisiä trendejä pystytään havaitsemaan. Tuloksissa on edustettuna lähes kaikki kuviteltavissa olevat värit. Värit kategorisoitiin sävyn (punainen, sininen, vihreä, keltainen, oranssi, violetti, harmaa, ruskea), teeman (fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen, hedonistinen, elintavat), ominaisuuksien eli tummuusasteen ja kylläisyyden (vaaleat, tummat, kirkkaat, murrettu) sekä ilmestymisajankohdan mukaan.

Sävyn mukaan kategorisoituna suurimmat väriyhmät on vihreät (54 väriä), ruskeat (52 väriä), ja punaiset (47 väriä) kun taas pienimmät ryhmät on violetit (26 väriä), keltaiset (28 väriä) ja oranssit (29 väriä). Harmaat (37 väriä) ja siniset (39 väriä) ovat keskisuuria ryhmiä. Väri ominaisuuksien eli tummuusasteen ja kylläisyyden mukaan kategorisoituna suurin väriyhmä oli vaaleat (112 väriä) ja pienin ryhmä tummat (54 väriä). Kirkkaat (69 väriä) ja murrettu (77 väriä) ryhmät olivat lähes yhtä suuria. Teeman mukaan kategorisoituna väriyhmät eivät olleet yksiselitteisiä. Henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin sekä elintapoihin liitetään jonkin verran muita

värejä enemmän vaaleita sävyjä, kun taas hedonistista hyvinvointia kuvaa muita enemmän kirkkaat ja murretut sävyt. Sosiaaliseen hyvinvointiin ei ole liitetty juuri lainkaan vaaleita sävyjä, vaan sitä kuvaa murretut ja tummat sävyt. Tummat sävyt ovat jakautuneet melko tasaisesti kaikkiin teemoihin.

Tulosten perusteella voi päätellä, että tyypillisimmin hyvinvointiin liitetty väri on vaaleanvihreä. Tulokset myös viittaavat siihen, että sävyä tärkeämpää on värin tummuusaste, kun käsitellään hyvinvointiin liittyviä mielikuvia. Osittain tuloksia voi selittää kulttuurin vaikutuksella. Vihreän värin yleisyys hyvinvoinnin edustajana ennusteissa ei varsinaisesti yllätä, sillä läheistä luontosuhdetta pidetään Suomessa jopa tärkeimpänä hyvinvoinnin lähteenä ja ylläpitäjänä. Vihreä väri taas liitetään universaalisti luontoon, luonnonmukaisuuteen ja -läheisyyteen. Keltaiset oli yksi pienimmistä väriryhmistä ja keltainen on useimmiten vähiten miellyttäväksi koettu väri länsimaisissa värimielityksiä käsittelevissä tutkimuksissa. Tulosten moninaisuus lisäksi vahvistaa käsitystä, että ei ole olemassa yhtä tai muutamaa väriä, jotka maailman tai edes Suomen mittakaavassa edustaisi hyvinvointia. Sosiaaliseen hyvinvointiin liitetyt murretut ja tummat sävyt voivat liittyä ihmisten väliseen läheisyyteen ja kanssakäynnin sekä tunteiden lämpimyyteen, jota on luontevaa ilmaista pehmeillä ja helposti lähestyttävillä maanläheisillä väreillä.

Tuloksissa tulee ottaa myös huomioon värien ajallisuus. Väriennusteet ovat sidottuja tiettyyn aikakauteen ja ne edustavat aikaansa. Myös käsitys hyvinvoinnista ja siihen liitetyistä arvoista vaihtelee ajan kuluessa ja yhteisöjen ja yhteiskunnan muuttuessa. Aineisto kattaa yli 20 vuoden mittaisen ajanjakson, ja aineiston alkupään ja loppupään välillä pystyy havaitsemaan selkeän värien muutoksen. Väriennusteet ovat tekstiiliteollisuuden tarpeisiin kohdistettuja, joten jokaisessa ennusteessa on erityisesti vaatetusteollisuudessa käytetyn väripaletti ajattelun mukaiset neutraalit, perus- ja tehostevärit, joista neutraaleja värejä on eniten. Tämän vuoksi harmaan ja ruskean eri sävyt ovat ennusteissa laajalti edustettuina.

6 POHDINTA

Väriennusteet eivät kerro ihmisten suosikkiväreistä tai edes eniten käytetyistä väreistä, ne kertovat väriasiiantuntijoiden valistuneen näkemyksen siitä, mistä väreistä ihmiset seuraavaksi kiinnostuvat. Taaksepäin tarkasteltuna ne kertovat kulttuurin esteettisistä mieltymyksistä. Tutkimuksen tulokset auttavat ymmärtämään sanojen ja värien välistä yhteyttä ja kuinka nämä miellelyhtymät luovat merkityksiä väreille. Tämä tutkimus ottaa osaa laajempaan keskusteluun siitä, miten objektiivisella tasolla yksilöiden hyvinvointia voidaan edesauttaa värejä käyttämällä. Tuloksia voidaan soveltaa eri suunnittelualoilla, kuten tilasuunnittelussa ja graafisessa suunnittelussa esimerkiksi terveydenhuollon ja kaupunkisuunnittelun kentillä.

Hyvinvointi on laaja ja monipuolinen tema ICfinin väriennusteissa. Sanoilla ja väreillä ei ole yksiselitteistä yhteyttä toisiinsa, vaikka tiettyjä suuntauksia on havaittavissa. Vaaleat värit yhdistetään tyypillisimmin hyvinvointiin ja tummuusaste on sävyä merkittävämpi tekijä. Värien ja sanojen moninaisuus sekä yksinkertaisten yhtäläisyyksien puute osoittaa, että sekä värit että hyvinvointi ovat monitahoisia ilmiöitä, joita ei voi asettaa tiukkoihin kategorioihin.

Tulokset tukevat teorialuvuissa esitettyjä näkemyksiä värien subjektiivisuudesta ja siitä kuinka hyvinvointia edistää ennemminkin tila kokonaisuuksien summana kuin yksittäiset värisävyt. Lisäksi yksilöt tulkitsevat värejä eri tavoin riippuen omista kokemuksista, muistoista ja odotuksista, jolloin värikokemuksetkin ovat yksilöllisiä. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta onkin riittämätöntä tarkastella vain värejä, sillä ne ovat osa muiden elementtien, kuten valon ja materiaalien muodostamaa kokonaisuutta. Kuitenkin on tärkeää tuntea erilliset elementit tarkoin, jotta niitä voi käyttää kokonaisuuden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, joten pelkkiin väreihin keskittyvää tutkimusta yhä tarvitaan.

Tässä tutkimuksessa väriä käsiteltiin pääasiassa abstraktina käsitteenä, ilman tilan tai tuotteen konseptia. Seuraavan tutkimuksen kohde voisi olla löytää käytännön sovelluksia siihen, kuinka hyödyntää tutkimuksesta saatuja tietoja. Käyttäjien näkökulma on erityisen kiinnostava, sillä osallistavat menetelmät yleistyvät jatkuvasti

monilla suunnittelualoilla ja kohteen loppukäyttäjän toiveita ja tarpeita halutaan käyttää hyödyksi koko suunnitteluprosessin ajan. Tulosten pohjalta ja lisätutkimuksen avulla voisi koota oppaan värisuunnittelusta ja sen yhteydestä hyvinvointiin joko ammattilaisten tai kuluttajien käyttöön. Jatkotutkimuksella voisi myös selvittää millaista hyötyä tai mahdollisuuksia tuloksista voisi olla väriennusteiden käyttäjäkunnalle. Voisiko tiedolla hyvinvoinnista houkuttaa suunnittelijoita käyttämään väriennusteita työssään useammin? Väriennusteet tai värien käyttö ympäristössämme eivät voi perustua pelkkään tutkimustietoon, mutta tutkimustieto voisi tukea ja ohjata suunnittelijoiden värivalintoja merkittävästi nykyistä enemmän, mikä johtaisi esteettisesti miellyttävämpään elinympäristöön.

LÄHTEET

Painetut lähteet

- Aaltonen, Tarja, et al. *Haastattelu : tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 2005.
- Albers, Josef. *Interaction of Color*: Yale University, 1963.
- Arnkil, Harald. "Energiaa vai mielikuvia - kuinka värit vaikuttavat?" Aalto yliopisto, 2003.
- Arnkil, Harald. *Värit havaintojen maailmassa*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu, 2007.
- Arnkil, Harald, Karin Fridell Anter, and Ulf Klaren. *Colour and light : concepts and confusions*. Espoo: Aalto University, 2012.
- Aura, Seppo, Liisa Horelli, and Kalevi Korpela. *Ympäristöpsykologian perusteet*. Porvoo ; Helsinki ; Juva: WSOY, 1997.
- Awofeso, Niyi. "Disciplinary architecture: prison design and prisoners' health." *Hektoen International - a Journal of Medical Humanities* 3 (2011).
- Babbitt, Edwin D. and Faber Birren. *The principles of light and color : the classic study of the healing power of color*. New Hyde Park, NY: University Books, 1967.
- Batchelor, David. *Chromophobia*, 1. publ. ed. London: Reaktion Books, 2000.
- Batchelor, David. *The Luminous and the Grey*: Reaktion Books, 2014.
- Berlin, Brent and Paul Kay. *Basic color terms: Their universality and evolution*, University of California Press, 1991.
- Berryman, Jim. "The Colour Treatment: A Convergence of Art and Medicine at the Red Cross Russell Lea Nerve Home." *Health and History* 18 (Jan 1, 2016): 5-21
- Birren, Faber. *Color psychology and color therapy : a factual study of the influence of color on human life*, New Hyde Park, N.Y: University Books, 1961.
- Bonsdorff, Wäinö. *Tietosanakirja*. Helsinki, Finland: Helsinki: Tietosanakirja-Osakeyhtiö, 1909.
- Bourgin, Patrice and Jeffrey Hubbard. "Alerting or Somnogenic Light: Pick Your Color." *PLoS biology* 14 (Aug 15, 2016): e2000111, PubMed.
- Budd, Malcolm. *Aesthetics*. *Routledge Encyclopedia of Philosophy* 2017.
- Cesar, Joao Carlos de Oliveira. *Colour in Hospital Architecture and the Work of Howard Kemp Prossor* Sao Paulo, Brazil, 2008.
- Clift, Stephen and Paul M. Camic. *Oxford textbook of creative arts, health, and wellbeing : international perspectives on practice, policy and research*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

- Dalke, Hilary, Paul Littlefair, and David Loe. *Lighting and colour for hospital design*. *Color Research & Application* 29 (Dec 1, 2004): 468-469, CrossRef.
- DeLong, Marilyn and Martinson, Barbara. *Color and design*. London: Berg, 2012.
- DiNardo, Anne. *Reducing Visual Overload In The ED*. *Healthcare Design Magazine* (Feb 25, 2016).
- Dorosz, Chris and J. R. Watson. *Designing with color : concepts and applications*. New York: Fairchild Books, 2011.
- Eiseman, Leatrice. *Color : messages and meanings: a Pantone color resource*. Gloucester, Mass : Cincinnati, Ohio: Hand Books Press 2006.
- Franklin A. et al. *Categorical Perception of Color Is Lateralized to the Right Hemisphere in Infants, but to the Left Hemisphere in Adults*. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 105 (Mar 4, 2008): 3221-3225, Virology and AIDS Abstracts.
- Fridell Anter, Karin. *What colour is the red house? : Perceived colour of painted facades*. Royal Institute of Technology, 2000.
- Genschow, Oliver, et al. *Does Baker-Miller pink reduce aggression in prison detention cells? A critical empirical examination*. *Psychology, Crime & Law* 21 (May 28, 2015): 482-489, CrossRef.
- Gilliam, James E. and Unruh, David. *The Effects of Baker-Miller Pink on Physiological and Cognitive Behavior*. *Journal of Orthomolecular Medicine* 3 (1988): 202-206, Periodicals Index Online Segment 43.
- Gurewitsch, Matthew. *True Colors*, 2008.
- Haapala, Arto; Puolakka, Kalle and Rannisto, Tarja. *Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2015.
- Heikinheimo, Marianna. *Architecture and technology : Alvar Aalto's Paimio Sanatorium*. Aalto University, 2016.
- Heikinheimo, Marianna; Niskanen, Aino and Pietilä. *Paimion sairaalan rakennushistoriallinen selvitys*. 2000.
- Hoffman, Erin. *The Wine-Dark Sea: Color and Perception in the Ancient World*. *Clarksesworld* (Jan 1, 2013).
- Hongisto, Valtteri, et al. *Käyttäjälähtöiset toimistotilat, tilaratkaisut, sisäympäristö ja tuottavuus - TOTI-hankkeen loppuraportti*. Vammalan Kirjapaino Oy, Sastamala. 2012.
- Hurlbert, Anya C. and Ling, Yazhu. *Biological components of sex differences in color preference*. *Current Biology* 17 (Aug 21, 2007): R625, MEDLINE.
- Itten, Johannes and Birren, Faber. *The elements of color : a treatise on the color system of Johannes Itten based on his book The Art of Color*. New York : London : Chapman and Hall: Van Nostrand Reinhold, 1970.

- Jyrinki, Erkki. *Kysely ja haastattelu tutkimuksessa*, 2. uud. p. ed. Hki: Gaudeamus, 1976.
- Karjalainen, Anna. *Näin valitaan kauden trendivärit*. Modin (Jan 18, 2016): 14-15.
- Keinonen, Turkka, et al. *Hyvinvoinnin muotoilu*. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Aalto Arts Books, 2013.
- Linley, Alex P. and Joseph, Steven eds. *Positive Psychology in Practice*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2004.
- Linton, Harold. *Color consulting : a survey of international color design*. New York, N.Y: Van Nostrand Reinhold, 1991.
- McLeod, Saul. *Maslow's hierarchy of needs*. Simply Psychology, 2014.
- McManus, I. C.; Jones A. L, and Cottrell, J. *The Aesthetics of Color*. Perception 10 (1981): 651-666.
- Metsämuuronen, Jari. *Laadullisen tutkimuksen perusteet*, 2. tark. p. ed. Helsinki: International Methelp, 2001.
- Mikellides, Byron. *Color and Physiological Arousal*. Journal of Architectural and Planning Research 7 (Apr 1, 1990): 13-20, Periodicals Index Online.
- Nuutinen, Ana. *Edelläkävijät : hiljainen, implisiittinen ja eksplisiittinen tieto muodin ennustamisessa*. Taideteollinen korkeakoulu, 2004.
- Pallasmaa, Juhani. *The eyes of the skin : architecture and the senses*, 3. ed. 2014. ed. Chichester: Wiley, 2005.
- Panton, Verner. *Notes on Colour / Lidt om Farver*. Copenhagen, Denmark: Dansk Design Center, 1991.
- Pastoureau, Michel. *Black - The history of a colour*. Princeton: Princeton University, 2008.
- Pellegrini, Robert J.; Schauss, Alexander G. and Miller, Michael E. *Room Color and Aggression in a Criminal Detention Holding Cell: A Test of the "Tranquilizing Pink" Hypothesis*. Journal of Orthomolecular Medicine 10 (1981): 174-181.
- Rautkylä, Emilia. *Research methods and neurophysiological mechanisms behind the alerting effects of daytime light exposure.*, Aalto University, 2011.
- Raymond, Martin. *The trend forecaster's handbook*. London: Laurence King Publishing, 2010.
- Rihlana, Seppo. *Arkkitehtuuri, väri, ihminen*, 2. laaj. p. ed. Tampere: Insinööriopistolastuki, 1974.
- Rihlana, Seppo. *Värioppi*, 3., tyd. p. ed. Hki: Rakennuskirja, 1987.
- Sanders, Cheryl. *The psychology of color in acute healthcare design*. Cleveland: Vendome Group LLC, 2008.

- Scully, Kate and Cobb, Debra J. *Colour forecasting for fashion*. London: Laurence King, 2012.
- Stephen E. Palmer; Schloss, Karen B. and Kay, Paul. *An ecological valence theory of human color preference*. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America 107 (May 11, 2010): 8877-8882
- Tahvanainen, Antti-Jussi and Pajarinen, Mika. *Älykankaita & kukkamekkoja - Suomalainen tekstiiliteollisuus globalisaation ristiaallokossa*. Helsinki: Taloustieto Oy, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA, 2014.
- Vaarama, Marjo, et al. *Suomalaisten hyvinvointi*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2014.
- Valkonen, Tapani. *Haastattelu- ja kyselyaineiston analyysi sosiaalitutkimuksessa*, 5. p. ed. Helsinki: Gaudeamus, 1978.
- Vegesack, Alexander and Remmele, Mathias. *Verner Panton: The collected works*. Weil-am-Rhein: Vitra Design Museum, 2000.
- Virtanen, Juha, et al. *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp, 2006.
- Weinthal, Lois. *Toward a New Interior : An Anthology of Interior Design Theory*. New York: Princeton Architectural Press, 2011.
- Wilford, John N. *Homer's sea: Wine dark?*, 1983.
- Wright, Angela. *A Theory of Colour Psychology and Colour Harmony*, 1984.

Digitaaliset lähteet

- Constitution of the World Health Organization, 7.4.1948
[<http://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf>]. luettu 13.8.2017.
- Donner, Julia and Korhonen, Anna. *Parantolokokemuksia - tuberkuloosipotilaan elämää runoilijan ja arkkitehdin silmin*. <http://vintti.yle.fi/yle.fi/sininenlaulu/yle.fi/teema/sininenlaulu/artikkeli.php-id=143&print=true.htm>, luettu 14.7. 2017.
- Eylers, Eva, et al. *Paimio Sanatorium Conservation Management Plan 2016*. Alvar Aalto Foundation, Jun 15,.
[<https://issuu.com/alvaraaltopublications/docs/paimio-cmp16-6-2016>], luettu 9.8.2017.
- Finto: Suomalaiset yhteisönimet. <http://finto.fi/cn/fi/page/28838A>, luettu 23.5.2018
- Hardin, Clyde L. *Berlin and Kay theory*. Springer Science+Business Media.
[http://imbs.uci.edu/~kjameson/ECST/Hardin_BerlinKayTheory.pdf], luettu 11.7.2017.
- International Colour Association Statutes. <https://aic-color.org/resources/Documents/statutes.pdf>, luettu 12.2. 2018.

- Kotimaisten kielten keskus. "Kielitoimiston sanakirja, Hyvinvointi." <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>, luettu 12.8. 2017.
- Lee, T. R., D. L. Tang, and T. M. Tsai. *Exploring color preference through eye tracking*. AIC Colour 05 - 10th Congress of the International Colour Association. [<http://staff.pccu.edu.tw/~tdl/ExploringColorPreferenceThroughEyeTracking.pdf>], luettu 26.6.2017.
- Mattila, Antti. "Hyvinvointi (Well-being)." http://www.terveyskirjasto.fi/kotisivut/tk.koti?p_artikkeli=ont00037, accessed 1.3. 2017.
- Mehta, Ravi and Rui, Zhu. *Blue or Red? Exploring the Effect of Color on Cognitive Task Performances*. <http://science.sciencemag.org>, Feb 5, luettu 23.7.2017.
- Moore, Lucinda. *WWI Colour Therapy for Shell-Shocked patients - the Kemp-Prossor 'Colour Cure' ward*. <http://blog.maryevans.com/2013/12/ww1-colour-therapy-for-shell-shocked-patients-the-kemp-prossor-colour-cure-ward.html>, luettu 8.8. 2017.
- Nomination of Paimio Hospital for Inclusion in the World Heritage List. National Board of Antiquities, Department of Monuments and Site. Dark Oy. [<http://www.nba.fi/fi/File/410/nomination-of-paimio-hospital.pdf>], luettu 14.7.2017.
- Riksmän, Elina. *Paimio Sanatorium Color Research 2015 part 1/2*. Alvar Aalto Foundation, 2015. [https://issuu.com/alvaraaltopublications/docs/appendices_cmp___colour_research_pa], accessed 9.8.2017.
- Riksmän, Elina. *Paimio Sanatorium Color Research 2015 part 2/2*. Alvar Aalto Foundation, 2015. [https://issuu.com/alvaraaltopublications/docs/appendices_cmp_colour_research_pa_da506cc242523d], accessed 9.8.2017.
- Rubin, Anita. *Skenaarioajattelu tulevaisuudentutkimuksessa*. TOPI – Tulevaisuuden tutkimuksen oppimateriaali <https://tulevaisuus.fi/menetelmat/skenaarioajattelu-tulevaisuudentutkimuksessa/>, luettu 3.8. 2017.
- Saaranen-Kauppinen, Anita and Anna Puusniikka. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Verkkojulkaisu: Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 2006.
- Schrader, Kelsie. *The psychology of color in healthcare design*. <http://www.shieldcasework.com/the-psychology-of-color-in-healthcare-design/>, luettu 4.8. 2017.
- Suomen tekstiiliteollisuuden tarina. Tekstiiliteollisuus museo 14.6.2006 [http://www.tkm.fi/lehdistokuvat/tekstiiliteollisuusmuseo/Lue_historia.pdf]. luettu 15.4.2017

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. *Hyvinvointi*. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>, luettu 1.3. 2017.

Tolkki, Kristiina. *Kulttuurivieras, arkkitehti Juhani Pallasmaa suunnitteli Kampin ja Itiksen, mutta inhoaa shoppailua ja vitivalkeisia koteja*. <http://yle.fi/uutiset/3-9215860>, luettu 28.2. 2017.

Wright, Angela. *History Of Colour*. <http://www.colour-affects.co.uk/history-of-colour>, luettu 12.8. 2017.

Wright, Angela. *Psychological Properties Of Colours*. <http://www.colour-affects.co.uk/psychological-properties-of-colours>, luettu 12.8. 2017.

Wright, Angela, et al. *A Cross-cultural Study on Colour Emotion*. 2004
[<https://lathifakprofessionalpractice.files.wordpress.com/2011/12/oki-report-copy2.pdf>]. luettu 12.2.2017

Arkistot

Värineuvosto Intercolorin arkistot:

Shimizu, Kayo. *History of Intercolor Intercolor*, Pariisi 14.11.2002

Guillemin, Olivier. *Une Histoire de Couleurs*. Intercolor, Lyon 2016

Suomen Intercolor -yhdistys ICfin ry: arkistot:

Arkisto 1, IC-toimintaa koskevat otteet Tekstiilivaltuuskunnan toimintakertomuksista vuosilta 1978-1985

Arela, Maija. Maija Arelan puhe pumpulimatineassa. 25.8.2004

Arkistoidut väriennusteet aikaväliltä 1980-2018

Haastattelut ja suulliset tiedonannot

Tuija-Maija Piironen TMP > KO. Haastatellut Kaisli Oksa.
Asiantuntijahaastattelu Helsingissä 27.4.2017. Haastattelunauha ja haastattelijan muistiinpanot.

Maija Arela MA > KO. Haastatellut Kaisli Oksa.
Asiantuntijahaastattelu Tampereella 30.4.2017. Haastattelunauha ja haastattelijan muistiinpanot.

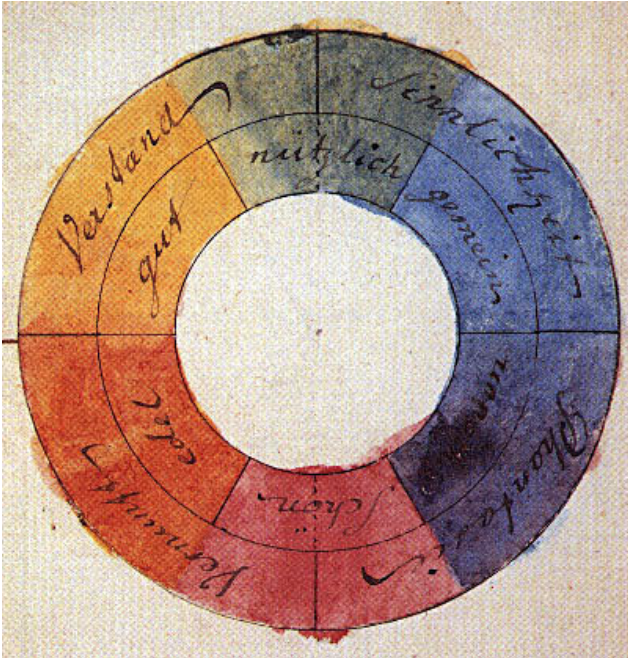
Minni Vierola MV > KO. Haastatellut Kaisli Oksa.
Asiantuntijahaastattelu Tampereella 30.4.2017. Haastattelunauha ja haastattelijan muistiinpanot.

LIITE I Kuviot

Kuvio 1

Goethen väriympyrä

Johann Wolfgang von Goethe, *Theory of Colors* 1810

Kuvio 2

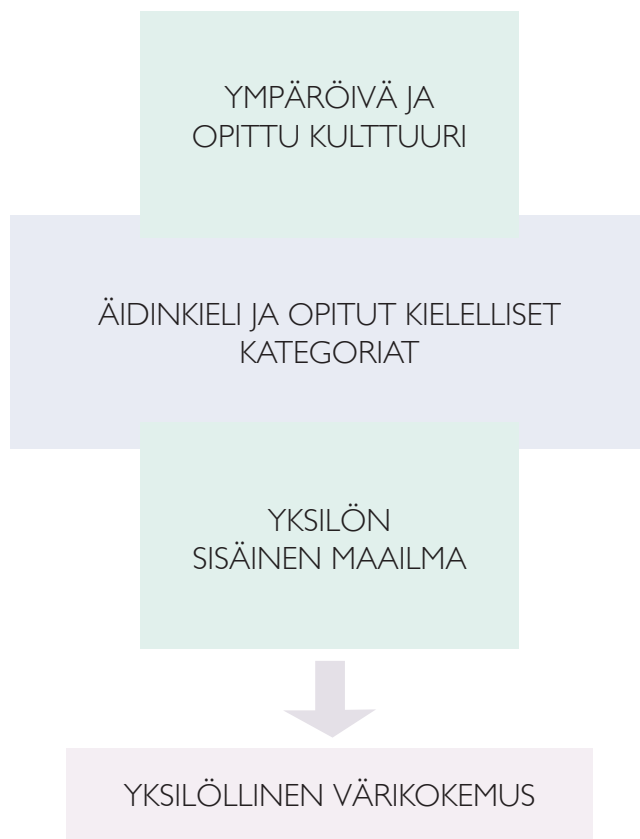
Värisanat länsimaissa, Brent Berlin & Paul Kay, *Basic color terms* 1991

1.punainen 2.sininen 3.keltainen 4.vihreä 5.oranssi 6.violetti

7.pinkki 8.ruskea 9.harmaa 10.musta 11.valkoinen

Kuvio 3
Värien kokemiseen vaikuttavat tekijät.

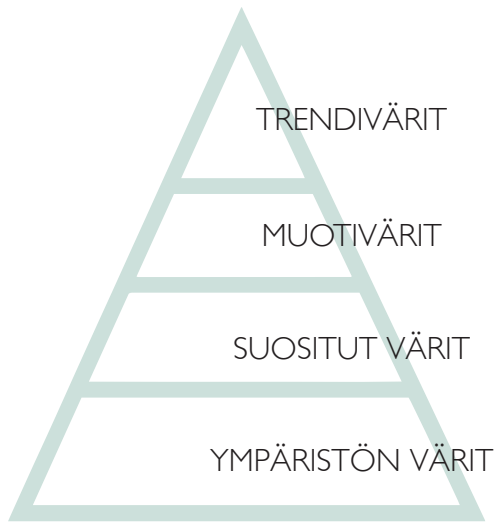

Kuvio 4
Värien suhteellisuus, Josef Albers, *Interaction of Color* 1963

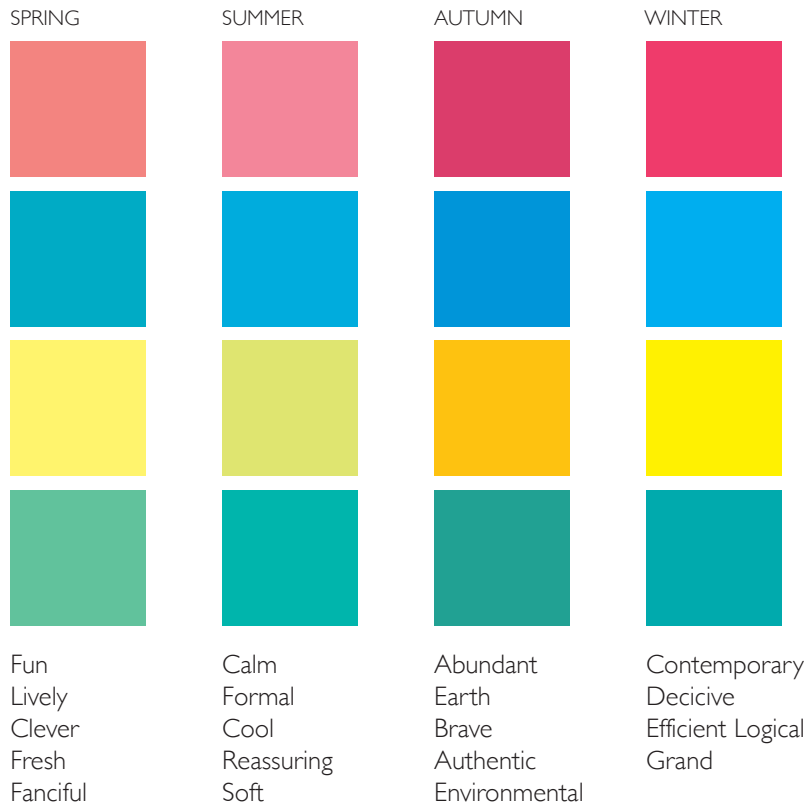
Värit ovat suhteellisia. Purppura on kontekstista riippuen lämmin tai kylmä sävy.

Kuvio 5
 Värimieltyymysten pyramidi. Ana Nuutinen, *Edelläkävijät* 2010

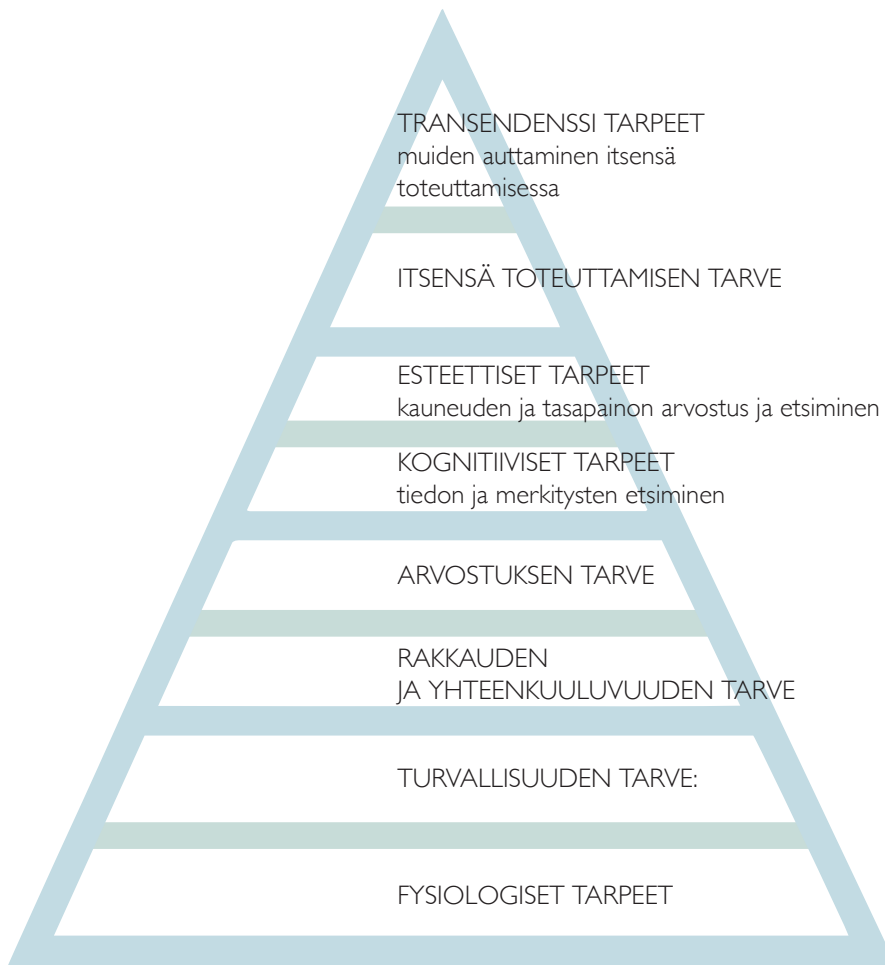

Kuvio 6
 Sanojen ja värien väliset suhteet the Wright theoryn mukaan. Angela Wright, *A Cross-cultural Study on Colour Emotion* 2004

Kuvio 7

Täydennetty Maslow'n tarvehierarkia. Saul McLeod, *Maslow's Hierarchy of Needs* 2007

Kuvio 8
Sairaalan vihreä

Kuvio 9
Paimion sininen

Kuvio 10
Baker-Miller pink

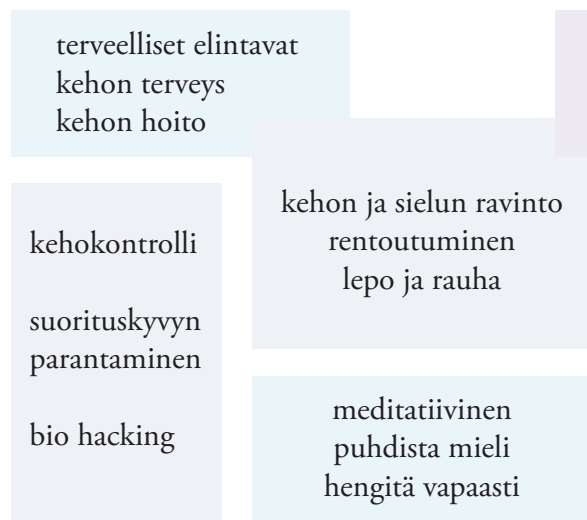

Kuvio 11
Teemat väriennusteissa

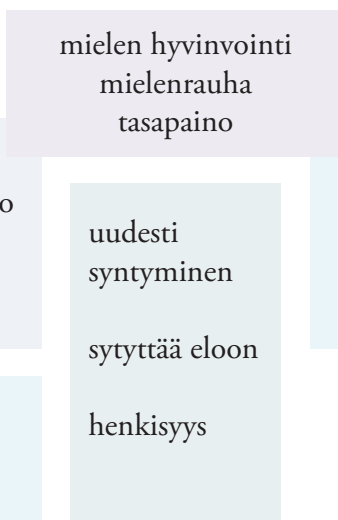
HYVINVOINTI	FYYSSINEN kehon hoito elinvoima super food	PSYYKKINEN elämän ilo elämän arvot hyvinvointi	SOSIAALINEN yhteisöllisyys läsnäolo tarve kokoontua yhteen
IDENTITEETTI	KULTTUURI-IDENTITEETTI kulttuuriperintö kansallistunnus monikulttuurisuus etnisyys	YHTEISÖ & YKSIÖ itseilmaisu yksilöllisyys identiteetti sukupuoliroolit	
YHTEISKUNTA	URBAANI YHTEISKUNTA kaupunkiympäristö urbaani moninaisuus modernismi post-industrialismi	YHTEISKUNNALLISET ILMIÖT kansalaisaktivismi politisoituminen propaganda uus-konservatiivinen maailmankuva	YHTEISKUNNALLINEN MUUTOS muuttuva maailma jatkuva muutoksen tila liike
LUONTO	LUONTO & IHMINEN luontokokemus luonnonuskonnot maanläheisyys	LUONTO & YHTEISKUNTA ilmastonmuutos luonnon suojelu kierrätys kestävä kehitys	LUONNONILMIÖT luonnon ihmeet metsä, meri talviaamu kuunpimennys
MIELIKUVITUS	FANTASIA seikkailu unelmointi myytit, mystisyys	MENNEISYYS nostalgia muistot perinteet	MIELIKUVAT runollisuus aistillisuus abstraktius
TIEDE JA TEKNOLOGIA	älymateriaalit robotiikka virtuaaliarvot keinotekoisuus LUOVUUS virtuaaliseikkailu fantasia & teknologia	VASTAREAKTIO infoähky pako kuormittavasta ympäristöstä	TASAPAINO turvallisuus luotettavuus realismi

Kuvio 12
Hyvinvointi väriennusteissa

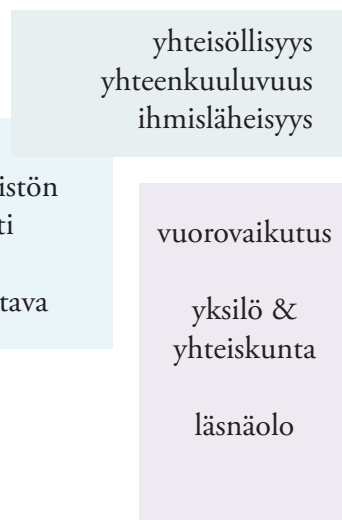
FYYSINEN HYVINVOINTI

PSYKKINEN HYVINVOINTI

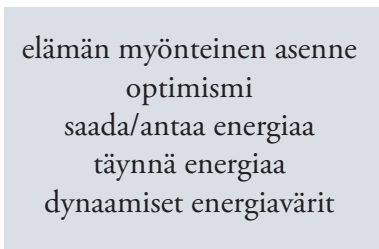

SOSIAALINEN HYVINVOINTI

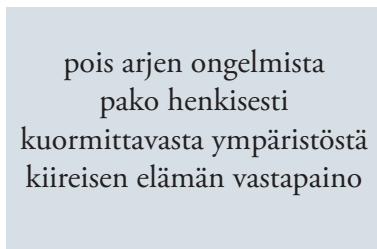

ELINTAVAT

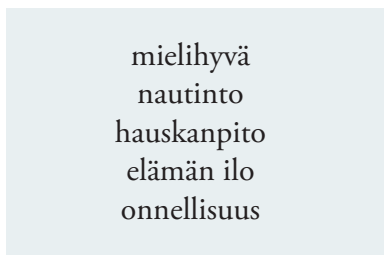
HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN

HYVINVOINNIN HAASTEET

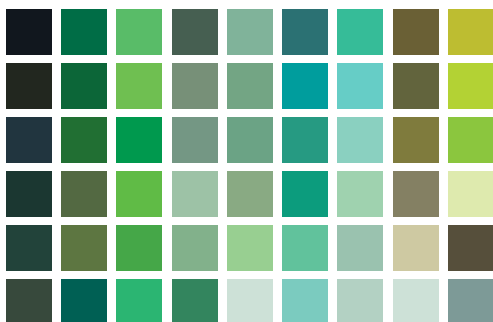

HEDONISTINEN HYVINVOINTI

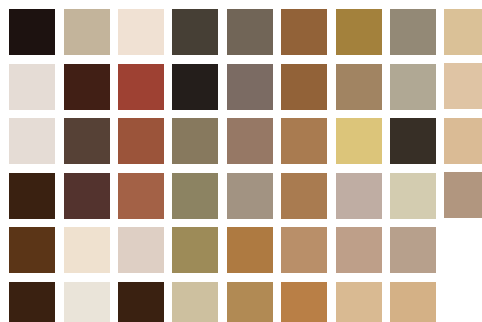

Kuvio 14
Värit sävyn mukaan kategorisoituna

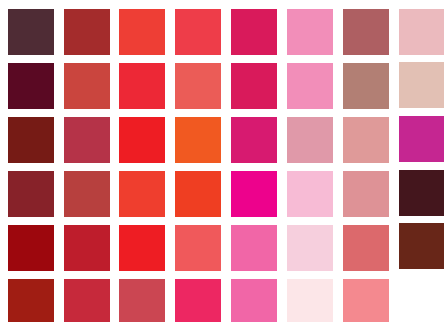
Vihreät
54 sävyä

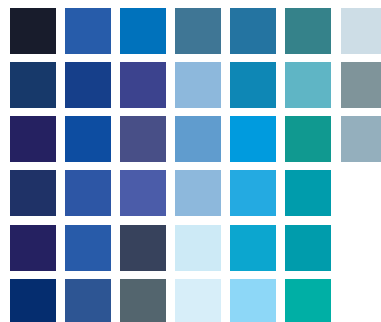
Ruskeat
52 sävyä

Punaiset
47 sävyä

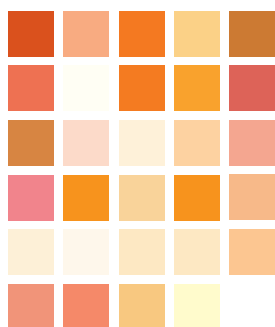
Siniset
39 sävyä

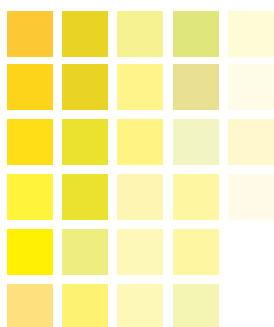
Harmaat
37 sävyä

Oranssit
29 sävyä

Keltaiset
28 sävyä

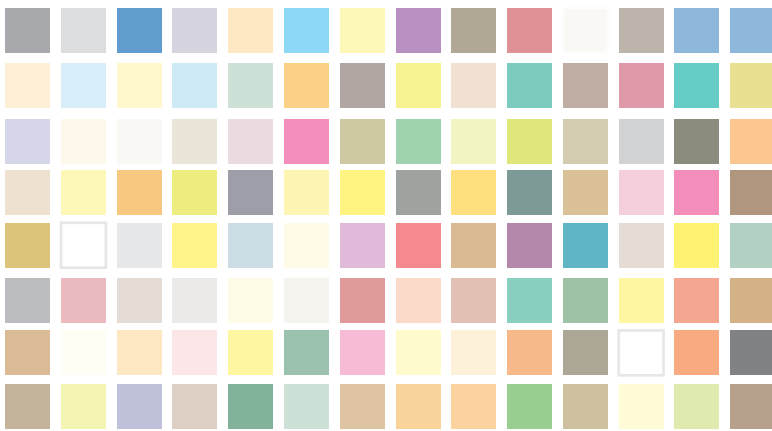

Violetit
26 sävyä

Kuvio 15
Värit ominaisuuksien mukaan kategorisoituna

Vaaleat värit
112 sävyä

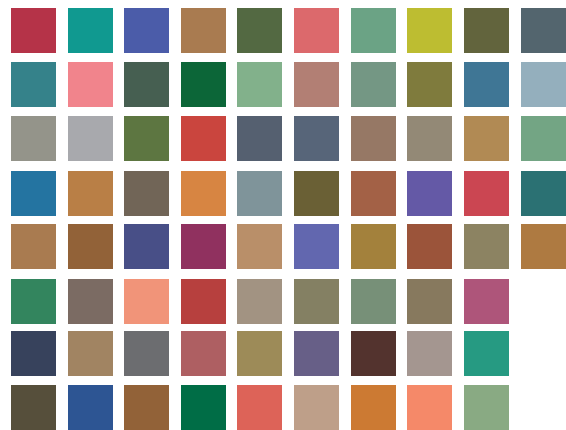
Tummat värit
54 sävyä

Kirkkaat värit
69 sävyä

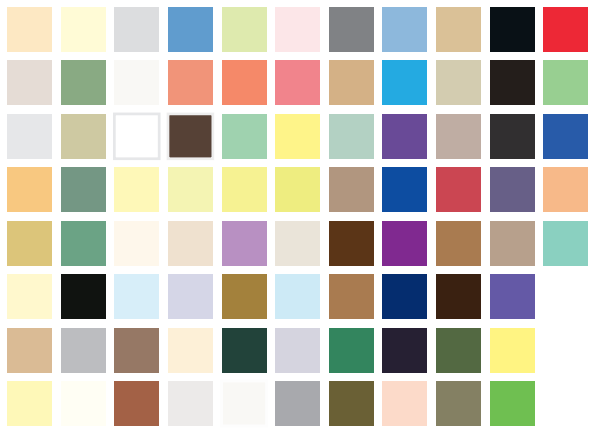

Murretut värit
77 sävyä

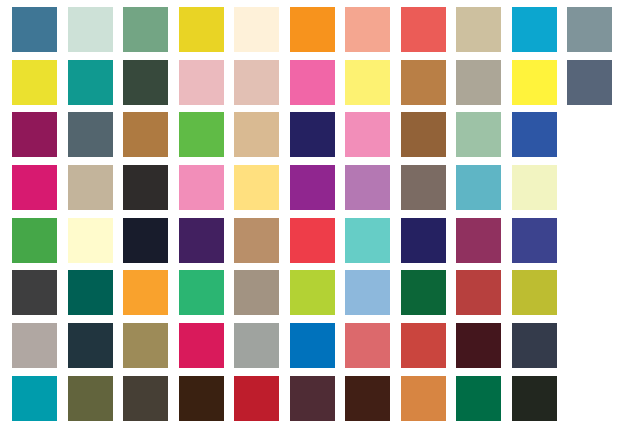

Kuvio 16
Värit teeman mukaan kategorisoituna

Henkinen hyvinvointi

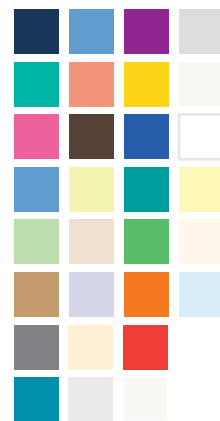
Sosiaalinen hyvinvointi

Hedonistinen hyvinvointi

Fyysinen hyvinvointi

Elintavat

LIITE 2 Kuvat

Kuva 1

Mainos Kemp-Prossorin suunnittelemasta sairaalahuoneesta sodassa haavoittuneille.

THE KEMP-PROSSOR - "COLOUR-CURE"
Ward at the McCall Hospital, Welbeck Street, W.,
for shell-shock and nerve cases. The sense of comfort from which such patients suffer is done away with by painting the ceiling **Prussian Blue**, with **Midnight Yellow**, woodwork **Spring Green** and floor and furniture **Midnight Prussian** - the special colours evolved by Mr. H. Kemp-Prossor and made to his exact specification and approval only in

**Berger's
MATONE**
Leadless, Flat Oil Paint
Lewis Berger & Sons, Ltd., Homerton, London, E.9.

"Mr. Berger" made Fine Colours in London in 1760

Partials of Mr. Matone Colours in request to:

Lucinda Moore, 2013

WWI Colour Therapy for Shell-Shocked patients - the Kemp-Prossor 'Colour Cure' ward

<https://maryevanspicturelibrary.typepad.com/a/6a017d4254a056970c01a3fab9def9970b-pi>
luettu: 8.9.2017

Kuva 2

Arkkitehti Le Corbusierin suunnittelema paviljonki l'Esprit Nouveau 1925.

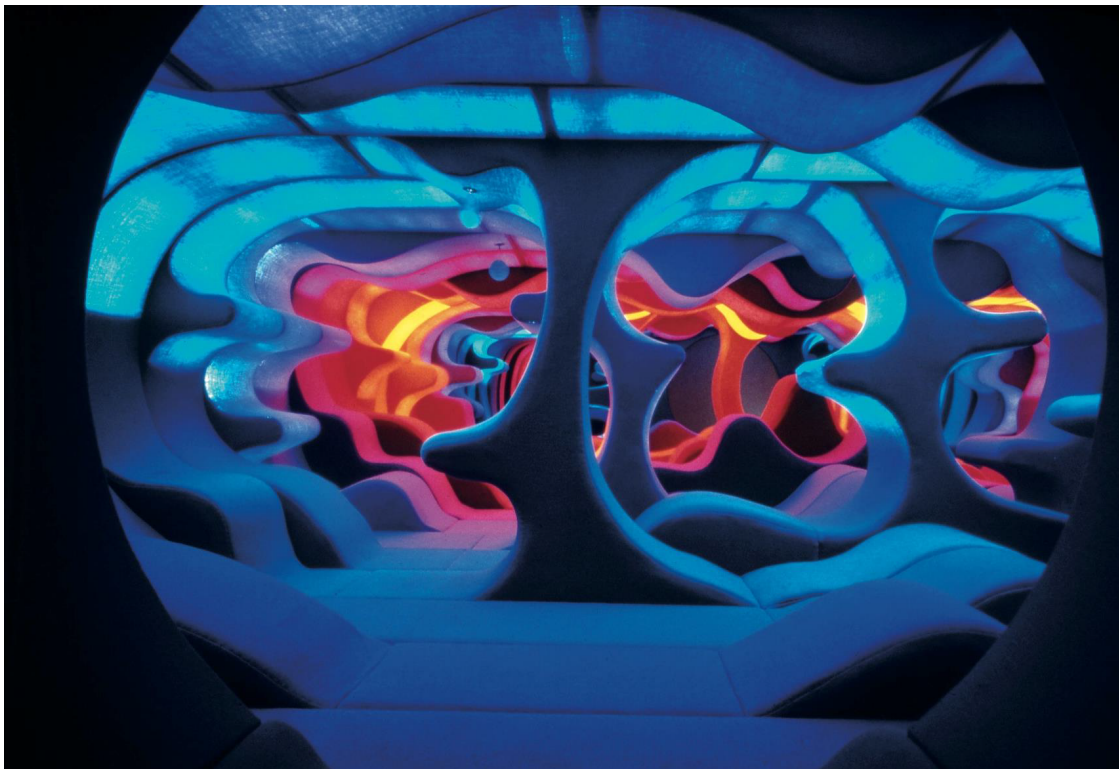

<http://www.arthistory.upenn.edu/spr01/282/w5c3i12.htm>

luettu: 11.6.2017

Kuva 3

Visiona 2 Phantasy landscape, Furniture fair Cologne 1970

Official reference portal Verner Panton archive

<http://www.verner-panton.com/spaces/archive/index.html>

luettu 1.3.2017

Kuva 4

Canteen of Spiegel publishing house, Hamburg 1969

Official reference portal Verner Panton archive
<http://www.verner-panton.com/spaces/archive/index.html>
luettu 1.3.2017

Kuva 5

Suomen Intercolorin ensimmäinen väriennuste "Konfetti" S/S 1980

Suomen Intercolor -yhdistys ICfin ry:n arkistot